

Aktiivitulojen viljelijöiden mielipiteitä investointituesta ja nuorten viljelijöiden aloitustuesta

Tero Hirvi

MTT:n selvityksiä 79
60 s., 4 liitettä

Aktiivitulojen viljelijöiden mielipiteitä investointi- tuesta ja nuorten viljelijöiden aloitustuesta

Tero Hirvi

ISBN 951-729-925-7 (Verkkójulkaisu)

ISSN 1458-5103 (Verkkójulkaisu)

www.mtt.fi/mtts/pdf/mtts79.pdf

Copyright

MTT

Tero Hirvi

Julkaisija ja kustantaja

MTT Taloustutkimus, Luutnantintie 13, 00410 Helsinki

www.mtt.fi/mttl

Jakelu ja myynti

MTT Taloustutkimus, Luutnantintie 13, 00410 Helsinki

Puhelin (09) 56 080, telekopio (09) 563 1164

sähköposti julkaisut@mtt.fi

Julkaisuvuosi

2004

Aktiivitulojen viljelijöiden mielipiteitä investointituesta ja nuorten viljelijöiden aloitustuesta

Tero Hirvi

MTT Taloustutkimus, Luutnantintie 13, 00410 Helsinki, tero.hirvi@mtt.fi

Tiivistelmä

Tämä raportti perustuu MTT Taloustutkimuksen kannattavuuskirjanpitoiloille tekemään postikyselyyn. Kysely suoritettiin maaliskuussa 2004. Postikyselyn kysymysten osalta tässä on analysoitu vain investointitukeen ja nuorten viljelijöiden aloitustukeen liittyvät kysymykset. Kyselyn vastuksia tarkasteltaessa on tärkeää huomata, että kyselyajankohtana päätöksiä uusista tuista ei ollut vielä tehty, sillä ne astuivat voimaan vasta toukokuussa 2004.

Kyselyyn vastanneita tiloja oli 397. Ne olivat kuuluneet kannattavuuskirjanpitojärjestelmään jo vuonna 2002, joten kaikista vastanneista tiloista saatiin halutut taustatiedot ja taloudelliset tunnusluvut. Lähes kaikki vastaukset painotettiin kuvaamaan koko maan aktiivimaatilojen tuloksia erikseen määritetyillä painokertoimilla.

Vastanneista kotieläintiloista 15 % ja kasvinviljelytiloista 20 % aikoo laajentaa vuoteen 2010 mennessä nykyistä päätuotantoaan. Ne olivat keskimäärin suuria kooltaan ja parhaiten kannattaneita sekä parhaan tuloksen saaneita, mutta myös velkaisimpia. Vastanneista kotieläintiloista jopa 16 % ja kasvinviljelytiloista 9 % ilmoitti sukupolvenvaihdoksen olevan toteuttamissuunnitelmissa ennen vuotta 2010. Sukupolvenvaihdoksen tekevät tilat olivat keskimäärin melko suuria ja kannattavia. Vastanneista kasvinviljely- ja kotieläintiloista noin puolet aikoi jatkaa tuotantoaan ennallaan ainakin vuoteen 2010 saakka. Tuotannon mahdollisesti lopettavat tilat erottuivat pienen tilakoon, heikon kannattavuuden ja alhaisen tuloksen johdosta.

Maataloustuotannon jatkumisen kannalta aktiiviviljat pitivät suurimpina epävarmuustekijöinä tukien mahdollista alenemista, tuotteiden markkinahintojen alenemista, tuotantokustannusten nousua ja tilan kannattavuuden heikkenemistä. Tilan maataloustuotannon jatkuminen vuoden 2010 jälkeen on vähintään todennäköistä yli kahdella kolmasosalla tiloista. Vuosina 2000–2003 investointitukipäätöksen saaneista investoineista kasvinviljelytiloista neljännes ja kotieläintiloista vajaa kolmannes koki tulotason nousseen ja kannattavuuden parantuneen investoinnin johdosta. Investointeja joudutaan tekemään, jotta saataisiin säilytettyä nykyinen tulotaso ja kannattavuus. Tuotantoon liittyviä tukia pidettiin vähintään melko merkityksellisinä investointeja ajatellen yli 90 %:lla tiloista.

Raportissa käsiteltiin myös Tavoite 1-ohjelman arvioinnin yhteydessä tehdyn viljelijäkyselyn tulokset, jonka otos koostui vuosien 2000–2002 aikana nuoren viljelijän aloitustuen sekä investointituen tukipäätöksen saaneista tiloista. Kyselyyn vastasi 202 nuorta viljelijää ja 188 investointitukea saanutta viljelijää. Näiden tilojen viljelijöiden voitiin todeta olleen koulutetumpia kuin viljelijöiden keskimäärin. Investointitukipäätöksen saaneet tilat olivat kokeneet investointituet hyödyllisemmiksi kuin kaikki aktiiviviljat yleensä ja 80 % niistä koki investointituen vähintään jokseenkin ratkaisevaksi investointien toteuttamisen kannalta.

Asiasanat: maatalous, talous, kirjanpitoilat, investointituki, aloitustuki, nuoret viljelijät

Opinions of active farmers on investment aid and setting-up aid for young farmers

Tero Hirvi

MTT Economic Research, Agrifood Research Finland, Luutnantintie 13, FIN-00410 Helsinki, Finland,
tero.hirvi@mtt.fi

Abstract

This report is based on a questionnaire mailed to the profitability bookkeeping farms of the MTT Agrifood Research Finland in March-April 2004. Of the questions asked, this report analyses only those concerning the investment aid and setting-up aid for young farmers. When examining the responses it is important to note that at the time when the enquiry was made the decisions on the new aids were not yet available, because they entered into force in May 2004.

The questionnaire was returned by 397 farms. They had participated in the profitability bookkeeping already in 2002 and thus all the necessary background data and economic key figures were also available for them. Most of the responses were weighted to reflect the results of all active farms by means of weighting coefficients which were defined separately.

Among the farms concerned 15 per cent of the livestock farms and 20 per cent of the crop farms intend to expand their current main production activity by 2010. On the average these were larger than the other farms and their economic result was the best, but they also had the highest debts. Of the livestock farms as many as 16 per cent and 9 per cent of the crop farms reported intentions to transfer the farm to the next generation by 2010. On average the farms to be transferred to the descendants were relatively large and profitable. About half of the crop and livestock farms intended to continue their production in about the current extent until 2010. Farms which expressed intentions to quit were smaller, with weak profitability and low result.

The active farms considered the possible reduction in the support or market prices of the products, increase in production costs and weakening of the profitability of the farm as the most important factors causing uncertainty in view of the continuation of agricultural production. The continuation of farming after 2010 was at least likely on more than two-thirds of the farms. A fourth of the crop farms and a little under a third of livestock farms which had received investment aid decisions and made investments in 2000-2003 considered that the income level had risen and profitability improved as a result of the investments. Investments must also be made to maintain the current income level and profitability. Over 90 per cent of the farms considered the production-related support as quite significant in view of the investments.

The report also dealt with the results of the questionnaires sent to farmers in connection with the evaluation of the Objective 1 Programme. The sample consisted of farms which had received a decision concerning setting-up aid for young farmers or investment aid in 2000-2002. The questionnaire was returned by 202 young farmers and 188 farmers which had received investment aid. These farmers were found to be more highly educated than farmers on average. Farms which had received an investment aid decision considered the investment aids as more beneficial than active farms on average, and 80 per cent of them considered the investment aid as quite decisive for realising the investments.

Index words: agriculture, economics, bookkeeping farms, investment aid, setting-up aid, young farmers

Sisällysluettelo

1	Johdanto	7
2	Investointituki ja nuorten viljelijöiden aloitustuki	8
2.1	Investointituki ja nuorten viljelijöiden aloitustuki ohjelmakaudella 2000–2006	8
2.1.1	Investointituen ja nuorten viljelijöiden aloitustuen ehdot	8
2.1.2	Yritysten investointituki	9
2.1.3	Nuorten viljelijöiden aloitustuki	11
2.1.4	Yritysten kiinteistönhankinta	13
2.1.5	Lainaehdot	14
2.1.6	Tuen hakeminen, myöntäminen ja maksaminen	15
2.2	Investointituen ja nuorten viljelijöiden aloitustuen kehitys 1996–2003	15
3	Kannattavuuskirjanpitotiloille vuonna 2004 tehdyn viljelijäkyselyn tulokset	20
3.1	Tutkimusaineisto	20
3.2	Tulevaisuuden suunnitelmat vuoteen 2010 ja epävarmuustekijät	22
3.2.1	Kasvinviljelytilat	22
3.2.2	Kotieläintilat	23
3.2.3	Epävarmuustekijät	25
3.3	Sukupolvenvaihdos ja nuorten viljelijöiden aloitustuki	26
3.3.1	Tilan hallinta-aika ja sukupolvenvaihdoksen ajankohta-arviot	26
3.3.2	Viljelijöiden mielipiteitä nuorten viljelijöiden aloitustuesta	27
3.4	Vuosina 1999–2003 investointeja tehneet	30
3.4.1	Investointituen hakeminen ja saaminen	30
3.4.2	Investointien vaikutus tilan tuotanto-oloihin investointitukipäätöksen saaneilla tiloilla	31
3.4.3	Investointituen ehtojen ongelmallisuus	32
3.4.4	Eläinpaikkojen täyttyminen ja maitokiintiö	34
3.5	Mielipiteitä investointituesta yleensä	35
3.5.1	Tukipäätös investoinnin edellytyksenä	35
3.5.2	Tuotanto- ja investointitukien merkitys investointien toteutumiselle	37
3.5.3	Investointituen määrän vaikutus investoinnin suuruuteen	40

4	Tavoite 1- ohjelman arvioinnin yhteydessä tehdyt viljelijäkyselyt	42
4.1	Tutkimusaineisto	42
4.2	Nuorten viljelijöiden aloitustuki	43
4.2.1	Aloitustuen tukipäätöksen saaneet	43
4.2.2	Nuorten viljelijöiden mielipiteitä aloitustuesta	44
4.3	Investointituki	46
4.3.1	Investointitukipäätöksen saaneet	46
4.3.2	Viljelijöiden mielipiteitä investointituista	47
4.3.2.1	Investoinnit ja suunnitelmat	47
4.3.2.2	Investointien vaikutus tilan tuotanto-oloihin	48
4.3.2.3	Investointien haku ja tukiehdot	52
5	Yhteenveto ja johtopäätökset	54
5.1	Kannattavuuskirjanpitoiloille vuonna 2004 tehty viljelijäkysely	54
5.2	Tavoite 1-ohjelman arvioinnin yhteydessä tehdyt viljelijäkyselyt	57
5.3	Viljelijöiden näkemysten ja tukijärjestelmän muutosten yhteneväisyys	58
	Kirjallisuus	60
	Liitteet	

1 Johdanto

Suomen maatalouden rakenne on muuttunut voimakkaasti EU-jäsenyyden myötä vuoden 1995 alusta alkaen. EU-jäsenyys merkitsi Euroopan Unionin yhteisen maatalouspolitiikan käyttöönottoa, joka lisäsi tarvetta tilojen kehittämiseksi. Tilojen rakennemuutosta on pyritty nopeuttamaan koko EU-jäsenyyden ajan investointituilla erilaisissa muodoissaan. Viljelijöiden keski-ikää on pyritty alentamaan ja uusia viljelijöitä on pyritty kannustamaan tilanpidon aloittamiseen nuorten viljelijöiden aloitustuen avulla. Investointituki ja nuorten viljelijöiden aloitustuki ovat osaltaan suomalaisen maataloustuotannon jatkuvuuden ja kehittämisen mahdollistavia tukimuotoja.

Tämän selvityksen tavoitteena on tarkastella investointituen ja nuorten viljelijöiden aloitustuen taloudellisia ja muita vaikutuksia tiloilla. Tutkimusaineisto koostuu kannattavuuskirjanpito-tiloille vuoden 2004 maaliskuussa tehdystä kyselystä ja kannattavuuskirjanpitoaineistosta vuodelta 2002. Kyselyn vastauksia analysoitaessa tulee huomata, että kyselyn ajankohtana päätöksiä ei vielä oltu tehty koskien uusia myöhemmin keväällä 2004 voimaan tulleita investointi- ja nuorten viljelijöiden aloitustukea koskevia tukiehtoja ja tukien suuruutta (ks. MMM 2004a).

Lisäksi selvityksessä on tarkasteltu investointi- ja nuorten viljelijöiden aloitustukia Tavoite 1- ja ALMA-alueiden osalta (Liite 1). Pohjois-Suomen Tavoite 1-ohjelman toimenpiteet kohdistuvat ensisijaisesti perustuotannon jatkuvuuden turvaamiseen ja kilpailukykyyn parantamiseen, maatilojen rakenteen sekä elin-, työ- ja tuotanto-olosuhteiden parantamiseen, maaseudun elinkeinopohjan monipuolistamiseen sekä palveluiden ja infrastruktuurin parantamiseen. Itä-Suomen Tavoite 1-ohjelmassa maaseudun kehittämisen keskeisenä tavoitteena on maaseudun taloudellisen perustan laajentaminen ja vahvistaminen monipuolistamalla maaseudun elinkeinoja, parantamalla niiden kilpailukykyä ja kehittämällä maaseudun toimintaympäristöä (MMM 2004a).

Vuosina 2000-2006 ALMA:n (Alueellinen maaseudun kehittämisohjelma) toteuttamisalueeseen kuuluu Tavoite 1 -ohjelman ulkopuoliset alueet Etelä- ja Länsi-Suomessa lukuun ottamatta 12 suurimman kaupungin asemakaava-alueita. EU-osarahoitteiset yritystoiminnan monipuolistamiseen tarkoitetut investointi-, aloittamis- ja kehittämistuet sekä maaseudun kehittämishankkeiden rahoittaminen kuuluvat ALMA-alueen ohjelmaan (MMM 2004a). Tässä selvityksessä käsiteltiin Tavoite 1- ja ALMA-alueille tehdyn viljelijäkyselyn vastaukset, jonka otokseen on poimittu vuosien 2000-2002 aikana nuoren viljelijän aloitustuen sekä investointituen tukipäätöksen saaneita tiloja. Kysely koski investointitukea ja nuorten viljelijöiden aloitustukea. Kyselyn toteuttaminen liittyi Tavoite 1-ohjelmien väliarviointiin.

2 Investointituki ja nuorten viljelijöiden aloitustuki

2.1 Investointituki ja nuorten viljelijöiden aloitustuki ohjelmakaudella 2000-2006

Investointituen ja nuorten viljelijöiden aloitustuen rahoitustukijärjestelmä ohjelmakaudella 2000-2006 perustuu Euroopan Unionin maaseudun kehittämisen rahoitusjärjestelmään ja ehtoihin. Keskeisiä säädöksiä ovat rakennerahastoja koskevat yleiset säännökset (Neuvoston asetus (EY) N:o 1260/1999), Euroopan maatalouden ohjaus- ja tukirahaston (EMOTR) tuesta maaseudun kehittämiseen ja tiettyjen asetusten muuttamisesta ja kumoamisesta annettu Neuvoston asetus (EY) N:o 1257/1999, jota on muutettu Neuvoston asetuksella (EY) N:o 1783/2003. Lisäksi kansallisella lain-säädännöllä on asetettu edellytyksiä tukien myöntämiselle.

2.1.1 Investointituen ja nuorten viljelijöiden aloitustuen ehdot

Tukea voidaan myöntää yhdelle tai useammalle luonnolliselle henkilölle, yksityis- tai julkisoikeudelliselle yhteisölle sekä säätiölle. Maaseutuelinkeinojen toimintaedellytyksiä edistävä taloudellisesti elinkelpoinen maaseutuyritys voi saada tukea. Lisäksi tukemisen tulee olla tarkoituksenmukaista. Tukea myönnetään 18 vuotta täyttäneille, mutta ei yli 65-vuotiaille (Maaseutuelinkeinojen rahoituslaki 329/1999, 5 §). EY:n maaseudun kehittämisasetuksessa tarkoitetuista varoista voidaan myöntää a) tukea maaseutuyritysten tuotannollisiin ja tuotantotoiminnan edellyttämiin ympäristön- ja työsuojelullisiin investointeihin ja b) investointihankkeiden suunnittelukustannuksiin, c) nuorten viljelijöiden aloitustukea, d) tukea ammatilliseen lisä- ja täydennyskoulutukseen, e) maa- ja metsätaloustuotteiden jalostuksen ja kaupan pitämisen edellytysten parantamiseen sekä f) tukea muihin maaseutualueiden sopeuttamisen ja kehittämisen edistämiseksi tehtäviin toimenpiteisiin (Maaseutuelinkeinojen rahoituslaki 329/1999, 10 §).

Tuettavan toiminnan harjoittamisella täytyy olla olennaista merkitystä yrittäjän toimeentulolle. (Valtioneuvoston asetus maaseudun kehittämisestä 609/2000, 13 §). Taloudellista elinkelpoisuutta selvitetessä täytyy huomioida tuettavan toiminnan kannattavuus ja jatkuvuus, yrityksen taloudellinen asema ja maksuvalmius sekä tuotteiden ja palveluiden markkinointimahdollisuudet. Laskelmien lisäksi on esitettävä kuvaus tuettavasta toiminnasta, tukikohteesta ja tuen vaikutuksesta toimintaan. Valtionlainan vakuudettomuuden ja valtioneuvoston ollessa kyseessä, tuettavan toiminnan tulee olla toiminnallisesti vakaata ja saatavissa olevan informaation perusteella ilman merkittäviä rahoituksellisia riskejä. Tuettavasta toiminnasta ja hankkeesta on pidettävä riittävää kirjanpitoa (Valtioneuvoston asetus maaseudun kehittämisestä 609/2000, 15-16 §).

Maatilataloudellisella kokonaisuudella tarkoitetaan yhden tai useamman rekisteritilan tai sen osan muodostamaa maatilatalouden harjoittamiseen tarkoitettua yksikköä, jota hallitaan yhtenä kokonaisuutena omistuksen tai kirjallisen vuokrasopimuksen perusteella. Vain sellaiset

tuotannolliset alueet, joiden vuokra-aikaa on hakemuksen vireille tullessa jäljellä viisi vuotta, hyväksytään maatilataloudelliseen kokonaisuuteen. Rakennusta tai rakennettua aluetta koskevaa vuokrasopimusta tulee olla jäljellä vähintään kymmenen vuotta (Valtioneuvoston asetus maaseudun kehittämisestä 609/2000, 19 §).

Tuen saamisen edellytyksenä on tuettavaa toimintaa koskeva riittävä ammattitaito. Toisen asteen ammatillinen luonnonvara-alan koulutus tai muu vastaava hakemusta koskeva yritys-toiminnan kannalta tarkoituksenmukainen koulutus katsotaan riittäväksi ammattitaidoksi. Kolmen vuoden työkokemus ja vähintään 10 opintoviikon koulutus hakemusta koskevalta alalta katsotaan myös riittäväksi. Jos kyseessä on yritystoiminnan käynnistäminen, tarvitaan vähintään 20 opintoviikon koulutus, josta vähintään 10 opintoviikkoa on taloudellista koulutusta. Oppisopimuskoulutus ja näyttötutkinto ovat myös hyväksytyjä vaihtoehtoja (Valtioneuvoston asetus maaseudun kehittämisestä 609/2000, 22 §). Aloitustuen ollessa kyseessä aviopuolisoista toisen tulee täyttää koulutusvaatimus (MMM 2004a).

Tukea myönnetään vain sellaiselle yritykselle tai sellaiseen toimintaan, joka täyttää kyseisen tuotannonalan markkinajärjestelyjä koskevan yhteisön lainsäädännön ja sen toimeenpanemiseksi annettujen kansallisten lakien ja niiden nojalla annettujen säännösten ja määräysten ehdot. Maa- ja metsätalousministeriöllä on oikeus keskeyttää investointituen myöntäminen alueellisesti tai koko maassa määrääjäksi tai toistaiseksi, jos siihen on aihetta olemassa oleva tuotantokapasiteetti ja markkinatilanne huomioon ottaen (Valtioneuvoston asetus maaseudun kehittämisestä 609/2000, 24 §).

Tukea hakevan yrityksen tulee täyttää paitsi muut yhteisön ja kansallisen lainsäädännön mukaiset säädökset myös ympäristöä, hygieniaa ja eläinten hyvinvointia koskevat säädökset. Yrityksen tulee myös täyttää maa- ja metsätalousministeriön erillisistä säädöksistä ja asianomaisten lakien nojalla annetuista määräyksistä. Jos nämä vaatimukset eivät täyty, on hakijalla mahdollisuus ennen tukipäätöstä osoittaa, miten vaatimukset aiotaan täyttää kolmen vuoden kuluessa tuen myöntämisestä. (Valtioneuvoston asetus maaseudun kehittämisestä 609/2000, 25 §).

2.1.2 Yritysten investointituki

Maatalouden investointituet olivat hakukiellossa alkuvuoden 2004 ja haku käynnistyi uudelleen 24.5.2004. Tukeita muutettiin siten, että muun muassa konehallit ja asuntotilojen hankinta poistettiin tukikohteista. Etelä-Suomen kansallista tukea koskevan artikla 141-ratkaisun vuoksi tukitasot nousevat melkoisesti. Edellä mainitusta päivästä alkaen avustusten osuutta kokonaistuesta nostettiin. Sikatalouden rakentamiseen tarkoitettua tukea voivat hakea vain aloitustukea hakeneet nuoret viljelijät, joiden tiloilla sikatalous ei ylitä 20 kokoyksikön vaatimusta. Muiden osalta sikatalouden investointituet pysyvät vuonna 2004 hakukiellossa (MMM 2004b).

Lypsykarjanavettainvestointien kohdalla, oli sitten kyseessä peruskorjaus, laajennus tai uudisrakennus, tuen saamisen edellytyksenä on, että tilalla on investoinnin jälkeen riittävä maitokiintiö (7 900 litraa vuonna 2004). Eri tukikohteita sitovat erilaiset rajoitteet liittyen eläinten vähimmäis- ja enimmäismääriin sekä investointien euromääräiseen suuruuteen (MMM 2004a).

Maatilan investointiin myönnettävän tuen määrä voi olla enintään 50 % hyväksyttävien kustannusten määrästä. Erityistapauksissa tuki voidaan myöntää viidellä prosenttiyksiköllä korotettuna, jos tilanpidon aloittamisesta ei ole kulunut viittä vuotta. Maa- ja metsätaloustuotteiden jalostukseen ja markkinointiin liittyvän investoinnin hyväksyttävien kustannusten määrästä tukea voidaan myöntää kuitenkin enintään 50 %. Tukea investointien hyväksyttäviiin kokonaiskustannuksiin myönnetään vain 840 000 euron osalta. Sen ylittävälle osalle tukea ei makseta. Puutarhatalouden kohdalla rajana on 1 300 000 euroa. Kolmen maaseutuyrityksen tai kolmen osakkaan organisaation ollessa kyseessä tukikelpoisten kustannusten määrä voidaan kaksinkertaistaa. Muun yritystoiminnan investointeihin tukea voidaan myöntää 15-30 % perustuen siihen, mihin kehitysalueen tukialueeseen alue kuuluu. Muilla alueilla tuki voi olla enintään 10 %. Joissakin perustelluissa tapauksissa kehitysalueella voidaan saada kymmenen prosenttiyksikköä ja muualla maassa viisi prosenttiyksikköä suurempi tuki (Valtioneuvoston asetus maaseudun kehittämisestä 609/2000, 26-27 §).

Toukokuusta 2004 alkaen navetta-, sikala-, lampola-, vuohinavetta-, hevostalli-, kanala-, siipikarjarakennus- ja kasvihuoneinvestoinnit voivat saada tukea hyväksyttävien kustannusten osalta vain 550 000 euroon saakka maaseutuyritystä kohden. 550 000 euroa ylittävälle osalle ei näissä tapauksissa saada tukea. Tukikelpoisten kustannusten enimmäismäärää voidaan korottaa lainaan liittyvän tuen osalta, jos investoinnin toteuttaa kaksi tai useampi maaseutuyritystä/osakasta yhdessä (MMM 2004a). Avustuksen määrää laskettaessa rajana on aina 550 000 euroa (MMM 2004b). Investointitukea myönnetään koko maahan samoihin kohteisiin samanlaisena ja -tasoisena. Toukokuusta 2004 alkaen korkotukilainan enimmäismäärä vaihtelee kohteesta riippuen välillä 50-80 % ja avustuksen enimmäismäärä välillä 15-60 % tukikelpoisista kustannuksista laskettuna (MMM 2004a). Liitteessä 2 on esitetty keskeisimpien maatilainvestointien tukikohteet ja tukien enimmäismäärät vuonna 2003 ja vuonna 2004.

Tukea voidaan myöntää maataloustuotteiden jalostusta tai markkinointia koskevaan investointiin, jos hyväksyttävät kustannukset ovat alle 25 miljoonaa euroa. Tuen enimmäismäärä ei voi ylittää 12 miljoonaa euroa. Puun polttoainekäyttöä koskeviin investointeihin voidaan saada koko maassa enintään 25 % tukea. Maatilalla toteutettava maaseutuyrityksen maa- ja metsätaloustuotteiden jalostukseen, matkailuelinkeinoon tai palvelu- tai tuotantotoimintaan maatilatalouden yhteydessä liittyvään investointiin voidaan saada tukea enintään 100 000 euroa ja enintään 30 % hyväksyttävistä kustannuksista (Valtioneuvoston asetus maaseudun kehittämisestä 609/2000, 27-28 §). Tuensaajan tulee asua tilalla tai sellaisella etäisyydellä, että tila tulee asianmukaisesti hoidetuksi (MMM 2004a).

Toimenpiteet, jotka muodostavat tuotantotoiminnassa tarpeellisen toiminnallisen kokonaisuuden, luetaan samaan investointiin investointien kustannuksia ja niiden määrää hyväksyttäessä. Samaan investointikohteeseen aiemmin saadut tuet otetaan huomioon tuen enimmäismäärässä (Valtioneuvoston asetus maaseudun kehittämisestä 609/2000, 30 §). Myös tuensaajan, tämän puolison ja alaikäisten lasten osuudet muissa maaseutuyrityksissä laskeetaan mukaan hyväksyttäviin kustannuksiin, jos kyseisten henkilöiden rakentamishankkeita on tuettu samana ajankohtana (MMM 2004a). Investointiin myönnetty muu julkinen rahoitus tai korkotuki ei saa tämän investointituen kanssa ylittää hyväksytyjä investointituen kokonaiskustannuksia. Julkisella rahoituksella voidaan kattaa enintään hyväksyttävät kustannukset vähennettynä kustannusarvion mukaisella työllä ja muiden omien tuotantopanosten ja voimavarojen osuudella (Valtioneuvoston asetus maaseudun kehittämisestä 609/2000, 30 §).

EY:n maaseudun kehittämisasetuksen mukaisesti maatalon tuotantoa, työsuojelua, ympäristönsuojelua, maisemanhoitoa ja perinneympäristön säilyttämistä palveleviin toimenpiteisiin voidaan myöntää tukea, jos investointi edistää monivaikutteisuuksia. Maatalon investointeihin voidaan myöntää tukea kotieläintuotannossa, kasvintuotannossa ja maataloustuotteiden ensijalostuksessa. Lisäksi tukea voidaan myöntää maatalon muussa yritystoiminnassa tarvittavien rakennusinvestointien ja muiden kiinteiden investointien sekä irtaimistojen hyväksyttäviin kustannuksiin. Tukea voidaan saada käytetyn koneen tai laitteen hankintaan, jos sitä ei ole hankittu viimeisen seitsemän vuoden aikana julkisella tuella, hinta on enintään markkina-arvon suuruinen ja se täyttää tekniset vaatimukset (Valtioneuvoston asetus maaseudun kehittämisestä 609/2000, 31 §).

Myös muuhun yritystoimintaan voidaan tietyin edellytyksin myöntää tukea. Tukea ei myönnetä sellaiselle maaseutuyritykselle tai maatalon investointiin, johon vaaditaan ympäristönsuojelulain mukainen ympäristölupa ja johon sitä ei voida myöntää. Investoinnin hyväksyttävinä enimmäiskustannuksina pidetään Maa- ja metsätalousministeriön hyväksymiä yksikkökustannuksia. Kuitenkin joissakin tapauksissa tuki määritetään kustannusarvion mukaisten kustannusten perusteella (Valtioneuvoston asetus maaseudun kehittämisestä 609/2000, 34 §).

2.1.3 Nuorten viljelijöiden aloitustuki

Uusimmat muutokset nuorten viljelijöiden aloitustukeen on tehty alkuvuodesta 2004 ja nuorten viljelijöiden aloitustukea on voitu hakea muutoksia edeltäneen hakukiellon jälkeen 7.4.2004 alkaen. Tilanpidon aloittamista suunniteltaessa nuoren viljelijän on huomioitava maatalouden yleiset kehitysnäkymät. Myös oman tilan kilpailukykyyn perusta tulee olla selvillä ja varmistua siitä, että työstä on saatavissa kohtuullinen palkka. Maatalousyrittäjällä täytyy olla nykypäivänä liiketaloudellista näkemystä ja markkinointitaitoja. Tilan ja sen toiminnan kehittämiseen liittyvät suunnitelmat tulee olla selkeät, jotta tilalla olisi mahdollisimman hyvät edellytykset menestyä (MMM 2004a).

Nuoren viljelijän aloitustukea voidaan myöntää alle 40-vuotiaalle viljelijälle, joka on ryhtynyt tai ryhtyy harjoittamaan maataloutta omaan lukuunsa vuoden kuluessa tilanpidon aloittamisesta. Tilaa kohti myönnetään yksi aloitustuki, joka voidaan aviopuolisoita lukuun ottamatta myöntää yhteisesti useammalle henkilölle vain, jos kunkin osakkaan osuus tilasta erikseen täyttää elinkelpoisen tilan edellytykset. Aviopuolisoiden kohdalla osuuksien elinkelpoisuutta ei tarkastella erikseen. Sama henkilö voi saada nuoren viljelijän aloitustukea periaatteessa vain yhden kerran (Valtioneuvoston asetus maaseudun kehittämisestä 609/2000, 35 §). Tukeen oikeutettuja tuotannonaloja ovat peltoviljely, karjan kasvatusta, vihannesten, marjojen, hedelmien tai muiden puutarhakasvien viljely, kasvihuonetuotanto, turkistarhaus ja hevospasvatusta. Myös muu näihin rinnastettava kasvinviljely ja eläinten kasvatusta sekä kotieläintuotanto voivat saada tukea (MMM 2004a).

Tilanpito katsotaan aloitetuksi, kun alle 40-vuotias viljelijä yksin tai puolisonsa kanssa on saanut taloudellisesti elinkelpoisen maatilaa tai sen osaa hallintaansa luovutuskirjan tai vuokrasopimuksen perusteella. Myös yhteisöllä on mahdollisuus saada aloitustukea, jos se täyttää tietyt hakijaa ja osakkaita koskevat edellytykset (Valtioneuvoston asetus maaseudun kehittämisestä 609/2000, 36-37 §). Hakijan jo aiemmin pienellä maatilalla harjoittama maatalous ei välttämättä ole esteenä aloitustuen saannille, jos tilanpitoa ei ole aloitettu tukijärjestelmässä tarkoitettulla tavalla (MMM 2004a).

Aloitustukea hakevan yrityksen tulee täyttää elinkelpoisuuden edellytykset sekä ympäristöä, hygieniaa ja eläinten hyvinvointia koskevat säädökset ja määräykset. Jos vaatimukset eivät täyty tuen hakuhetkellä, hakijan täytyy esittää suunnitelma miten ne täytetään viimeistään kolmen vuoden kuluessa tilanpidon aloittamisesta. Ammattitaitovaatimuksen (ks. luku 2.1.1) täyttämiseen voidaan antaa enintään kaksi kalenterivuotta aikaa vähimmäisvaatimusten täyttämiseksi (Valtioneuvoston asetus maaseudun kehittämisestä 609/2000, 39 §). Aloitustuen ehtona on, että tuen saaja asuu tilalla tai tilan asianmukaisen hoidon edellyttämällä etäisyydellä (MMM 2004a).

Avustusmuotoisen nuorten viljelijöiden aloitustuen enimmäismäärä on 25 000 euroa. Lainaa maatilaa tai maatalousirtaimiston hankintaan voidaan myöntää enintään 100 000 euroa. Valtionlainan korkoetuuden, korkovapauden ja vapaavuosien lyhennysten tai korkotukilainan korkotuen tukiekvivalentti voi olla yhteensä 25 000 euroa. Tuen tarkoituksenmukaisuus ja muu tilan hankintaan saatu tuki huomioidaan aloitustuen suuruutta määritettäessä (Valtioneuvoston asetus maaseudun kehittämisestä 609/2000, 42 §).

Vuodesta 2004 lähtien nuorten viljelijöiden avustusmuotoinen aloitustuki on vähintään 25 000 euroa kaikissa maatalouden tuotantosuunnissa. Lainaan liittyvän tuen määrä ja myönnettävä avustus ovat yhtä suuret. Lainaan liittyvän tuen määrästä vähennetään varainsiirtoverovapauden arvo. Maatilaa tai maatalousirtaimiston tai niiden molempien hankintaan myönnettävä korkotukilaina voi olla yhteensä enintään 150 000 euroa. Enimmillään se voi kuitenkin olla 80 % tilan lainoituskelpoisesta kauppahinnasta. Ensimmäisen vuoden aikana tarvittavan maatalousirtaimiston hankintaan voidaan lisäksi myöntää lainaa enintään 80 %

hyväksyttävistä kustannuksista lainan enimmäismäärän rajoissa. Irtaimiston hankintaan tarkoitettua lainaa haetaan aloitustukea haettaessa (MMM 2004a).

Kotieläin- ja kasvihuonetiloilla nuorten viljelijöiden aloitustuki on suurempi kuin muilla tiloilla. Avustuksen enimmäismäärä on 30 000 euroa ja lainaan liittyvän tuen enimmäismäärä myös 30 000 euroa. Korkeamman tuen edellytyksenä on, että viimeistään kolmen vuoden kuluttua tilanpidon aloittamisesta tilalla harjoitetaan kotieläintaloutta tai kasvihuonetuotantoa vähintään 20 kokoyksikön laajuudessa. Eläinmäärien kokoyksikkölaskenta tehdään erillisten kertoimien perusteella, jolloin kokoyksikkörajan ylittämisessä huomioidaan kaikki tilan eläinlajit. Tuen saajan on lisäksi käytettävä tilanpidon aloittamiseen liittyviä neuvontapalveluja kolmen ensimmäisen vuoden aikana. Kokovaatimukset täyttävälle kotieläin- ja kasvihuonetilalle voidaan myöntää 25 000 euron avustusmuotoinen lisätuki (MMM 2004a).

Lainaan liittyvää tukea voidaan saada maatilalla tai sen osan hankintaan mukaan lukien siihen sisältyvä maatalousirtaimisto. Käytettyjen koneiden ja laitteiden hankinta tulee olla huomattavan tarkoituksenmukaista verrattuna uuden vastaavan hankintaan (Valtioneuvoston asetus maaseudun kehittämisestä 609/2000, 43 §). Myös asuinrakennusta varten voidaan myöntää lainaan liittyvää tukea (Valtioneuvoston asetus maaseudun kehittämisestä 609/2000, 60-62 §).

Nuorten viljelijöiden aloitustuen avustusosa maksetaan ilman erillistä hakemusta kolmena vuotuisena eränä. Ensimmäinen erä on suuruudeltaan 40 % myönnetystä avustuksesta ja loput kaksi kukin 30 % myönnetystä avustuksesta (Valtioneuvoston asetus maaseudun kehittämisestä 609/2000, 87 §). Viimeisen erän maksamisen edellytyksenä on koulutusvaatimus mukaan lukien kaikkien aloitustuen ehtojen täyttäminen. Vuodesta 2004 alkaen myönnettävän kotieläin- ja kasvihuonetilojen korotetun tuen saajan on toimitettava TE-keskukselle vuosittain kolmelta vuodelta tulos- ja taselaskelmat sekä maksuvalmiuteen, kannattavuuteen ja vakavaraisuuteen liittyvät tunnusluvut, jotta maksuedellytykset täyttyvät (MMM 2004a).

Vuodesta 2004 alkaen kotieläin ja kasvihuonetilalle voidaan myöntää myös nuorten viljelijöiden lisätukea, jos se täyttää yksikkökokovaatimuksen. 25 000 euron suuruinen lisätuki on avustusmuotoista ja sen ensimmäinen erä maksetaan vuoden kuluttua, toinen erä kahden vuoden ja kolmas erä kolmen vuoden kuluttua aloitustuen perusosan viimeisen erän maksamisesta (MMM 2004a).

2.1.4 Yritysten kiinteistönhankinta

Pelto- ja metsäliisäalueen hankintaa varten voidaan saada maanostolainaa, jos pelto sijaitsee korkeintaan 20 km:n etäisyydellä tai metsä korkeintaan 50 km:n etäisyydellä ostajan maatilalla talouskeskuksesta tietä pitkin mitattuna. Maksimietäisyyksissä voidaan kuitenkin joustaa joissakin tapauksissa. Tuleva tilanpidon jatkaja voi saada maanostolainaa, jos hankittava maatila tai maa soveltuu lisämaaksi vanhempien tilaan. Tällöin vanhemmat sitoutuvat siihen, että he eivät luovuta tilaa muille kuin maanostolainan saajalle. Muissa tapauksissa

lainaa voi saada vain sellainen henkilö, joka omistaa ennestään osan maatilasta. Käytetyn irtaimiston tulee täyttää niille asetetut vaatimukset ja kotieläinten kohdalla täytyy olla kysymys ensimmäisten eläinten tai laadukkaiden siitoseläinten hankinnasta, jotta ne voidaan sisällyttää lainoitettavaan hankintahintaan. Tuen määrä voi olla enintään 40 % hyväksyttävää hankintahinnasta. Kiinteistön omistus- ja hallintaoikeuden tulee siirtyä viimeistään lainan viimeisen erän nostamisen yhteydessä (Valtioneuvoston asetus maaseudun kehittämisestä 609/2000, 44, 46 §).

Maanhankintaan voidaan myöntää myös siihen liittyvää tukea. Tuen käyttökohteita ovat: lisäpellon ja -metsän hankinta, maatilan tai sen osan hankinta, tuotantorakennuksen hankinta maapohjineen, yhteismetsäosuuden hankinta, maatilan osituksesta ja perinnönjaosta johtuvan lunastusosuuden maksaminen, hakijan omistukseen osituksessa jäävästä maatilasta johtuvan tasingon maksaminen sekä hakijalle testamentatusta maatilasta tai sen osasta johtuvan lakiosan täydennyksen suorittaminen. Maanhankintaan liittyvän tuen ehtona on yli 8 400 euron tukikelpoinen kauppahinta. Pellon tai metsämaan hinta maatilataloudellisiin tarkoituksiin käytettynä ei saa ylittää paikkakunnan käypää hintaa. Kauppahinnasta lainoituskelpoista on vain se osa hankintahinnasta, joka alittaa erikseen määritellyt alueelliset hinnat (MMM 2004a).

2.1.5 Lainaehdot

Maanhankintalainan enimmäismäärä vaihtelee 50-90 prosentin välillä hyväksyttävistä kustannuksista riippuen hankkeesta tai toimenpiteestä. Laina-aika on vähintään kolme vuotta. Valtionlainan viitekorkona käytetään 6 tai 12 kuukauden euriborkorkoa ja siihen lisätään kahden prosenttiyksikön kiinteä osuus. Lainan korko vaihtelee viitekoron vaihtelun mukaisesti. Valtionlainat ovat kaksi ensimmäistä vuotta korottomat, jos ne on myönnetty tuotantorakennusten tai asuinrakennuksen rakentamiseen, peruskorjaukseen tai laajentamiseen. Tämä koskee myös maanostoon myönnettyjä valtionlainoja (Valtioneuvoston asetus maaseudun kehittämisestä 609/2000, 67-68, 70 §).

Lainaan liittyvän tuen tukitasolla tarkoitetaan valtionlainan korkoetuuden, vapaavuosien lyhennysten, korkovapauden, vakuudettomuuden arvon ja korkotukilainan korkotuen kokonaismäärän osuutta investoinnin hyväksyttävistä kustannuksista. Tukitason laskennassa nämä tekijät diskontataan puolivuositain tuen myöntämivuoden arvoon. Valtiontakausta voidaan saada maatilan tuotantotoiminnan laajentamiseen ja toimintaan, joka luo uusia työpaikkoja tilalle. Tosin maanhankintaan takausta ei voida saada. Yleisesti valtiontakausta voivat saada sellaiset maaseutuyritykset, joilla ei ole riittäviä vakuuksia. Yleensä valtiontakauksen osuus voi olla korkeintaan 50 % hankkeen tai toimenpiteen kokonaisrahoituksesta. Joissakin tapauksissa valtiontakauksen osuus voi kuitenkin olla jopa 80 % tarvittavasta vakuudesta (Valtioneuvoston asetus maaseudun kehittämisestä 609/2000, 74-75, 77 §). Pankki myöntää viljelijälle lainan vasta TE-keskuksen tekemän tuettavaa kohdetta koskevan tukipäätöksen jälkeen (MMM 2004a).

2.1.6 Tuen hakeminen, myöntäminen ja maksaminen

Tukea on haettava pääsääntöisesti ennen työn, kehittämishankkeen tai muun hankkeen aloittamista. Tuki pitää hakea myös ennen maan tai irtaimiston hankkimista tai tilanpitoon tai toimenpiteeseen ryhtymistä. Yrityksille myönnettävää tukea ja asuntolainaan liittyvää tukea haetaan yrityksen oman alueen työvoima- ja elinkeinokeskukselta. Tuen myöntää yleensä kyseinen TE-keskus, mutta hankkeen kustannusten ylittäessä maa- ja metsätalousministeriön asettamat enimmäismäärät, hakemuksesta täytyy pyytää maa- ja metsätalousministeriön lausunto. Myös TE-keskus voi erityistilanteissa muuttaa tuen ehtoja ja myöntää lisätukea (Valtioneuvoston asetus maaseudun kehittämisestä 609/2000, 78-79, 82 §).

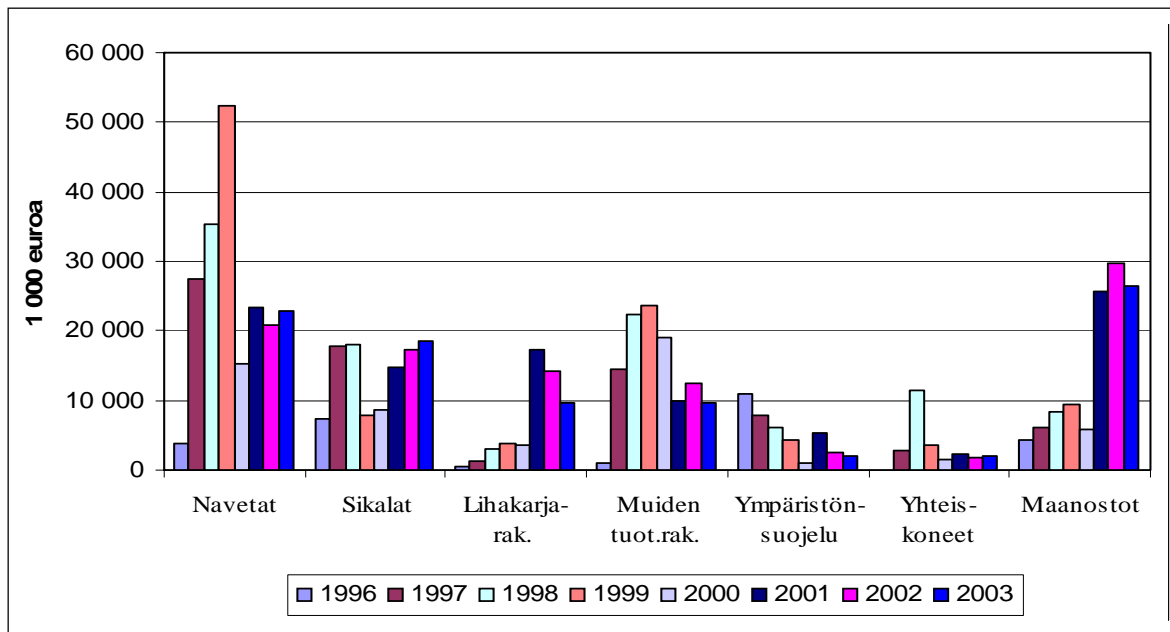
Avustuksen maksaa sen myöntänyt viranomaislainen. Nuorten viljelijöiden aloitustukea lukuun ottamatta avustuksen maksamista tulee hakea maa- ja metsätalousministeriön asetuksella säädetyssä tukipäätöksessä asetetussa ajassa. Rakennusinvestoinnin kohdalla tuki maksetaan enintään viidessä erässä. Avustuksen ensimmäisen ja viimeisen erän suuruus on vähintään 20 % avustuksesta. Viimeisen erän maksuedellytyksenä on rakennuksen valmistuminen kokonaan hyväksytyin suunnitelman mukaisesti. (Valtioneuvoston asetus maaseudun kehittämisestä 609/2000, 83, 85, 88 §). Maatalousirtaimistoinvestoinnin kohdalla avustus maksetaan enintään kahdessa erässä toteutuneiden hankintojen mukaan. Lisätukena myönnetty avustus maksetaan vuosittain viitenä yhtä suurena eränä (MMM 2004a).

TE-keskus arvioi myöntämiensä tukien vaikuttavuutta ja asetettujen tavoitteiden toteutumista. Maa- ja metsätalousministeriö vastaa koko tukijärjestelmän vaikuttavuuden arvioinnista. Se valitsee riskianalyysiin perustuvalla satunnaisotannalla vuosittain ne tuensaajat, joiden luona valvonta suoritetaan ja voi tarvittaessa muun syyn perusteella suorittaa lisätarkastuksia (Valtioneuvoston asetus maaseudun kehittämisestä 609/2000, 94, 94a §).

2.2 Investointituen ja nuorten viljelijöiden aloitustuen kehitys 1996-2003

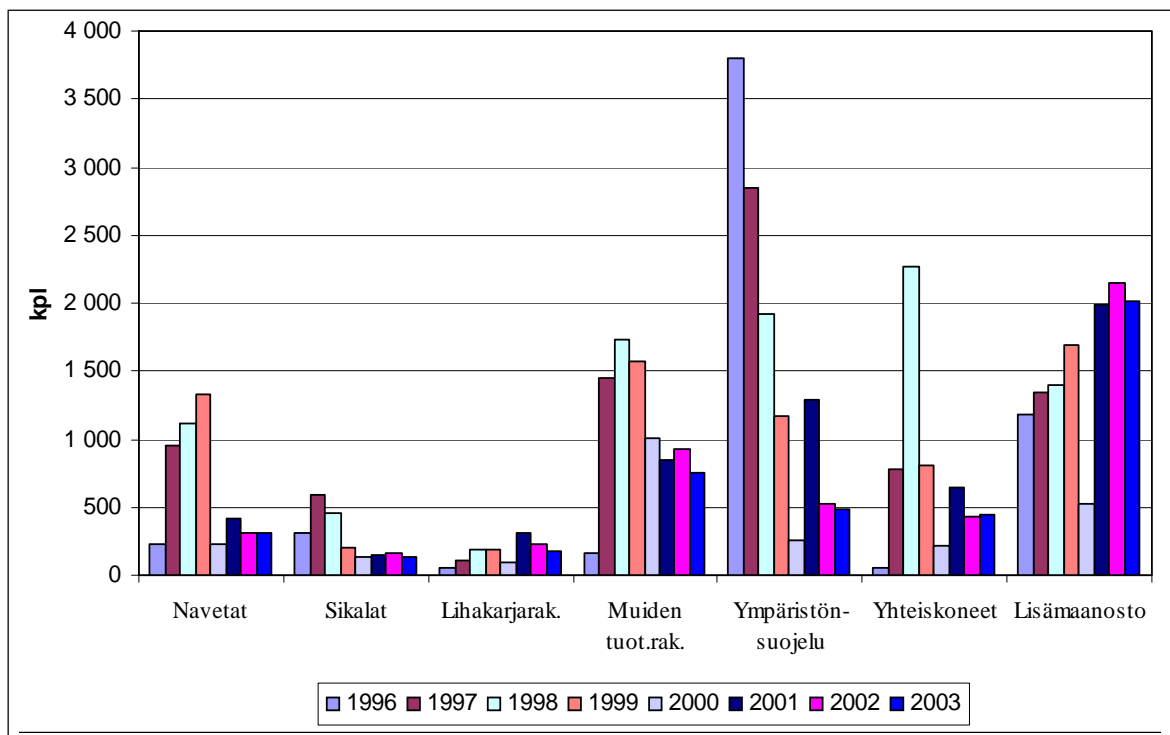
Investointituella pyritään lähinnä nopeuttamaan tilakoon kasvua ja tuotannon tehokkuutta. Nuorten viljelijöiden aloitustuella taas pyritään kannustamaan tilanpidon aloittamista. Maatilan investointeihin myönnettävä tuki on EU-osarahoitteista tukea tai kokonaan kansallista tukea. Ainoastaan tavoite 1 -ohjelmaan sisältyviin maatilainvestointeihin tuki myönnetään EU-osarahoitteisena (lypsykarja-, lihakarja-, sika- ja lammastalouden rakentamisinvestointeihin sekä ympäristönsuojeluinvestointeihin ja eräisiin porotalouden hankkeisiin). Rakennetuki on muuten kokonaan kansallisesti rahoitettua (MMM 2004a).

Kuvassa 1 on esitetty keskeisiin investointikohteisiin myönnetty avustus ja korkotuki vuosina 1996-2003. Ohjelmakauden vaihtuminen voidaan havaita selkeänä notkahduksena vuoden 2000 kohdalla. Navettainvestointien huomattavan kasvun taustalla vuosina 1997-1999 on C-alueen investointien kasvu A- ja B-tukialueiden navettainvestointien säilyessä lähes samalla tasolla vuosina 1997-1999. Rahoitustukea saaneiden määrä vaihtelee vuosittain

Kuva 1. Keskeisiin investointikohteisiin myönnetty avustus ja korkotuki (1 000 euroa/investointikohde yhteensä) vuosina 1996–2003 (TIKE, Rahtu-rekisteri).

hyvin samansuuntaisesti avustuksen ja korkotuen yhteissumman kanssa (Kuva 2). Muutokset ja suhteet toisiin investointikohteisiin tosin ovat suuruudeltaan erilaisia. Esimerkiksi navettainvestointien määrä ei ollut kovin suuri muiden investointien määrään verrattuna, vaikka navettainvestointeihin myönnetty avustus ja korkotuki olivatkin korkealla tasolla.

Kuva 2. Rahoitustukea saaneet viljelijät 1996–2003 (TIKE, Rahtu-rekisteri).

Ympäristöinvestointeihin tukea saaneita viljelijöitä oli huomattava määrä, mutta kyseisiin investointeihin myönnetty avustus ja korkotuki olivat suuruudeltaan melko alhaisia. Tarkasteluajanjakson alkupuolella eniten avustusta ja korkotukea myönnettiin euromääräisesti tarkasteltuna navetta- ja sikalainvestointeihin sekä muiden tuotantorakennusten (varastot, konehallit, kuivurit) investointeihin. Myös tarkasteluajanjakson loppupuolella navetta- ja sikalainvestoinnit olivat euromääräisesti tarkasteltuna kolmen suurimman kohteen joukossa lisämaanostojen oltua suurin investointikohte. Investointikohteista lisämaanostot ja ympäristönsuojeluinvestoinnit olivat sellaisia, joilla oli määrällisesti eniten tukea saaneita asiakkaita. Yhteensä investointitukea saaneita asiakkaita oli yhteensä hieman yli 91 000 vuosina 1996-2003.

Taulukossa 1 on esitetty tukea saaneiden viljelijöiden jakautuminen tukialueittain. Tukea saaneella viljelijällä tarkoitetaan viljelijäpariskuntaa tai yksinäisviljelijää tai yhtymän osakasta. Eniten tukea saaneita oli C2-tukialueella. B- ja C1-tukialueilla osuus oli lähellä C2-alueen osuutta. A-alueella tukea saaneita oli toiseksi vähiten. Myös C3-C4-alueilla osuus oli hyvin vähäinen. Tosin tarkastelussa täytyy ottaa huomioon eri tukialueiden tilalukumäärät. Verrattaessa tukialueittaista tilajakaumaa vuodelta 2000 vuosien 1996-2003 rahoitustukea saaneiden viljelijöiden tukialuejakaumaan, voidaan havaita näiden jakaumien olevan hyvin samanlaiset. C1- ja C2-tukialueilla tukea saaneiden osuus on hieman suurempi kuin kyseisten alueiden tilojen osuus kaikista tiloista sekä B-alueella vastaavasti pienempi. Selvästi eniten navetoita ja lihakarjarakennuksia rakennettiin C2-alueella. Sikaloiden rakentaminen keskittyi A-, B- ja C1-alueille ja siipikarjatalouden rakentamisinvestoinnit B-alueelle. Muihin kotieläin- ja tuotantorakennuksiin liittyviin investointeihin tukea saaneita oli eniten B-alueella. Puutarhatalouden investointitukea saaneita viljelijöitä oli eniten puutarhatalouden kannalta keskeisellä läntisellä C1-alueella. Ympäristönsuojeluinvestointeihin tukea saaneita oli eniten C2-alueella. Pienyritystoimintaan tukea saaneita oli eniten B- ja C2-tukialueilla.

Taulukko 1. Rahoitustukea vuosina 1996–2003 saaneiden viljelijöiden jakautuminen (%) tukialueittain (TIKE, Rahtu-rekisteri).

	A	B	C1	C2	C3-C4	Yht. %
Navetan rakentaminen	5,9	16,5	23,6	47,1	6,9	100,0
Sikalan rakentaminen	23,2	36,1	26,9	13,4	0,3	100,0
Siipikarjatalouden rakentamisinvestoinnit	14,7	44,0	37,1	4,2	0,0	100,0
Lihakarjarakennusten rakentaminen	5,3	17,2	26,2	46,5	4,8	100,0
Muiden kotieläinrakennusten rakentaminen	30,4	44,2	13,7	10,2	1,5	100,0
Muiden tuotantorakennusten rakentaminen	24,3	40,6	17,8	16,1	1,1	100,0
Puutarhatalous	17,2	26,4	40,8	13,8	1,8	100,0
Ympäristönsuojeluinvestoinnit	4,0	12,9	27,5	50,1	5,5	100,0
Maatilatalouden yhteiskoneet	16,8	24,1	25,0	31,9	2,3	100,0
Lisämaanosto	13,8	24,1	28,1	32,1	1,9	100,0
Perusparannukset	19,9	28,0	23,1	28,3	0,7	100,0
Asuntotilan osto	9,8	25,5	30,9	31,2	2,7	100,0
Pienyritystoiminta	9,7	32,1	18,6	32,0	7,6	100,0
Muut investoinnit	8,2	20,2	25,3	32,4	13,8	100,0
Kirjanpitoavustus	10,2	24,6	25,1	32,7	7,3	100,0
<i>Keskimäärin em. kohteet, %</i>	12,8	24,6	25,7	32,3	4,6	100,0
Tilajakauma v. 2000 (TIKE 2002)	12,7	29,7	23,7	28,7	5,1	100,0

Taulukko 2. Avustuksen ja korkotuen määrän jakautuminen (%) eri kohteisiin eri tukialueiden sisällä vuosina 1996–2003 yhteensä (TIKE, Rahtu-rekisteri).

	A	B	C1	C2	C3-C4	Keskim. %
Navetan rakentaminen	8,3	14,1	19,3	33,1	32,5	20,2
Sikalan rakentaminen	14,4	13,7	13,1	5,7	1,8	11,1
Siipikarjatalouden rakentamisinvestoinnit	2,0	2,8	1,9	0,2	0,0	1,6
Lihakarjarakennusten rakentaminen	1,2	2,8	5,4	10,4	7,7	5,4
Muiden kotieläinrakennusten rakentaminen	1,8	1,2	0,5	0,2	0,6	0,8
Muiden tuotantorakennusten rakentaminen	20,9	17,7	6,0	4,7	1,7	11,3
Puutarhatalous	10,5	6,1	11,1	2,8	1,7	7,0
Ympäristönsuojeluinvestoinnit	1,1	1,9	5,0	7,0	5,5	4,0
Maatilatalouden yhteiskoneet	3,8	2,8	2,2	2,1	1,0	2,6
Lisämaanosto	15,5	12,4	11,2	9,9	4,0	11,6
Perusparannukset	6,3	4,5	2,6	3,1	0,5	3,8
Asunotilan osto	1,5	2,4	3,3	2,9	1,7	2,6
Pienyritystoiminta	2,2	3,7	2,2	3,6	5,5	3,1
Muut investoinnit	10,2	13,8	16,1	13,9	35,4	14,6
Kirjanpitoavustus	0,1	0,2	0,2	0,2	0,4	0,2
<i>Yhteensä (em. kohteet), %</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>

Taulukossa 2 on tarkasteltu tuen jakautumista kohteittain eri alueilla. A-tukialueella avustuksen ja korkotuen euromäärästä oli suurin osa myönnetty sikalainvestoinneille, muiden tuotantorakennusten rakentamiseen, puutarhataloudelle, lisämaanostoilta ja muiden investointien ryhmään kuuluville investoinneille. B-alueella vastaavasti suurimmat osuudet olivat navettainvestoinneissa, sikalainvestoinneissa, muiden tuotantorakennusten rakentamisessa, lisämaanostossa ja muiden investointien ryhmässä. C1-tukialueella navettainvestoinnit, sikalainvestoinnit, puutarhatalous, lisämaanosto ja muiden investointien ryhmä saivat suurimmat osuudet. C2-C4-alueilla vastaavasti eniten tukea oli myönnetty navettainvestoinneille ja muiden investointien ryhmälle. Lisäksi C2-alueella lihakarjarakennusten osuus oli melko suuri.

Taulukossa 3 on esitetty avustus ja korkotuki keskimäärin tukea saanutta kohden tukialueittain vuosina 2000-2003. Tarkastelusta jätettiin vuodet 1996-1999 pois, jotta voitaisiin nähdä, miten investoinnit ovat jakautuneet tukialueittain ajanjaksona, jolloin tuet olivat samansuuruiset kaikilla tukialueilla. Taulukon arvot ilmaisevat investointeihin saadun keskimääräisen tukimäärän tukea saanutta viljelijäpariskuntaa, yksinäisviljelijää tai yhtymän osakasta kohden tukialueittain. Investointeihin saatu tuki oli keskimäärin suurin A-alueella ja pienin C3-C4-alueilla. A-alueella yksittäiset tukisummat olivat keskimäärin suurimpia seuraavissa tukikohteissa: navetan rakentaminen, muiden tuotantorakennusten rakentaminen, puutarhatalous, ympäristönsuojelu, maatilatalouden yhteiskoneet, maanostot, perusparannukset sekä ryhmä muut investoinnit. Keskimäärin suurimmat siipikarjatalouteen kohdistetut tukisummat olivat C1-alueella. Sikalan rakentamiseen, lihakarjarakennuksen rakentamiseen, muiden kotieläinrakennusten rakentamiseen sekä pienyritystoimintaan on saatu eniten tukea maan pohjoisimmissa osissa. Maanostoihin kohdistetun keskimääräisen tukisumman suurta eroa eri tukialueiden välillä selittää eri tukialueilla vallitsevat maan hintatasot.

Taulukko 3. Avustus ja korkotuki keskimäärin tukea saanutta henkilöä kohden (1 000 euroa/tuen-saaja) tukialueittain vuosina 2000–2003 (TIKE, Rahtu-rekisteri).

	A	B	C1	C2	C3-C4	Keskim. 1 000 e
Navetan rakentaminen	79,0	60,7	65,9	64,1	68,1	65,1
Sikalan rakentaminen	81,9	88,9	121,3	121,6	266,8	103,0
Siipikarjatalouden rakentamisinvestoinnit	46,5	51,4	60,4	34,8	0,0	54,0
Lihakarjarakennusten rakentaminen	38,3	51,2	49,5	60,8	62,9	55,7
Muiden kotieläinrakennusten rakentaminen	30,2	21,7	17,8	17,1	42,7	23,5
Muiden tuotantorakennusten rakentaminen	18,3	15,8	12,3	11,6	9,1	14,5
Puutarhatalous	44,2	21,3	31,0	25,0	18,8	29,8
Ympäristönsuojeluinvestointi	5,1	3,9	4,7	4,1	3,1	4,3
Maatilatalouden yhteiskoneet	6,3	5,1	3,9	3,6	3,0	4,3
Maanostot	20,1	16,3	10,9	9,4	8,5	13,2
Perusparannukset	5,8	4,7	3,2	3,6	2,6	4,1
Asuntotilan ostot	4,1	4,1	4,1	4,0	3,6	4,1
Pienyritystoiminta	10,7	9,6	11,1	9,9	14,3	10,2
Muut investoinnit	19,9	18,1	14,9	10,2	6,5	13,5
<i>Keskimäärin, 1 000 euroa</i>	19,1	16,4	14,9	13,3	10,7	15,1

Vuosina 1996-2003 maksettiin erilaisia tilanpidon aloittamiseen liittyneitä tukia. Taulukossa 4 on esitetty tukialueittain näiden tukien yhteissummat kyseisiltä vuosilta. Kokonaisuutena voitiin havaita avustuksen ja korkotuen yhteissumman jakautuneen varsin tasaisesti tukialueittain, kun sitä verrattiin kaikkien tilojen lukumäärän jakaumaan vuonna 2000 eri tukialueilla.

Taulukko 4. Tilanpidon aloittamiseen liittyen maksetut avustukset ja korkotuet yhteensä (1 000 e) vuosilta 1996–2003 sekä tukijakauman vertailu tilajakaumaan.

	A	B	C1	C2	C3-C4	Yhteensä 1 000 e
Tilanpidon aloittaminen: maan hankinta	12 837	28 782	23 012	16 037	317	80 985
Tilanpidon aloittaminen: irtaimiston hankinta	976	1 703	435	217	0	333
Tilanpidon aloittaminen: maan hankinta (EU)	0	150	8 206	16 668	4 061	29 085
Tilanpidon aloittaminen: irtaimiston hank. (EU)	0	14	235	659	36	944
Tilanpidon aloittaminen (EU)	6 307	13 082	11 948	17 264	2 586	51 187
Nuoren viljelijän käynnistystuen lisätuki (tak)	802	1 274	0	0	0	2 076
Nuoren vilj. käynn.t. lisäosa (korotus) A, B-alue	878	2 280	0	5	0	3 163
<i>Yhteensä, 1 000 euroa</i>	<i>21 800</i>	<i>47 284</i>	<i>43 836</i>	<i>50 849</i>	<i>7 000</i>	<i>170 770</i>
Avustuksen ja korkotuen jakautuminen, %	13	28	26	30	4	100
Tilajakauma v. 2000 (TIKE 2002), %	13	30	24	29	5	100

3 Kannattavuuskirjanpitoiloille vuonna 2004 tehdyn viljelijäkyselyn tulokset

3.1 Tutkimusaineisto

Viljelijöiden näkemyksiä investointituesta ja aloitustuesta on seuraavassa tarkasteltu aineistolla, joka muodostuu kannattavuuskirjanpitoiloille maaliskuussa vuonna 2004 tehdystä postikyselystä (Liite 3) ja kannattavuuskirjanpito-aineistosta vuodelta 2002. Kannattavuuskirjanpitoaineistosta on poimittu tähän selvitykseen viljelijäkyselyn kysymyksiin oleellisesti liittyvät tiedot. Mukaan on otettu muun muassa tilakokoa kuvaavia muuttujia sekä taloutta kuvaavia muuttujia ja tunnuslukuja. Kannattavuuskirjanpitoiloille on tehty myös useana aiempina vuotena postikysely, joiden tuloksia on raportoitu MTT:n sarjoissa. Kysymykset ovat kuitenkin vaihdelleet hieman vuosittain ja sisältäneet erilaisia aihealueita.

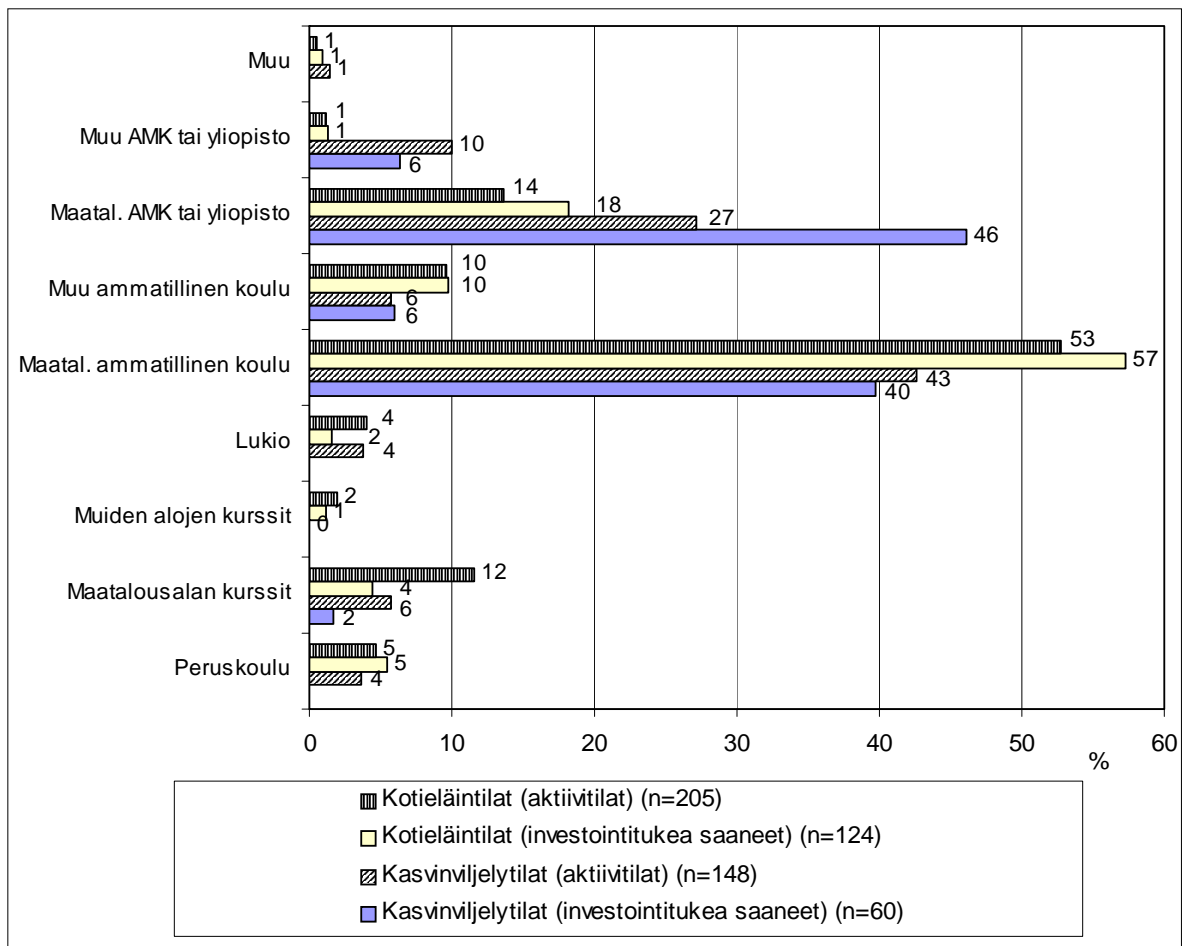
Kysely lähetettiin yhteensä 783:lle maatilalle, jotka olivat kannattavuuskirjanpitoiminnassa mukana vuonna 2004. Vastanneita oli yhteensä 397, jolloin vastausprosentiksi muodostui 51. Vastausprosenttia voidaan pitää varsin tyydyttävänä. Kaikki vastanneet tilat olivat kuuluneet kannattavuuskirjanpitojärjestelmään vuonna 2002, joten kaikista vastanneista tiloista saatiin MTT:n kirjanpitoaineistosta taustatiedot (Taulukko 5). Vastanneiden tilojen joukossa oli 108 viljatilaa, 42 muuta kasvinviljelytilaa, 144 maitotilaa, 35 sikatilaa ja 68 muuta tilaa. Koon mukaisessa tarkastelussa on käytetty jaottelua pienet, keskikokoiset ja suuret tilat taulukosta 5 ilmenevien ESU-luokkajakojen perusteella.

Taloudelliselta kooltaan vähintään 8 ESU:n kokoisten kirjanpitoilojen vastaukset painotettiin kuvaamaan koko maan aktiivimaatilojen tuloksia. EU:n maatilatypologian mukainen kokoluokitus ESU kuvaa tilan taloudellista kokoa, joka määritetään tilan vakioidun kokonaiskatteen suuruuden perusteella. Tilan taloudellinen koko saadaan jakamalla vakioitu kokonaiskate 1 200 eurolla (MTT Taloustutkimus 2004b). Tässä luvussa raportoidut vastaukset ovat koko maan tai alueen keskimäärää vastaaviksi painotettuja, jollei toisin ole mainittu. Havaintomääristä ja muista seikoista riippuen aineistoa on käsitelty joko kokonaisuutena, jaotellulla kotieläintilalla ja kasvinviljelytilalla tai jaotellulla viljatilalla, muut kasvinviljelytilat, maitotilat, sikatilat ja muut tilat.

Aktiivitulojen ja investointitukipäätöksen saaneiden viljelijöiden koulutusjakauma on esitetty kuvassa 3. Jos viljelijällä oli useammanlaista koulutusta, tällöin huomioitiin viljelijän maatalouden koulutus. Aktiivitulojen viljelijöistä 70 %:lla kasvinviljelyä harjoittaneista ja kahdella kolmasosalla kotieläintuotantoa harjoittaneista viljelijöistä oli maatalousalan koulu suoritettuna. Investointitukipäätöksen vuosina 2000-2003 saaneiden tilojen viljelijöistä vieläkin suuremmalla osalla oli maatalousalan koulu suoritettuna. Erityisen huomattavaa oli suuri maatalousalan AMK tai yliopistotutkinnon suorittaneiden investointitukipäätöksen saaneiden kasvinviljelytilojen osuus.

Taulukko 5. Tietoja vastanneista tiloista taloudellisen tilakokoluokan (ESU) ja tuotantosuunnan mukaan jaoteltuna (keskimäärin).

ESU-luokka		Viljatilat	Muut kasvin- viljelytilat	Maitotilat	Sikatilat	Muut tilat
(alle 16) pienet	Peltoala (ha)	29	18	-	-	18
	Eläimiä (ey)	0	0	-	-	9
	Lukumäärä	55	13	2	1	11
(16-40) keski- kokoiset	Peltoala (ha)	73	50	27	20	46
	Eläimiä (ey)	2	2	20	48	56
	Lukumäärä	38	19	53	5	27
(yli 40) suuret	Peltoala (ha)	136	94	55	63	80
	Eläimiä (ey)	8	28	46	186	86
	Lukumäärä	15	10	89	29	30

Kuva 3. Kasvinviljely- ja kotieläintilojen viljelijöiden koulutusjakauma (aktiivtilat ja investointitukipäättöksen vuosina 2000–2003 saaneet tilat) (%).

3.2 Tulevaisuuden suunnitelmat vuoteen 2010 ja epävarmuustekijät

3.2.1 Kasvinviljelytilat

Tuotantoa aikoo jatkaa ennallaan hieman yli puolet vastanneista kasvinviljelytiloista (Taulukko 6). Nykyistä päätuotantoa aikoo laajentaa ennen vuotta 2010 jopa viidennes vastanneista tiloista. Nykyistä päätuotantoa supistavia tiloja ei ollut aineistossa lainkaan ja muita muutoksia oli ainoastaan muutamalla tilalla. Nykyisen päätuotannon laajentamista suunnittelevilla kasvinviljelytiloilla oli keskimäärin eniten peltoa viljelyksessä verrattuna muita muutoksia suunnitteleviin kasvinviljelytiloihin. Vähiten peltoa oli sellaisilla kasvinviljelytiloilla, joilla tuotanto mahdollisesti lopetetaan. Sukupolvenvaihdosta suunnittelevilla kasvinviljelytiloilla oli myös paljon peltoa viljelyksessä. Suurin käyttökate oli laajentamista aikovilla tiloilla, mutta niillä myös poistot ja rahoituskulut olivat keskimäärin suurimmat. Parhaimpaan nettotulokseen pääsivät sukupolvenvaihdosta suunnittelevat ja toiseksi parhaimpaan nykyistä päätuotantoa laajentavat tilat. Vierasta pääomaa oli selkeästi eniten nykyistä päätuotantoa laajentavilla ja vähiten nykyistä päätuotantosuuntaa vaihtavilla.

Hankintamenojen ja poistojen suhde kuvastaa tilojen aktiivisuutta ja jatkosuunnitelmia. Nykyistä päätuotantoaan laajentavat ja sukupolvenvaihdoksen tekevät kasvinviljelytilat olivat aktiivisia ja laajentavia tiloja, josta osoituksena niiden hankintamenot olivat keskimäärin suuremmat kuin poistot. Myös nykyistä päätuotantosuuntaa vaihtavilla kasvinviljelytiloilla hankintamenot olivat suuremmat kuin poistot. Tuotantoa ennallaan jatkavilla hankintamenot ja poistot olivat suunnilleen yhtä suuret, josta voidaan päätellä tilojen jatkavan lähes ennallaan tehden vain korvausinvestointeja. Tuotannon mahdollisesti lopettavilla tiloilla poistot olivat suuremmat kuin hankintamenot. Nämä tilat käyttivät käyttöpääomia loppuun eli ne jäähdyttelevät ennen lopettamista. Nettotulosprosentti oli kaikissa eri vaihtoehdoissa negatiivinen. Heikoin nettotulosprosentti oli nykyistä päätuotantosuuntaa vaihtavilla tiloilla. Parhaimpaan nettotulosprosenttiin ylsivät nykyistä päätuotantoa laajentavat tilat. Oman pääoman tuotto-prosentti oli negatiivinen kaikissa vaihtoehdoissa lukuun ottamatta sukupolvenvaihdoksen tekeviä tiloja. Heikoin oman pääoman tuotto-prosentti oli nykyistä päätuotantoa vaihtavilla. Alin kannattavuuskerroin oli tuotannon mahdollisesti lopettavilla tiloilla ja paras nykyistä päätuotantoa laajentavilla.

Omavaraisuusaste oli heikoin nykyistä päätuotantoa laajentavilla. Niillä olikin jo valmiiksi paljon velkaa, vaikka ne aikoivat laajentaa lisää ennen vuotta 2010. Suhteellinen velkaantuneisuus oli suurin sukupolvenvaihdosta aikovilla tiloilla ja toiseksi suurin nykyistä päätuotantoa laajentavilla tiloilla. Näillä myös hankintamenojen ja poistojen suhde viittasi aktiiviseen tilan kehittämiseen ja tuotannon jatkamiseen pitkällä tähtäimellä. Pienin suhteellisen velkaantuneisuuden arvo löytyi nykyistä päätuotantosuuntaa vaihtavien ryhmästä. Nykyistä päätuotantoa laajentavat olivat keskimäärin nuorimpia ja sukupolvenvaihdosta suunnittelevat olivat keskimäärin vanhimpia. Myös tuotannon mahdollisesti lopettavat omasivat varsin korkean keskimääräisen iän muita vaihtoehtoja suunnitteleviin verrattuna.

Taulukko 6. Kasvinviljelytilojen tunnuslukuja tilan tuotantoa koskevien suunnitelmien (muutokset ennen vuotta 2010) mukaan ryhmiteltynä (painottamattomat keskiarvot).

	Tuotantoa jatketaan ennallaan	Nykyistä päätuotantoa laajennetaan	Nykyistä päätuotantoa supistetaan	Nykyistä päätuotantoa suuntaa vaihdetaan	Tehdään sukupuol- venvaihdos	Tuotanto mahdollisesti lopetetaan	Muita muutoksia
Vastanneiden lkm (yht. 148 tilaa)	78	29	0	6	14	19	2
Osuus, %	53	20	0	4	9	13	1
Vastajan ikä	49	42	-	50	59	53	-
Peltoala, ha	52	81	-	53	69	41	-
Työtunnit	1 334	1 804	-	2 521	1 663	1 123	-
Tuotot, e	57 333	113 681	-	81 796	80 448	40 224	-
Käyttökate, e	13 032	30 260	-	12 580	23 665	4 551	-
Poistot, e	11 469	23 058	-	12 869	18 207	8 359	-
Hankintamenot / poistot	0,9	1,5	-	1,2	1,4	0,7	-
Rahoituskulut, e	1 751	4 571	-	377	2 006	927	-
Nettotulos, e	-12	2 730	-	-571	3 535	-4 657	-
Yrittäjän voitto, e	-8 469	-8 905	-	-9 901	-11 246	-11 856	-
Vieras pääoma, e	40 005	97 861	-	12 052	48 077	19 625	-
Kannattavuus							
Nettotulos-%	-16,2	-2,6	-	-78,7	-16,8	-29,2	-
Oman pääoman tuotto-%	-6,0	-7,1	-	-16,8	1,6	-10,9	-
Kannattavuuskerroin	0,5	0,7	-	0,6	0,4	0,3	-
Vakavaraisuus							
Omavaraisuusaste	81	69	-	93	82	82	-
Suhteellinen velkaantuneisuus	70	89	-	32	101	58	-

3.2.2 Kotieläintilat

Vastanneista kotieläintiloista puolet aikoo jatkaa tuotantoaan ennallaan (Taulukko 7). Nykyistä päätuotantoaan aikoo laajentaa 15 % vastanneista kotieläintiloista ennen vuotta 2010. Sukupolvenvaihdoksen aikoo tehdä 16 % vastanneista ennen vuotta 2010. Nykyistä päätuotantoa supistavia ja muita muutoksia oli suunnitteilla vain parilla tilalla. Suurin peltoala ja toiseksi eniten eläimiä oli nykyistä päätuotantoa laajentavilla tiloilla. Sukupolvenvaihdoksen tekoa aikoneilla oli eniten eläinyksiköitä. Vähiten eläinyksiköitä oli keskimäärin tuotannon mahdollisesti lopettavien ryhmässä. Käyttökate oli suurin nykyistä päätuotantoa laajentavilla kotieläintiloilla ja pienin mahdollisesti tuotannon lopettavilla tiloilla. Nettotulos oli negatiivinen keskimäärin kaikissa vaihtoehdoissa, mutta kuitenkin selkeästi paras nykyisen päätuotannon laajentamista aikovilla tiloilla. Nykyistä päätuotantosuuntaa vaihtavilla ja tuotannon mahdollisesti lopettavilla oli heikoin nettotulos.

Nykyistä päätuotantoa laajentavilla kotieläintiloilla hankintamenojen ja poistojen suhde oli keskimäärin suurin eli hankintamenot olivat suuremmat kuin poistot, mikä kuvaa tilojen aktiivisuutta ja laajennushalukkuutta. Myös tuotantoa ennallaan jatkavilla ja sukupolvenvaihdoksen tekevillä kotieläintiloilla oli suuremmat hankintamenot kuin poistot. Tuotannon mahdollisesti lopettavilla tiloilla sitä vastoin poistot olivat keskimäärin paljon suuremmat kuin hankintamenot. Nämä tilat kuluttavat käyttöpääomia loppuun ennen mahdollista lopettamistaan. Myös nykyistä päätuotantosuuntaa vaihtavilla poistot olivat suuremmat kuin

hankintamenot, koska suurin osa päätuotantosuuntaa vaihtavista suunnitteli vaihtavansa kotieläintuotannosta kasvintuotantoon. Tällöin lopetettaviin kotieläintalouden kohteisiin ei enää tehdä investointeja ja se osaltaan vähentää hankintamenoja.

Nettotulosprosentti oli kaikissa vaihtoehtoissa negatiivinen. Paras se oli nykyistä päätuotantoa laajentavien ryhmässä. Heikoin nettotulosprosentti oli nykyistä päätuotantosuuntaa vaihtavien ja tuotannon mahdollisesti lopettavien ryhmissä. Myös oman pääoman tuotto-prosentti oli kaikissa ryhmissä keskimäärin negatiivinen. Paras oman pääoman tuotto-prosentti oli nykyistä päätuotantoa laajentavien ryhmässä ja heikoin tuotantoaan ennallaan jatkavien ryhmässä. Kannattavuuskerroin oli kaikkien ryhmien keskiarvoja tarkastellessa hyvin samalla tasolla. Paras kannattavuuskerroin oli nykyistä päätuotantoa laajentavilla.

Omavaraisuusaste oli kotieläintilojen ryhmissä keskimäärin 70 ja 80 välillä lukuun ottamatta tuotannon mahdollisesti lopettavia, joilla omavaraisuusaste oli 90. Suhteellinen velkaantuneisuus oli korkein nykyistä päätuotantoa laajentavilla ja alhaisin tuotannon mahdollisesti lopettavilla tiloilla. Vastanneilla kotieläintiloilla ikäjakauma oli samansuuntainen kuin kasviviljelytiloilla eli nykyistä päätuotantoa laajentavat olivat keskimäärin nuorimpia ja sukupolvenvaihdosta suunnittelevat olivat keskimäärin vanhimpia.

Taulukko 7. Kotieläintilojen tunnuslukuja tilan tuotantoa koskevien suunnitelmien (muutokset ennen vuotta 2010) mukaan ryhmiteltynä (painottamattomat keskiarvot).

	Tuotantoa jatketaan ennallaan	Nykyistä päätuotantoa laajennetaan	Nykyistä päätuotantoa supistetaan	Nykyistä päätuotantoa vaihdetaan	Tehdään sukupolvenvaihdos	Tuotanto mahdollisesti lopetetaan	Muita muutoksia
Vastanneiden lkm (yht. 202 tilaa)	100	30	1	22	32	16	1
Osuus, %	50	15	0	11	16	8	0
Vastaaajan ikä	44	38	-	46	55	51	-
Peltoala, ha	44	66	-	39	55	26	-
Eläimiä, ey	57	82	-	28	94	25	-
Työtunnit	4 281	4 453	-	3 812	4 764	3 786	-
Tuotot, e	135 338	210 519	-	82 909	202 930	76 519	-
Käyttökate, e	12 500	42 969	-	94	22 822	-5 662	-
Poistot, e	22 519	39 711	-	13 891	29 276	9 571	-
Hankintamenot / poistot	1,3	1,6	-	0,7	1,3	0,5	-
Rahoituskulut, e	3 026	4 933	-	2 635	4 326	705	-
Nettotulos, e	-12 432	-703	-	-16 037	-10 050	-15 662	-
Yrittäjän voitto, e	-23 902	-18 724	-	-24 040	-25 787	-22 365	-
Vieras pääoma, e	76 817	145 857	-	53 903	99 631	16 943	-
Kannattavuus							
Nettotulos-%	-17,9	-3,5	-	-25,8	-12,3	-24,7	-
Oman pääoman tuotto-%	-19,1	-3,0	-	-15,9	-11,1	-13,4	-
Kannattavuuskerroin	0,6	0,7	-	0,5	0,6	0,5	-
Vakavaraisuus							
Omavaraisuusaste	77	71	-	76	77	90	-
Suhteellinen velkaantuneisuus	50	80	-	66	55	21	-

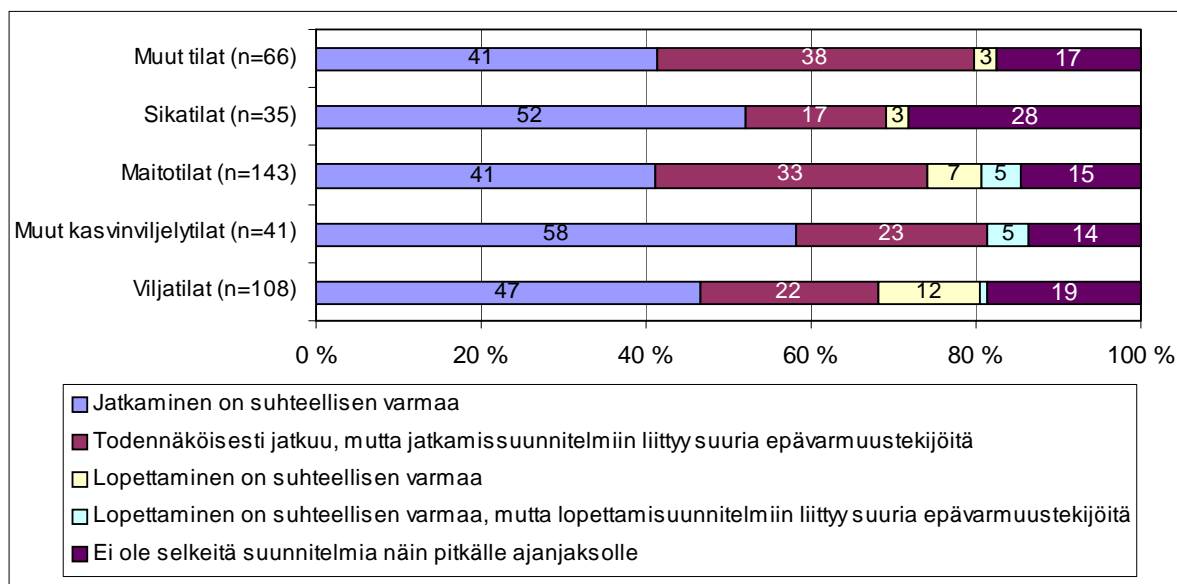
3.2.3 Epävarmuustekijät

Kyselyssä tiedusteltiin viljelijöiltä tilan maataloustuotannon jatkuvuuden kannalta viittä suurinta epävarmuustekijää. Vastausten voidaan havaita olevan hyvin samansuuntaiset eri tuotannonaloilla (Taulukko 8). Suurimpina epävarmuustekijöinä pidetään tukien mahdollista alenemista ja tuotteiden markkinahintojen alenemista sekä tuotantokustannusten nousua. Lisäksi merkittävänä epävarmuustekijänä pidetään tilan kannattavuuden heikkenemistä, johon kaikilla edellä mainituilla tekijöillä on oleellinen vaikutus. Tuotteiden markkinahintojen alenemisesta ollaan eniten huolissaan muilla kasvinviljelytiloilla ja sikatiloilla. Oma terveys ja työkykyisyys aiheuttavat eniten huolta maitotiloilla ja muiden tilojen ryhmässä. Maitotiloilla epävarmuustekijänä korostui oman terveyden lisäksi myös puolison tai muun perheenjäsenen terveys.

CAP-tuki uudistus ja tukiehtojen kiristyminen huolestutti eniten viljatilallisia. Vain harva viljelijä oli sitä mieltä, että tilan maataloudessa ei ole merkittäviä epävarmuustekijöitä. Tukien mahdollinen aleneminen ja tukiehtojen kiristyminen kuuluivat pienimmillä kasvinviljelytiloilla useammin viiden suurimman epävarmuustekijän joukkoon kuin muun kokoisilla tiloilla. Tuotteiden markkinahintojen alenemisesta tosin pienimmillä kasvinviljelytiloilla ei oltu yhtä huolestuneita kuin suuremmilla tiloilla. Kasvinviljelytilojen vastaukset vaihtelivat yleisesti tilakoosta riippumatta. Kotieläintilojen vastauksissa ei ollut suuria eroja tilakokoluokkien välillä. Muina tilan maataloustuotannon epävarmuustekijöinä oli mainittu muun muassa vuokratilojen hinnat ja hallinnassa pysyminen.

Taulukko 8. Suurimmat epävarmuustekijät kirjanpito-tiloilla maataloustuotannon jatkumiseen liittyen seuraavan viiden vuoden aikana (%).

Tuotantosuunta	Viljatilat (n=108), %	Muut kas- vinvil- jelytilat (n=41),%	Maitotilat (n=144), %	Sikatilat (n=35), %	Muut tilat (n=67), %
Tukien mahdollinen aleneminen	18	18	17	19	18
CAP-tuki uudistus	11	9	6	10	8
Tukiehtojen kiristyminen	11	9	9	7	3
Tuotteiden markkinahintojen aleneminen	15	19	14	18	14
Tuotantokustannusten nousu	16	14	13	16	14
Oma terveys ja työkykyisyys	8	11	14	7	14
Puolison tai muun perheenjäsenen terveys	2	4	8	4	7
Tilan kannattavuuden heikkeneminen	13	12	11	15	11
Työvoiman saannin vaikeutuminen	0	0	3	1	2
Tilan velkaantuminen	2	1	2	3	4
Muu	3	2	3	1	4
Tilan maataloud. ei ole merkittäviä epävarmuustekijöitä	2	1	1	0	1
<i>Yhteensä</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>

Kuva 4. Tilan maataloustuotannon todennäköinen jatkuminen vuoden 2010 jälkeen omistajanvaihdoksista riippumatta.

Muilla kasvinviljelytiloilla tilan maataloustuotannon jatkuminen vaikutti varmimmalta kaikista tuotannonaloista (Kuva 4). Kaikilla tuotannonaloilla tuotannon jatkumista pidettiin suhteellisen varmana yli 40 %:lla tiloista. Tuotannon jatkuminen nähtiin todennäköisenä, mutta yleensä jatkamissuunnitelmiin liittyi suuria epävarmuustekijöitä suurella osalla tiloista. Maitotiloilla ja muiden tilojen ryhmässä oli huomattava osuus tällaisia tiloja. Sellaisten tilojen osuus, joilla ei ollut selkeitä suunnitelmia näin pitkälle ajanjaksolle, oli myös huomattava. Kuitenkin lopettaminen näytti suhteellisen varmalta vain pienellä osalla tiloista. Eniten lopettamisesta suhteellisen varmoja oli viljatilojen ja maitotilojen ryhmissä (noin 12-13 %). Yli kaksi kolmannesta tiloista piti tilan maataloustuotannon jatkumista todennäköisenä. Tosin huomion arvoista on joka tapauksessa jatkamissuunnitelmiin liittyvien suurien epävarmuustekijöiden olemassaolo suurella osalla tiloista. Jatkaminen on sitä varmempaa mitä suurempi tila on kyseessä niin kasvintuotanto- kuin kotieläintiloilla. Pienimpien tilojen joukossa oli myös enemmän sellaisia tiloja, joilla ei ollut selkeitä suunnitelmia näin pitkälle ajanjaksolle.

3.3 Sukupolvenvaihdos ja nuorten viljelijöiden aloitustuki

3.3.1 Tilan hallinta-aika ja sukupolvenvaihdoksen ajankohta-arviot

Vastanneista kirjanpitotiloista vain pieni osa ilmoitti hallinneensa tilaansa 20-30 vuotta (Taulukko 9). Viljatiloihin hieman yli 40 % oli ollut viljelijän hallinnassa 10-20 vuotta. Muut kasvinviljelytilat jakautuivat tasaisesti lähinnä alle 10, 10-20 ja yli 30 vuotta tilaansa hallinneiden kesken. Maito- ja sikatilojen viljelijöistä yli 30 vuotta tilaansa hallinneita oli vähemmän kuin muissa tuotantosuunnissa. Maitotiloja oli eniten 10-20 vuotta tilaansa hallinneiden luokassa ja sikatalouden harjoittajia oli eniten alle 10 vuotta tilaansa hallinneiden ryhmässä.

Taulukko 9. Kirjanpitoiltojen jakautuminen (%) hallinta-ajan mukaan eri tuotantosuunnissa (tulokset painottamattomia).

	Viljatilat (n=77), %	Muut kasvinviljelytilat (n=30), %	Maitotilat (n=98), %	Sikatilat (n=25), %	Muut tilat (n=39), %
alle 10 v.	26	33	33	44	31
10-20 v.	42	33	44	28	41
20-30 v.	1	3	5	12	5
yli 30 v.	31	30	18	16	23
	100	100	100	100	100

Taulukko 10. Kirjanpitoiltojen jakautuminen sukupolvenvaihdoksen arvioitun toteuttamisajankohdan mukaan (%).

	Viljatilat (n=103), %	Muut kasvinviljelytilat (n=39), %	Maitotilat (n=137), %	Sikatilat (n=35), %	Muut tilat (n=65), %
Ajankohta suurin piirtein tiedossa	27	26	32	36	37
Asia ei ole ajankohtainen	51	59	50	53	55
Tilanpidon jatkamisessa/lopettamisessa tehdään mahdollisesti jokin muu ratkaisu	22	15	18	10	8
	100	100	100	100	100

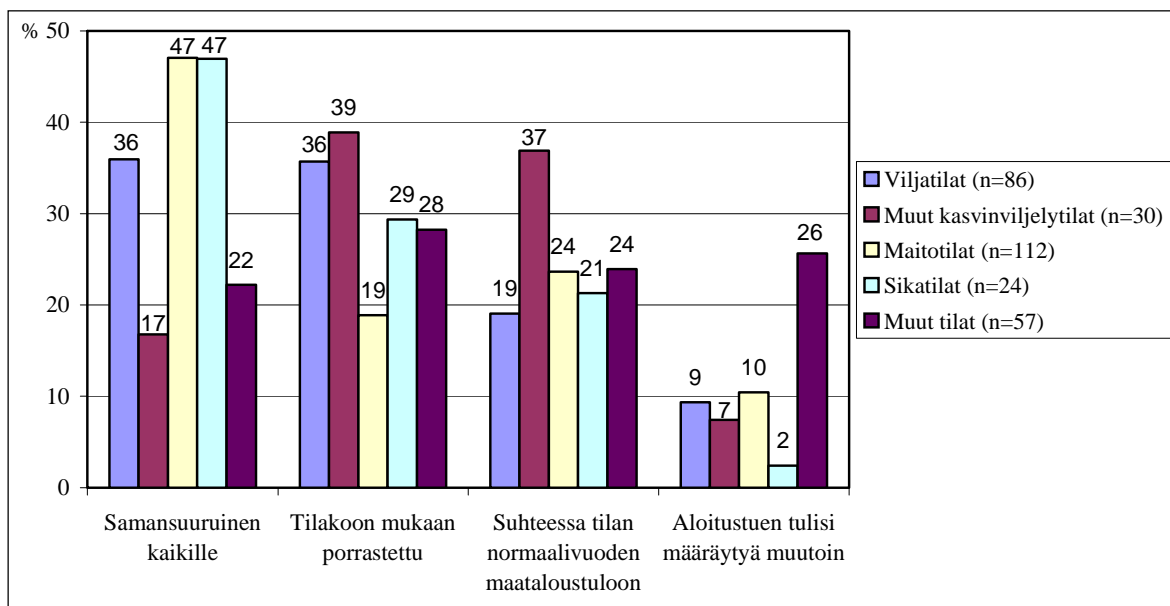
Kaikissa tuotantosuunnissa vähintään puolet tiloista ei osannut arvioida sukupolvenvaihdoksen ajankohtaa, sillä asia ei ollut ajankohtainen (Taulukko 10). Noin kolmannes maito- ja sikatiloista sekä muista tiloista pystyivät arvioimaan suurin piirtein sukupolvenvaihdoksen ajankohdan. Viljatiiloista ja muista kasvinviljelytiloista neljännes arvioi sukupolvenvaihdoksen ajankohdan. Sukupolvenvaihdosarvioiden keskimääräksi vastanneilla tiloilla muodostui vuosi 2012 (n=123). Sukupolvenvaihdoksen ajankohdalle antoi arvion 14 % pienistä tiloista, 22 % keskikokoisista tiloista ja 36 % suurista tiloista. Tilanpidon jatkamisessa/lopettamisessa mahdollisesti jonkin muun ratkaisun aikoi tehdä viidennes vilja- ja maitotiloista. Muiden tuotantosuuntien kohdalla jonkin muun ratkaisun tekemistä suunnitelleita oli vähemmän. Jonkin muun ratkaisun tekemistä harkitsevia oli suunnilleen yhtä paljon erikokoisten tilojen joukossa.

3.3.2 Viljelijöiden mielipiteitä nuorten viljelijöiden aloitustuesta

Tilan haltuunsa alle 10 vuotta sitten saaneilta viljelijöiltä tiedusteltiin aloitustuen merkityksestä tilalla. Viljelijöiden mielipiteet maksetun suuruisen tuen vaikutuksesta tilanpidon aloittamiselle jakautuivat hyvin tasaisesti. Kyselyyn vastanneiden joukosta 79 tilaa oli vastannut kyseiseen kysymykseen. Sellaisten tilojen ryhmä, joiden mielestä aloitustuella oli erittäin suuri merkitys, oli kuitenkin hieman muita tilaryhmiä suurempi 24 %:n osuudella. Muun mielipiteen omaavia (suuri merkitys, ei paljon eikä vähän merkitystä, vähän merkitystä, ei lainkaan merkitystä) osuudet ovat kussakin ryhmässä noin 20 %:n luokkaa. Keskikokoiset tilat kokivat aloitustuen hyvinkin tärkeäksi, kun taas suuret tilat jakautuivat melko tasaisesti eri mielipideryhmiin.

Suhtautuminen aloitustuen suuruuteen ja määräytymiseen vaihteli tuotantosuunnittain. Kyselyssä oli esitetty eräitä sinänsä kuvitteellisia aloitustuen määräytymisvaihtoehtoja (Kuva 5). Lähes puolet maito- ja sikatilojen viljelijöistä olivat sitä mieltä, että aloitustuen tulisi olla samansuuruinen kaikille, jotta aloitustuella olisi merkitystä tilanpidon aloittamiselle. Viljatiiloista runsas kolmannes ja muista kasvinviljelytiloista 17 % olivat kaikille samansuuruisen aloitustuen kannalla. Kasvinviljelytilojen viljelijät olivat keskimäärin 33 800 euron suuruisen aloitustuen kannalla ja kotieläintilojen viljelijät 28 600 euron kannalla. Yli kolmannes vilja- ja muiden kasvinviljelytilojen viljelijöistä ja hieman alle kolmannes sika- ja muiden tilojen viljelijöistä kannatti tilakoon mukaan porrastettua aloitustukea. Maitotilojen viljelijöistä 19 % kannatti tilakoon mukaista porrastusta aloitustukeen. Sellaisia viljelijöitä, joiden mielestä aloitustuki tulisi suhteuttaa tilan normaalivuoden maataloustuloon, oli eniten muiden kasvinviljelytilojen joukossa (37 %). Vähiten tätä vaihtoehtoa kannattaneita tiloja oli vilja- ja sikatilojen joukossa (viidennes tuotantosuunnan tiloista). Maito- ja muista tiloista tilan normaalivuoden maataloustuloon suhteutettua aloitustukea kannatti 24 % kummassakin tuotantosuuntaryhmässä.

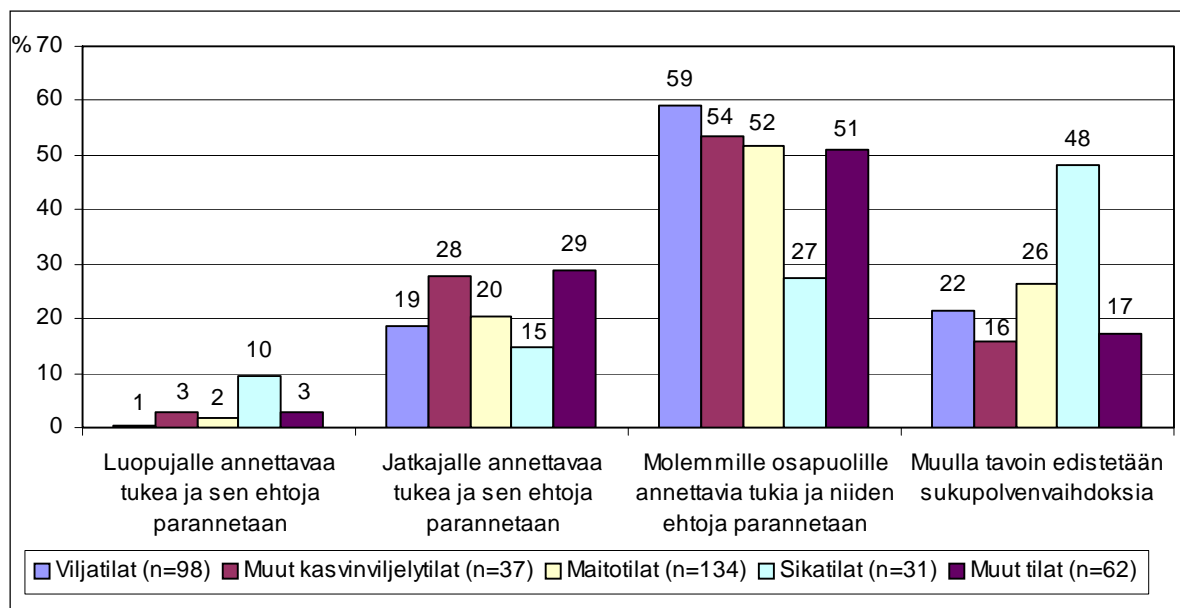
Muita aloitustuen määräytymisperusteita oli esittänyt noin joka kymmenes vilja-, muista kasvinviljely- ja maitotiloista, mutta sikatiloista vain 2 %. Muista tiloista neljäsosa oli muiden määräytymisperusteiden kannalla. Vastaajat, jotka olivat esittäneet muita määräytymistapoja, olivat muun muassa sitä mieltä, että kotieläintiloille maksettavan aloitustuen tulisi olla suurempi kuin kasvinviljelytiloille maksettavan aloitustuen. Lisäksi yhtenä mahdollisuutena pidettiin kevennettyä verotuskohtelua tilanpidon alkuvuosille. Suuret kasvinviljelytilat kannattivat eniten tilan normaalivuoden maataloustuloon suhteutettua aloitustukisummaa. Suuret kotieläintilat kannattivat hieman vähemmän kaikille samansuuruisesta aloitustukea ja hieman enemmän tilakoon mukaan porrastettua aloitustukea kuin keskikokoiset kotieläintilat.

Kuva 5. Viljelijöiden mielipiteet kyselyissä esitetyistä aloitustuen määräytymisperiaatteista eri tuotantosuunnissa.

Yli puolet vilja-, muista kasvinviljely-, maito- ja muista tiloista katsoivat, että niin jatkajalle kuin luopujallekin annettavia tukia ja niiden ehtoja parantamalla voitaisiin parhaiten varmistaa riittävä sukupolvenvaihdosten määrä (Kuva 6). Sikatiloista runsas neljännes kannatti molemmille osapuolille annettavien tukien ja niiden ehtojen parantamista, tosin lähes puolet sikatiloista edistäisi mieluiten muulla tavoin sukupolvenvaihdoksia. Muissa tuotantosuunnissa sellaisten tilojen osuus, jotka edistäisivät muulla tavoin sukupolvenvaihdoksia, oli noin viidennes. Pelkästään jatkajalle annettavia tukia ja niiden ehtoja haluaisivat parantaa eniten muut kasvinviljelytilat ja muut tilat. Vähiten halukkaita pelkästään jatkajalle annettavien tukien ja niiden ehtojen parantamiseen olivat sikatilat.

Pelkästään luopujalle annettavia tukia ja niiden ehtoja ei monikaan tila haluaisi parantaa, vaan samalla haluttaisiin parantaa myös jatkajalle myönnettäviä tukia ja niiden ehtoja. Sikatilojen viljelijät haluaisivat muihin tuotantosuuntiin verrattuna eniten parantaa pelkästään luopujalle annettavaa tukea ja sen ehtoja. Muilla tavoin sukupolvenvaihdoksia haluttaisiin edistää muun muassa pitkäjänteisemmällä maatalouspolitiikalla, verotuksen avulla ja kannattavuutta turvaavin keinoin. Pienillä kasvinviljelytiloilla pidettiin tärkeämpänä sekä jatkajan että luopujan aseman parantamista kuin keskikokoisilla ja suurilla kasvinviljelytiloilla. Suurilla kasvinviljelytiloilla luopujalle annettavan tuen asemaa pidettiin tärkeämpänä kuin muunkokoisilla kasvinviljelytiloilla.

Kuva 6. Mielipiteitä riittävän sukupolvenvaihdosten määrän varmistamisesta.

3.4 Vuosina 1999-2003 investointeja tehneet

3.4.1 Investointituen hakeminen ja saaminen

Noin 40 % vastanneista maito- ja sikatiloista oli hakenut tukea koneinvestointeihin. Vilja- ja muiden kasvinviljelytilojen kohdalla vastaava osuus oli noin 20 %. Rakennusinvestointeihin oli hakenut tukea 55 % vastanneista muista tiloista, 46 % vastanneista sikatiloista ja lähes yhtä suuri osa maitotiloista. Vilja- ja muiden kasvinviljelytilojen kohdalla tukea hakeneiden osuus oli huomattavasti vähäisempi. Vastanneista sikatiloista jopa 4 % oli saanut hylätyn investointitukipäätöksen. Salaojitusinvestointeihin tukea hakeneiden tilojen osuus oli vähäisin muiden kasvinviljelytilojen ja maitotilojen ryhmissä.

Vain harvalla vastanneella tilalla oli hakuprosessi kesken liittyen kone-, rakennus- ja salaojitusinvestointeihin (Taulukko 11). Koneinvestointeihin liittyvään kysymyskohtaan ovat saattaneet vastata myös rakennuksiin liittyviä koneinvestointeja tehneet ja/tai tukea hakeneet. Koneinvestointeihin oli saanut kielteisen päätöksen 3 % viljailoista. Muissa tuotantosuunnissa kielteisiä päätöksiä oli vähemmän.

Vastanneiden tukea hakeneiden kotieläintilojen osuus oli suurempi suurten tilojen joukossa kuin keskikokoisten tilojen joukossa. Lähes kaikki kielteisen investointitukipäätöksen saaneet kotieläintilat olivat kooltaan keskikokoisia. Kasvinviljelytiloilla tukea hakeneiden osuus kasvoi tilakoon kasvaessa. Kielteisen koneinvestointitukipäätöksen saaneet kasvinviljelytilat olivat kooltaan keskikokoisia ja pieniä. Muihin investointeihin liittyviin tukihakemuksiin kasvinviljelytilat eivät olleet saaneet kielteisiä päätöksiä.

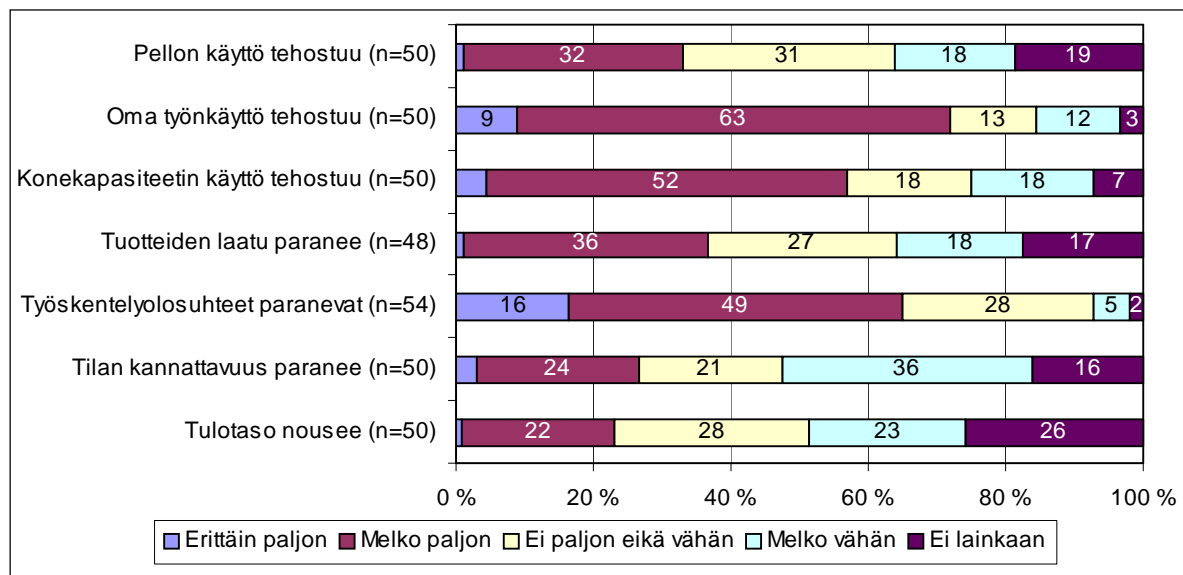
Taulukko 11. Investointituen hakeminen/saaminen vuosina 2000–2003, tilojen %-jakaumat (painotamattomat tulokset).

	Viljailat, %	Muut kas- vinviljely- tilat, %	Maitotilat, %	Sikatilat, %	Muut tilat, %
Koneet	(n=88)	(n=30)	(n=119)	(n=24)	(n=41)
Haettu tukea ja saatu	19	20	34	42	32
Haettu, mutta ei saatu	3	0	1	0	2
Hakuprosessi kesken	0	0	3	0	0
Ei ole haettu	77	80	61	58	66
Yhteensä	100	100	100	100	100
Rakennukset	(n=85)	(n=36)	(n=125)	(n=26)	(n=51)
Haettu tukea ja saatu	24	31	40	42	55
Haettu, mutta ei saatu	0	0	1	4	0
Hakuprosessi kesken	0	0	4	0	0
Ei ole haettu	76	69	55	54	45
Yhteensä	100	100	100	100	100
Salaojitus	(n=85)	(n=32)	(n=103)	(n=22)	(n=43)
Haettu tukea ja saatu	24	19	20	27	33
Haettu, mutta ei saatu	0	0	1	0	2
Hakuprosessi kesken	0	0	1	0	0
Ei ole haettu	76	81	78	73	65
Yhteensä	100	100	100	100	100

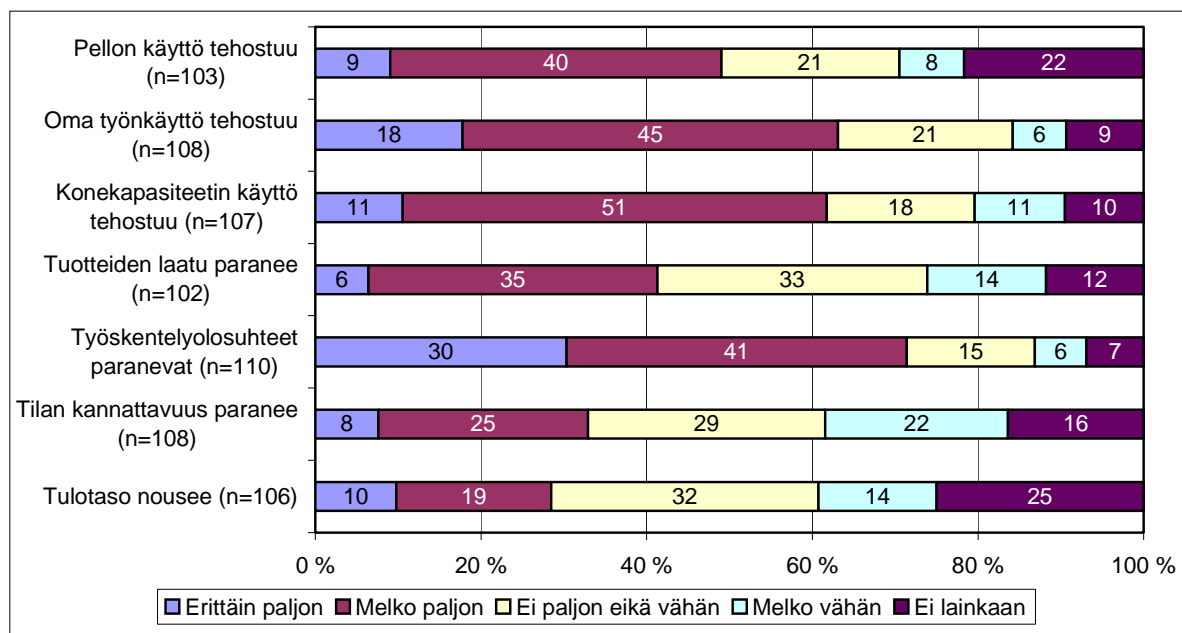
3.4.2 Investointien vaikutus tilan tuotanto-oloihin investointitukipäättökseen saaneilla tiloilla

Tarkasteltaessa investointien vaikutuksia kyselyssä esitettyihin tuotanto-olosuhteisiin investointitukipäättökseen vuosina 2000–2003 saaneilla kasvinviljelytiloilla, voidaan havaita oman työnkäytön tehostuneen ja työskentelyolosuhteiden parantuneen vastaajien mielestä eniten (Kuva 7). Noin 72 % kasvinviljelytiloista koki oman työnkäytön tehostuneen erittäin paljon tai melko paljon investoinnin seurauksena. Hieman yli puolella kasvinviljelytiloista konekapasiteetin käyttö oli parantunut investoinnin johdosta erittäin paljon tai melko paljon. Neljännes kasvinviljelytiloista oli sitä mieltä, että tilan tulotaso ei parantunut lainkaan ja vajaa neljännes oli sitä mieltä, että tilan tulotaso parantui vain melko vähän investoinnin johdosta. Samansuuntainen tulos saatiin tilan kannattavuuden parantumiseen liittyvään kysymykseen. Vain neljännes kasvinviljelytiloista oli sitä mieltä, että tilan kannattavuus parani erittäin tai melko paljon investoinnin ansiosta.

Investointitukipäättökseen saaneiden kotieläintilojen mielipiteet jakautuivat varsin samalla tavalla kuin kasvinviljelytilojen mielipiteet. Tosin kotieläintilojen joukossa sellaisten tilojen osuus, jotka olivat sitä mieltä, että olosuhteet olivat parantuneet erittäin paljon, oli suurempi kuin kasvinviljelytilojen joukossa (Kuva 8). Työskentelyolosuhteet olivat parantuneet investoinnin ansiosta erittäin tai melko paljon 71 %:lla kotieläintiloista ja oman työn tehokkuus oli parantunut erittäin tai melko paljon 63 %:lla kotieläintiloista. Kotieläintilojen osuus, joilla tulotaso ei viljelijän mielestä parantunut lainkaan investoinnin johdosta, oli 29 %. Suurempi osa kotieläintiloista kuin kasvinviljelytiloista oli sitä mieltä, että tilan kannattavuus parani investointien ansiosta. Kolmannes kotieläintiloista koki tilan kannattavuuden parantuneen erittäin tai melko paljon investointien ansiosta.

Kuva 7. Vuosina 2000–2003 tehtyjen investointien vaikutus tilan tuotanto-olosuhteisiin investointitukipäättökseen vuosina 2000–2003 saaneilla kasvinviljelytiloilla.

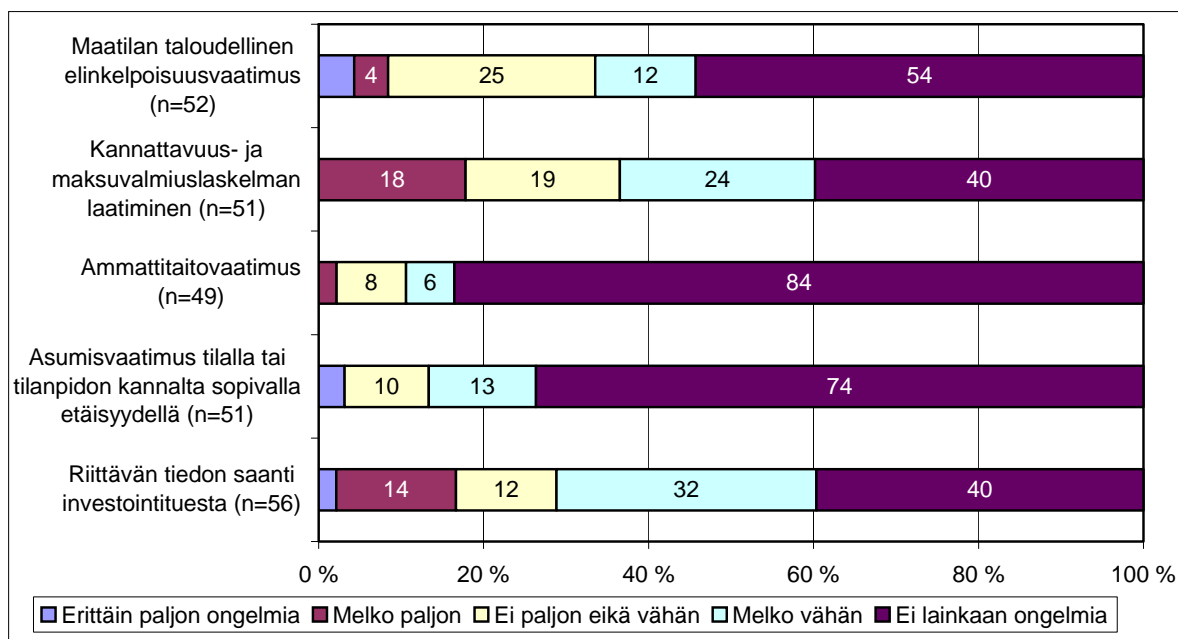

Kuva 8. Vuosina 2000–2003 tehtyjen investointien vaikutus tilan tuotanto-olosuhteisiin investointituen tukipäätöksen vuosina 2000–2003 saaneilla kotieläintiloilla.

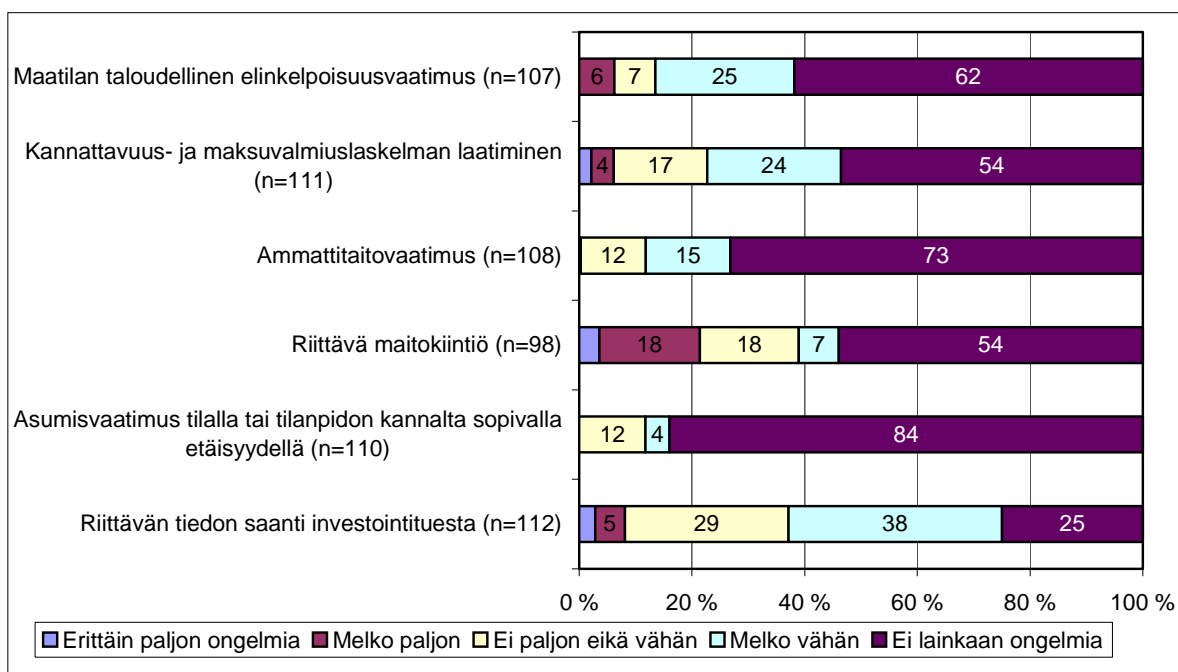
3.4.3 Investointituen ehtojen ongelmallisuus

Vain harva investointitukipäätöksen vuosina 2000-2003 saanut kasvinviljelytila koki, että jonkin investointituen ehtojen kanssa olisi ollut erittäin paljon ongelmia (Kuva 9). Ammattitaitovaatimuksen suhteen kasvinviljelytiloilla oli vähiten ongelmia; kasvinviljelytiloista 90 % oli tätä mieltä. Ongelmallisimmiksi kasvinviljelytilat kokivat kannattavuus- ja maksuvalmiuslaskelmien laatimisen ja riittävän tiedon saannin investointituesta. Tosin vain vajaa viidennes koki ne melko paljon ongelmia aiheuttaneiksi investointituen ehdoiksi. Kasvinviljelytiloilla asumisvaatimusta ei myöskään pidetty kovin ongelmallisena investointituen ehtona.

Investointitukipäätöksen saaneilla kotieläintiloilla ongelmallisimmaksi investointituen tuki ehdoksi koettiin riittävä maitokiintiö (Kuva 10). Viidennes kotieläintiloista ilmoitti maitokiintiöön liittyvän ehdon kanssa olleen erittäin paljon tai melko paljon ongelmia. Asumisvaatimus ja ammattitaitovaatimus aiheuttivat vähiten ongelmia kotieläintiloilla. Molempien vaatimusten kohdalla yli 70 % kotieläintiloista katsoi, että kyseisten ehtojen kanssa ei ollut lainkaan ongelmia. Kannattavuus- ja maksuvalmiuslaskelmien laatiminen oli kotieläintilojen mielestä vähemmän ongelmallista kuin kasvinviljelytilojen mielestä. Investointitukeen liittyvän riittävän tiedon saantiin kasvinviljely- ja kotieläintilat suhtautuivat myös eri tavalla.

Kuva 9. Investointitukipäätöksen vuosina 2000–2003 saaneiden kasvinviljelytilojen viljelijöiden mielipiteitä eri investointituen ehtojen ongelmallisuudesta.

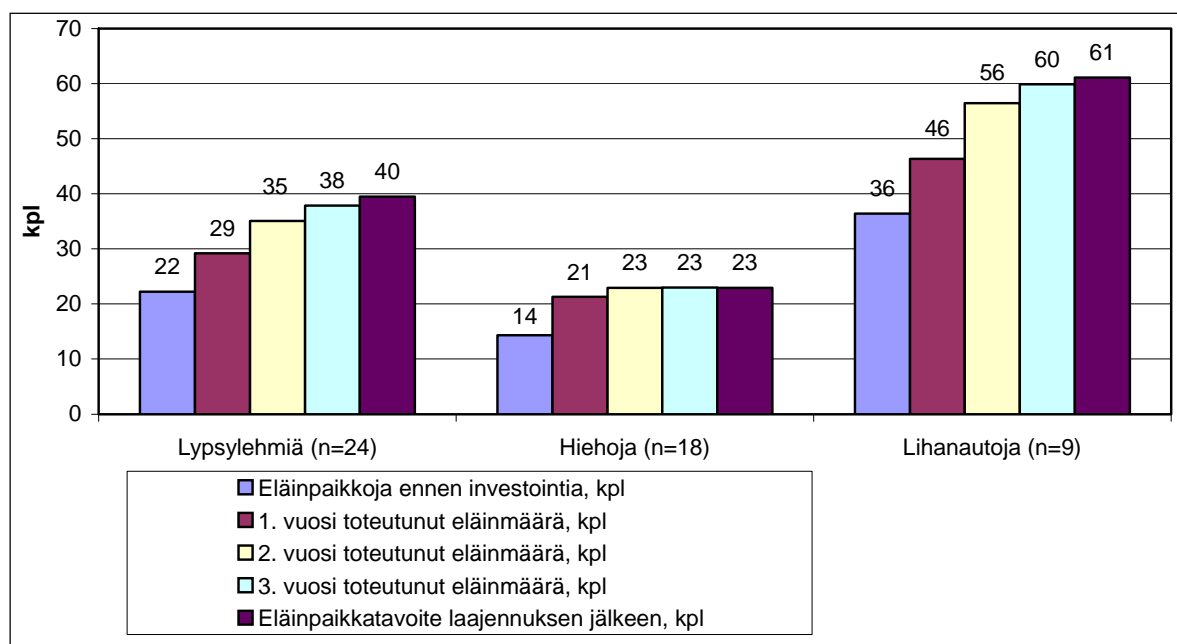
Kuva 10. Investointitukipäätöksen vuosina 2000–2003 saaneiden kotieläintilojen viljelijöiden mielipiteitä eri investointituen ehtojen ongelmallisuudesta.

3.4.4 Eläinpaikkojen täyttyminen ja maitokiintiö

Kotieläinrakennusinvestointeihin liittyvään kysymykseen saadut vastaukset olivat monen vastaajan kohdalla puutteellisia. Tarkastelusta jouduttiin jättämään vähäisten havaintomäärien vuoksi pois siat, lampaat, broilerit ym. eläimet. Mukaan otettiin vain sellaiset tilat, joilla oli lypsylehmiä, hiehoja ja/tai lihanautoja (Kuva 11). Mukaan otetuilta tiloilta edellytettiin myös kaikkien eläinpaikkoihin liittyvien muuttujien löytymistä. Aineistosta jouduttiinkin karsimaan myös vuosina 2002-2003 investoineet, koska heillä ei luonnollisesti olisi ollut 2. ja/tai 3. vuotena toteutuneita eläinmääriä. Tästä johtuen saadut investointien kehitystä kuvaavat arvot ovat vain suuntaa-antavia.

Hyväksytyjen vastausten kohdalla voidaan havaita tilojen eläinmäärän keskimäärin lähes kaksinkertaistuneen. Hiehojen kohdalla toteutuneiden eläinpaikkojen kasvu on ollut hyvin nopeaa ja jo ensimmäisenä vuotena tavoitteelliset paikat olivat lähes täynnä. Lypsylehmäpaikkojen täyttyminen on vienyt 3-4 vuotta. Monilla tiloilla lehmämäärää lisätään kasvattamalla hiehoista ja harvemmin ostamalla tuotannossa olevia lehmiä. Näin ollen navetan laajennuksen täysitehoinen käyttöönotto on tapahtunut viiveellä. Myös lihakarjankasvattamoiden laajennuksissa on ollut käyttöönotossa runsaan parin vuoden viive.

Vastanneista tiloista (n=34) 38 %:lla aiempi tuotanto vastasi investointituen mukaista maitokiintiötä (7 200 litraa/lehmäpaikka vuonna 2003). Tilat, joilla investointien mukainen maitokiintiö ei täyttynyt (62 % vastanneista tiloista), saavuttivat vaaditun maitokiintiön keskimäärin 1,7 vuodessa. Lähes kaikki vastanneet (n=42, 98 %) joutuivat ostamaan lisämaitokiintiötä, keskimäärin 82 000 litraa/tila. Tilan maitokiintiön täyttyminen rajoitti lehmäpaikkojen täyttämistä 44 %:lla vastanneista tiloista (n=45). Kyseisillä tiloilla kiintiötä tulisikin saada lisää keskimäärin 80 600 litraa/tila.

Kuva 11. Kotieläinrakennusinvestointien käyttöönotto lypsylehmä-, hieho- ja lihanautapaikkojen osalta vuosina 1999–2001 investoineiden joukossa (keskimääräiset arvot) (painottoman aineisto).

3.5 Mielipiteitä investointituesta yleensä

3.5.1 Tukipäätös investoinnin edellytyksenä

Kyselyssä selvitettiin myös viljelijöiden näkemyksiä "nykyisen tasoisen" investointituen merkityksestä vuosina 2000-2003 tehtyjen investointien toteutumiselle. Kyselyn ajankohta (maaliskuu 2004) huomioon ottaen "nykyisen tasoisen" viittaa vuosina 2000-2003 voimassa olleisiin investointituen määriin.

Investointitukipäätöksen saaneista kasvinviljelytiloista puolet ja kotieläintiloista kolmannes ei olisi tehnyt investointeja ilman nykyisen tasoista investointitukea (Taulukko 12). Viidenneksellä kasvinviljelytiloista ja 15 %:lla kotieläintiloista investointien aloitus olisi siirtynyt ilman nykyisen tasoista investointitukea. Investointitukien viimeaikaisilla muutoksilla viitattiin vuosina 2000-2003 tehtyjen investointien kohdalla vuosien 2000-2003 aikana tapahtuneisiin muutoksiin. Näillä muutoksilla ei ole ollut vaikutusta investointeihin reilulla kymmenesosalla tiloista. Kasvinviljelytiloista 17 %:lla ja reilulla kolmanneksella kotieläintiloista investointi olisi tehty myös ilman investointitukea.

Taulukko 12. Investointitukien merkitys vuosien 2000-2003 aikana tehtyihin investointipäätöksiin investointitukipäätöksen saaneilla tiloilla (taustatiedot vuodelta 2002).

	Ilman nykyisen tasoista investointitukea investointeja ei olisi tehty	Ilman nykyisen tasoista investointitukea investointien aloitus olisi siirtynyt	Investointitukien viimeaikaisilla muutoksilla ei ole ollut vaikutusta investointeihin	Investointi olisi tehty myös ilman investointitukea	Muuta
<i>Kasvinviljelytilat</i>					
Painotettu osuus, %	49	22	12	17	0
Havaintomäärä, kpl	23	9	8	11	0
Vastaajan ikä keskim.	45	44	47	47	-
<i>Tunnuslukuja vuodelta 2002 (kasvinviljelytilat)</i>					
Peltoala, ha	61	87	96	84	-
Eläimiä, ey	3	0	5	9	-
Hankintamenot, e	24 000	42 000	44 000	26 000	-
Hankintamenot / poistot	1,3	1,8	1,3	1,7	-
Kannattavuuskerroin	0,7	1,0	0,7	0,9	-
Omavaraisuusaste	78	76	91	89	-
<i>Kotieläintilat</i>					
Painotettu osuus, %	32	15	15	36	2
Havaintomäärä, kpl	39	16	22	29	2
Vastaajan ikä keskim.	43	38	43	44	-
<i>Tunnuslukuja vuodelta 2002 (kotieläintilat)</i>					
Peltoala, ha	52	46	48	41	-
Eläimiä, ey	43	36	51	32	-
Hankintamenot, e	64 000	21 000	61 000	41 000	-
Hankintamenot / poistot	1,7	1,2	1,8	1,7	-
Kannattavuuskerroin	0,3	0,6	0,7	0,5	-
Omavaraisuusaste	77	75	81	81	-

Sellaiset kasvinviljelytilat, jotka olisivat tehneet investoinnit myös ilman investointitukea, olivat vuoden 2002 tietojen perusteella keskimäärin varsin suuria, kannattavia ja omavaraisia. Hankintamenot olivat näillä tiloilla keskimäärin alhaiset verrattuna muihin investointitukipäättökseen saaneisiin kasvinviljelytiloihin kyseisenä vuonna. Siitä huolimatta hankintamenot olivat huomattavasti suuremmat kuin poistot. Vastaavat kotieläintilat olivat keskimääräistä pienempiä, heikommin kannattavia ja keskimäärin varsin omavaraisia. Rakennusinvestointien kohdalla sellaisten tilojen osuus, jotka olisivat tehneet investoinnin myös ilman investointitukea, oli selkeästi vähäisempi kuin muiden investointikohteiden kohdalla. Eli rakennusinvestointeihin ei kovin herkästi lähdetä ilman investointitukea riippuen tietysti investoinnin suuruudesta. Suurin osa rakennusinvestoinneista olisikin jäänyt täysin tekemättä ilman nykyisen tasoista investointitukea. Kasvinviljelytiloilla erityisesti salaojitusta ja muita investointeja olisi tehty monilla tiloilla, vaikka investointitukea ei olisikaan saatu. Viljelijät, jotka olisivat tehneet investoinnin myös ilman investointitukea, olivat keskimäärin vanhimpia. Ilman nykyisen tasoista investointitukea investoinnin aloitus olisi siirtynyt tiloilla, joiden viljelijät olivat keskimäärin nuorimpia muita vaihtoehtoja valinneisiin verrattuna.

Kyselyssä selvitettiin myös "nykyisen tasoisen" eli vuosina 2000-2003 vallinneiden investointitukien tasoisten tukien vaikutusta lähivuosien investointisuunnitelmiin kyselyn ajankohtana maaliskuussa 2004.

Kolmannes muista kasvinviljelytiloista ei aikonut tehdä lähivuosina investointeja ilman "nykyisen tasoista" investointitukea (Taulukko 13). Viljajaloista taas vajaa viidennes ei aikonut lähivuosina tehdä investointeja ilman "nykyisen tasoista" investointitukea. Runsas kolmannes muista tiloista ja vajaa viidennes sikatiloista aikoivat siirtää investointejaan, mutta lähes puolella viljajaloista investointitukien viimeaikaisilla muutoksilla ei olisi vaikutusta lähivuosien investointisuunnitelmiin. Vain vajaa kymmenesosa muista tiloista oli asiassa samaa mieltä. Viimeaikaisilla muutoksilla tarkoitetaan tässä viime vuosina tapahtuneita muutoksia sekä kyselyn ajankohtana esillä olleita ehdotuksia investointituen muuttamisesta, sillä 2004 toukokuussa voimaantulleet tuet olivat vasta esitysmuotoisia kyselyn ajankohtana.

Noin kolmannes sikatiloista oli sitä mieltä, että investointi tullaan tekemään myös ilman investointitukea. Vilja- ja maitotilat ovat tähän vaihtoehtoon haluttomimpia. Täytyy kuitenkin huomata, että monet investointikohteet ovat sellaisia, että niihin ei edes voi saada investointitukea. Keskikokoiset kotieläintilat ovat jonkin verran halukkaampia investoimaan kuin suuret kotieläintilat investointituen tasosta huolimatta. Kasvinviljelytiloilla tilakoon kasvaessa halukkuus lähitulevaisuuden investointeihin myös ilman investointitukea kasvaa. Toisaalta kuitenkin yli puolella pienistä kasvinviljelytiloista investointitukien viimeaikaisilla muutoksilla ei ollut vaikutusta lähitulevaisuuden investointisuunnitelmiin. Lisäksi keskikokoisilla ja suurilla kasvinviljelytiloilla suurempi osa viljelijöistä aikoi siirtää investointeja ilman nykyisen tasoista investointitukea kuin pienillä kasvinviljelytiloilla.

Taulukko 13. Investointitukien merkitys lähivuosien investointisuunnitelmia koskien kaikilla aktiivituloilla (jakauma prosentteina).

	Viljatilat, %	Muut kasvin- viljelytilat, %	Maitotilat, %	Sikatilat, %	Muut tilat, %
<i>Lähivuosien investointisuunnitelmat</i>	n=63	n=25	n=77	n=19	n=31
Ilman nykyisen tasoista investointitukea investointeja ei tulla tekemään	18	34	25	25	28
Ilman nykyisen tasoista investointitukea investoinnit tulevat siirtymään	21	31	26	19	35
Investointitukien viimeaikaisilla muutoksilla ei ole ollut vaikutusta investointisuunnitelmiini	46	14	19	21	9
Investointi tullaan tekemään myös ilman investointitukea	11	21	15	35	18
Muuta	3	0	15	0	10
<i>Yhteensä</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>

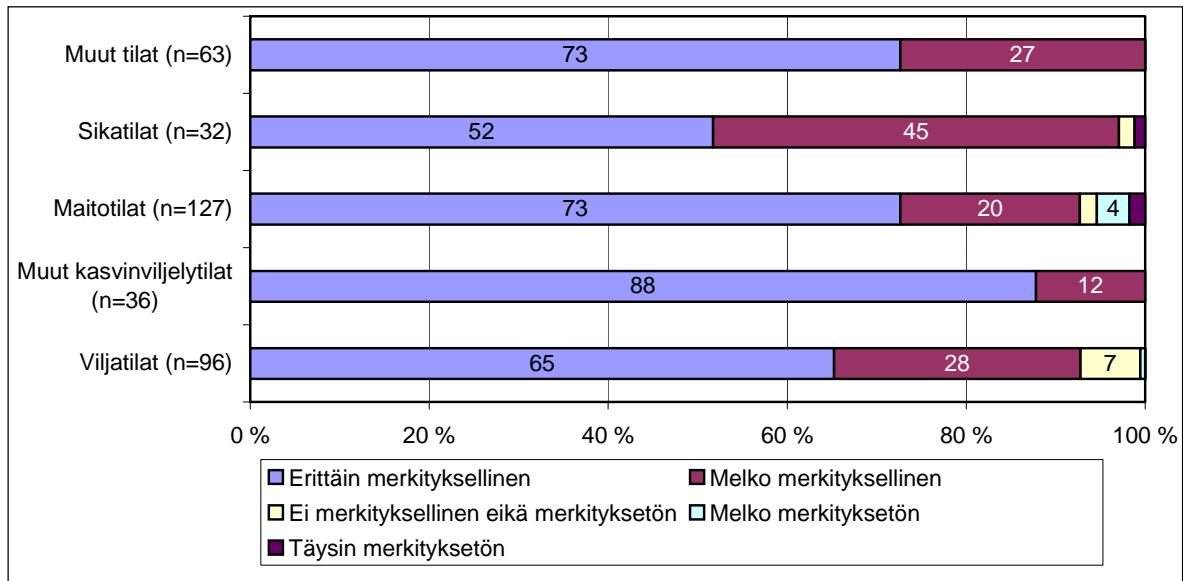
3.5.2 Tuotanto- ja investointitukien merkitys investointien toteutumiselle

Tuotanto- ja investointitukien merkitys

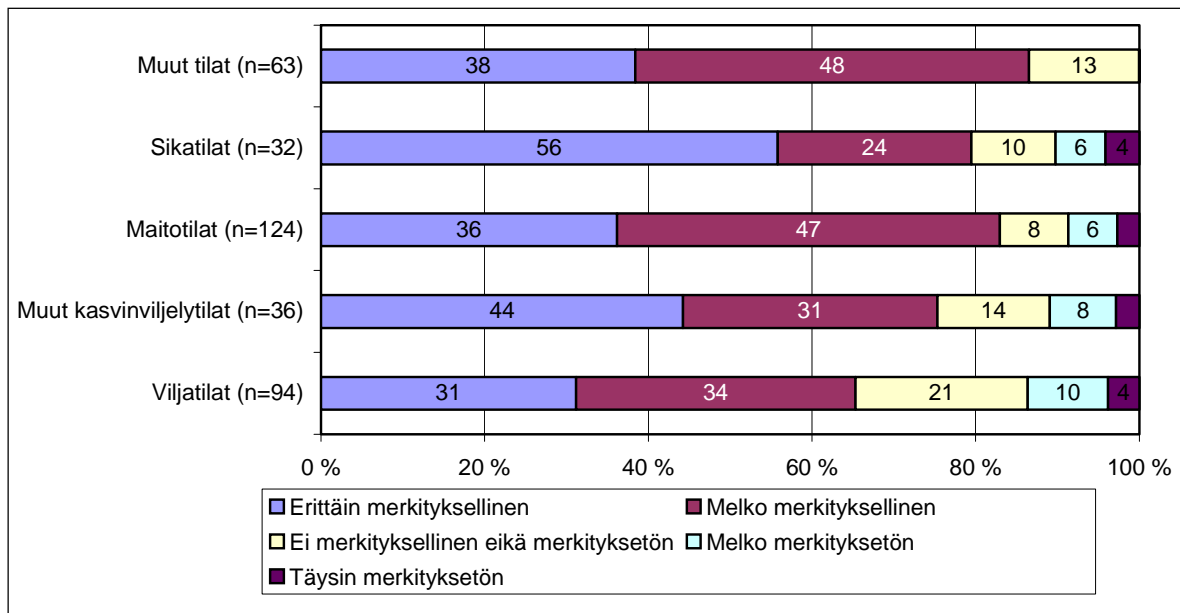
Nykytasoisten tuotantoon liittyvien tukien merkitys investointien toteutumisen kannalta koettiin vähintäänkin melko merkityksellisenä kaikissa tuotantosuunnissa lähes kaikilla tiloilla (Kuva 12). Nykytasoinen viittaa tällöin kyselyn ajankohtaan (maaliskuu 2004). Muista kasvinviljelytiloista yhdeksän kymmenestä ja sikatiloista runsas puolet koki tuotantoon liittyvät tuet erittäin merkityksellisiksi investointien toteutumisen kannalta. Kasvinviljelytiloilla tuotantoon liittyvien tukien merkitys investointien toteutumisen kannalta kasvoi tilakoon kasvaessa.

Kaikissa tuotantosuunnissa vähintään kaksi kolmesta tilasta piti myös kyselyajankohdan huomioon ottaen nykytasoista investointitukea vähintäänkin melko merkityksellisenä investointien toteutumisen kannalta (Kuva 13). Viljatilojen viljelijöiden mielestä nykytasoinen investointituki nähtiin vähemmän merkityksellisenä kuin muissa tuotantosuunnissa. Yli puolet sikatiloista piti investointitukea erittäin merkityksellisenä investointien toteutumisen kannalta. Investointien toteutumisen kannalta tuotantoon liittyviä tukia pidettiin yleisesti merkityksellisempinä kuin investointitukia. Muiden tilojen ryhmää lukuun ottamatta kaikissa tuotantosuunnissa oli vain vähäisessä määrin tiloja, jotka pitivät nykytasoista investointitukea melko tai täysin merkityksettömänä investointien toteutumisen kannalta.

Suurista kotieläintiloista valtaosa piti investointitukea erittäin merkityksellisenä investointien toteutumisen kannalta. Keskikokoisista kotieläintiloista taas suurin osa piti investointitukea melko merkityksellisenä investointien toteutumista ajatellen. Pienistä ja keskikokoisista kasvinviljelytiloista suurin osa piti investointitukea erittäin merkityksellisenä investointien toteutumisen kannalta. Suurista kasvinviljelytiloista taas valtaosa piti investointitukea melko merkityksellisenä.

Kuva 12. Nykytasoisten tuotantoon liittyvien tukien (CAP-, LFA-, ympäristötuki, pohjoinen tuki, Etelä-Suomen kansallinen tuki yms.) merkitys investointien toteutumisen kannalta.

Kuva 13. Nykytasoisen (vuosi 2003) investointituen merkitys investointien toteutumisen kannalta.

Tuotantotuen aleneman vaikutus investointeihin

Kuvitteellinen 10 %:n tai 20 %:n tuotantotukien aleneminen vuoteen 2010 mennessä alentaishi olennaisesti viljelijöiden investointihaluja niin kasvinviljely- kuin myös kotieläintiloilla (Taulukko 14). Sekä kasvinviljely- että kotieläintiloista noin 40 % koki tuotantotuen 10 %:n ja 20 %:n laskun merkityksen olevan vaikeasti arvioitavissa. Tuotantotuen 10 %:n alennus aiheuttaisi sen, että investoinnit toteuttaisi suunnitellussa aikataulussa kasvinviljelytiloista vain joka kymmenes ja kotieläintiloista joka viides. Jos tuotantotukien alennus olisi 20 %, vain harva kasvinviljelytila pyrkisi toteuttamaan investoinnit suunnitellussa aikataulussa.

Kotieläintiloista kuitenkin hieman useampi pyrki toteuttamaan kaikki investoinnit suunnitellussa aikataulussa kuin kasvinviljelytiloista. Investointien aloittamista siirrettäisiin joka kymmenennellä kasvinviljelytilalla. Kotieläintilojen kohdalla investointien siirtäjien osuus olisi vähäisempi. Kotieläintiloista runsas neljäsosa ja kasvinviljelytiloista kolmannes ei toteuttaisi lainkaan investointisuunnitelmiaan vähäisiä investointeja lukuun ottamatta, jos tuotantotuet alenisivat 10 %. Jos tuotantotuet alenisivat 20 %, kolmannes kotieläintiloista ja 40 % kasvinviljelytiloista jättäisi investoinnit tekemättä vähäisiä investointeja lukuun ottamatta.

Jos tuotantotuet alenisivat 10 % vuoteen 2010 mennessä, suuret kotieläintilat toteuttaisivat muita useammin kaikki investoinnit suunnitellussa aikataulussa. Jos tuotantotuet alenisivat 20 %, keskikokoiset kotieläintilat puolestaan yrittäisivät muita useammin turvata investoinneilla tuotannon jatkumista. Pienimmät kasvinviljelytilat olivat selkeimmin sitä mieltä, että 10 %:n tuotantotukien alennuksen seurauksena vähäisiä investointeja lukuun ottamatta investointisuunnitelmia ei tulaisi lainkaan toteuttamaan. Jos tuotantotuet laskisivat 10 %:lla, keskikokoiset kasvinviljelytilat tekisivät muita useammin kaikki suunnittelemansa investoinnit suunnitellussa aikataulussa tai siirtäisivät niitä tulevaisuuteen.

Jos tuotantotuet alenisivat 20 %, kaikissa eri kasvinviljelytilojen kokoluokissa kaikki investoinnit suunnittelemissaan aikataulussa toteuttavien osuus olisi hyvin vähäinen. Osa keskikokoisista kasvinviljelytiloista siirtäisi tässä tapauksessa investointeja.

Taulukko 14. Tuotantoon liittyvien tukien (CAP-, LFA-, ympäristötuki, pohjoinen tuki, Etelä-Suomen kansallinen tuki yms.) kuvitteellisten 10 ja 20 %:n alenemisen (vuoteen 2010 mennessä) merkitys suunniteltujen investointien kannalta.

	Tuotantotuet -10 % (kas- vinviljelytilat) (n=133)	Tuotantotuet -10 % (koti- eläintilat) (n=188)	Tuotantotuet -20 % (kas- vinviljelytilat) (n=122)	Tuotantotuet -20 % (koti- eläintilat) (n=177)
Toteutan kaikki investoinnit suunnitellussa aikataulussa	10	19	2	12
Investoinnit tehtäisiin, mutta niiden aloittaminen siirtyisi myöhemmäksi	10	7	10	6
Toteutan 33 % investointisuunnitelmieni euromäärästä	0	1	1	3
Toteutan 50 % investointisuunnitelmieni euromäärästä	2	2	5	2
Toteutan 66 % investointisuunnitelmieni euromäärästä	4	1	2	2
Vähäisiä investointeja lukuunottamatta en toteuta lainkaan investointisuunnitelmiani	32	26	40	33
Vaikea arvioida	42	43	40	42
<i>Yhteensä</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>

Taulukko 15. Viljelijöiden arvio maataloustulon muuttumisesta, jos maatalouden tuotantotuet alenisivat vuoteen 2010 mennessä 10 % (mahdolliset tuotannon laajentamistoimenpiteet ja tehokkuutta lisäävät toimenpiteet huomioon ottaen).

	Kasvinviljelytilat, % (n=143)	Paljonko keskimäärin, %	Kotieläintilat, % (n=197)	Paljonko keskimäärin, %
Pysyy ennallaan	6		8	
Alenee	82	17	67	13
Kasvaa	-	-	1	-
Vaikea arvioida	12		23	
<i>Yhteensä</i>	<i>100</i>		<i>100</i>	

Tuotantotuen aleneman vaikutus maataloustuloon

Kyselyssä tiedusteltiin myös viljelijöiden arvioita tuotantotukien alenemisen vaikutuksesta tilan maataloustuloon mahdolliset tuotannon laajentamis- ja tehostamistoimenpiteet huomioon ottaen. Jos maatalouden tuotantotuet alenisivat 10 % vuoteen 2010 mennessä, kotieläintiloista vain muutamat uskovat ilmeisesti menestyvänsä muita paremmin kilpailussa ja tilansa maataloustulon kasvavan (Taulukko 15). Vain harva kasvinviljely- ja kotieläintila uskoi maataloustulonsa pysyvän ennallaan, vaikka mahdolliset tuotannon laajentamistoimenpiteet ja tehokkuutta lisäävät toimenpiteet otettaisiin huomioon. Suurin osa kotieläintiloista uskoi maataloustulonsa alenevan. Maataloustulonsa arveli alenevan useampi kasvinviljelytila kuin kotieläintila. Lisäksi kasvinviljelytilat arvelivat maataloustulonsa alenevan keskimäärin enemmän kuin kotieläintilat. Tosin kotieläintiloista neljännes koki muutoksen arvioinnin vaikeaksi.

Suurten kotieläintilojen joukossa sellaisten tilojen osuus oli suurempi, jotka uskoivat maataloustulonsa pysyvän ennallaan kuin keskikokoisten kotieläintilojen joukossa. Pienet ja keskikokoiset kasvinviljelytilat olivat hyvin samaa mieltä maataloustulonsa alenemisesta. Suuret kasvinviljelytilat kokivat maataloustulon alenemisen todennäköisemmäksi kuin muunkokoiset kasvinviljelytilat.

3.5.3 Investointituen määrän vaikutus investoinnin suuruuteen

Kyselyssä tiedusteltiin myös investointituen korotuksen vaikutusta viljelijän investointisuunnitelmiin. Kasvinviljelytiloista lähes puolet ja kotieläintiloista yli puolet ei aikonut muuttaa suunnittelemiensa investointien euromäärää, vaikka investointituen osuutta investointikustannuksesta nostettaisiin 10 prosenttiyksikköä vuoden 2003 tasoon verrattuna (Taulukko 16).

Taulukko 16. Jos investointituen osuutta investointikustannuksesta nostetaan 10 prosenttiyksikköä, miten investointisuunnitteleminen euromäärä muuttuu.

	Kasvinviljelytilat, % (n=140)	Paljonko keskimäärin, %	Kotieläintilat, % (n=187)	Paljonko keskimäärin, %
Ei mitään vaikutusta	43		54	
Lisään investointien euromäärää	22	18	11	17
Vaikea arvioida	35		36	
<i>Yhteensä</i>	<i>100</i>		<i>100</i>	

Kolmannes tiloista koki kuitenkin investointien euromäärän muutoksen vaikeaksi arvioida. Kasvinviljelytiloista jopa viidesosa lisäisi investointiensä euromäärää, kun taas kotieläintiloista vain joka kymmenes lisäisi investointiensä euromäärää. Niillä tiloilla, joiden viljelijät arvioivat lisäävänsä investointien euromäärää, investointien lisäys olisi keskimäärin 17-18 %.

Koska joidenkin keskeisten investointikohteiden kohdalla investointiavustuksen osuus kasvoi toukokuun 2004 päätöksillä peräti 30 prosenttiyksikköä vuoden 2003 tasoon verrattuna (Liite 2), jää nähtäväksi, muuttavatko viljelijät investointikäyttäytymistään. Tosin joissakin kohteissa (kuten viljan ja heinäkuivurit, salaojitus- ja ympäristöinvestoinnit) muutosta avustusosuudessa ei ollut lainkaan ja toisaalta lainaan liittyvän tuen enimmäismäärä aleni nuorten viljelijöiden kohdalla avustusosuuden kasvaessa. Kotieläintilojen mielipiteet olivat hyvin samanlaiset kaikissa tilakokoluokissa. Pienten kasvinviljelytilojen joukossa on muihin kokoluokkiin verrattuna pienempi osuus investointien euromäärän lisäämisen kannalla olevia tiloja.

Vain 6 % kasvinviljely- ja kotieläintiloista haluaisi alentaa investointitukea (Taulukko 17). Kotieläintiloista suurin osa pitäisi investointituen ennallaan. Kasvinviljelytiloista niukka enemmistö nostaisi investointitukea. Lähes yhtä moni kasvinviljelytila pitäisi investointituen ennallaan. Investointituen nostamista kannattavat kasvinviljelytilat haluaisivat nostaa investointitukea keskimäärin 20 %, ja vastaavat kotieläntilat keskimäärin 27 % vuoden 2003 tasoon verrattuna. Myös tuotantotuen ennallaan pitämistä kannattavien osuus on huomattava sekä kasvinviljely- että kotieläntilojen joukossa. Kotieläntiloista suurempi osa pitäisi tuotantotuen ennallaan kuin kasvinviljelytiloista.

Kotieläntiloilla investointituen ja tuotantotuen tasosta oltiin eri tilakokoluokissa hyvin samaa mieltä. Investointituen tasosta pienet ja keskikokoiset kasvinviljelytilat olivat lähes samaa mieltä eli tilat jakautuivat melko tasaisesti investointituen tason nostamista ja ennallaan pitämistä kannattavien ryhmiin. Suuret kasvinviljelytilat olivat harvemmin investointituen tason noston kannalla. Suurilla kasvinviljelytiloilla investointituen nostamisen ja alentamisen kannattajien osuus oli yhtä suuri. Keskikokoisten ja pienten kasvinviljelytilojen joukossa investointituen alentamista ei juurikaan kannatettu. Pienet kasvinviljelytilat olivat voimakkaimmin tuotantotuen nostamisen kannalla. Keskikokoiset ja suuret kasvinviljelytilat kannattivat lähes samalla tavoin tuotantotuen tason nostamista.

Taulukko 17. Investointitukien ja tuotantotukien kehittämistarve suhteessa toisiinsa (tilojen mielipide).

	Kasvinviljelytilat,%		Kotieläntilat,%	
	Paljonko keskimäärin,%		Paljonko keskimäärin,%	
Investointitukea tulisi	(n=139)		(n=190)	
nostaa	48	20	32	27
alentaa	6	31	6	17
pitää ennallaan	46		63	
Yhteensä	100		100	
Tuotantotukea tulisi	(n=139)		(n=195)	
nostaa	80	15	69	18
alentaa	0	0	0	0
pitää ennallaan	19		31	
Yhteensä	100		100	

4 Tavoite 1- ohjelman arvioinnin yhteydessä tehdyt viljelijäkyselyt

4.1 Tutkimusaineisto

Seuraavassa on raportoitu myös tavoite 1-ohjelman arvioinnin yhteydessä MTT Taloustutkimuksessa tehdyn viljelijäkyselyn tulokset. Kysely (Liite 4) koski 1.1.2000-31.12.2002 väli- senä aikana nuoren viljelijän aloitustuen sekä investointituen tukipäätöksen saaneita tiloja, joiden joukosta poimittiin otos viljelijäkyselyä varten.

Kyselyssä oli joitakin samantyyppisiä kysymyksiä kuin keväällä 2004 kirjanpito-tiloille tehdyssä kyselyssä. Kuitenkin suuri osa kysymyksistä oli erilaisia. Investointitukea koskevan viljelijäkyselyn otoskoko oli 1 200 tilaa. Otannan suoritti Maa- ja metsätalousministeriön Tietopalvelukeskus. Otannassa oli mukana Itä-Suomen EU:n tavoite 1 -ohjelma-alue, Pohjois-Suomen EU:n tavoite 1 -ohjelma-alue sekä ALMA-alue (Liite 1), samassa suhteessa kuin tukipäätöksiä oli tehty. Nuorten viljelijöiden aloitustuen viljelijäkyselyn otoskoko oli 700 tilaa ja otosvalinta suoritettiin samalla tavalla kuin investoineille tiloille.

Kyselyn vastausprosentti jäi hyvin alhaiseksi, mikä tulee ottaa huomioon tuloksia tarkastellessa. Taulukosta 18 ilmenee perusjoukon, otoksen ja kyselyyn vastanneiden tilojen alueellinen sijoittuminen. ALMA-alueen tilojen vastausprosentti oli selkeästi parempi kuin kahden muun alueen, vaikka vastausprosentti ei silläkään alueella noussut kovin korkeaksi. Näin ollen ALMA-alue onkin jonkin verran yliedustettuna kummankin viljelijäkyselyn vastanneiden joukossa ja Tavoite 1-alueet ovat vastaavasti aliedustettuja. Koska vastanneiden joukko jäi vähäiseksi, vastauksia ei ole painotettu vastaamaan perusjoukkoa.

Taulukko 18. Investointituen ja nuorten viljelijöiden aloitustuen viljelijäkyselyiden katotutkimus (Tavoite 1-ohjelman arviointi).

Nuorten viljelijöiden aloitustuen viljelijäkysely						
<i>Alue</i>	<i>Hakijoita perusjoukossa</i>	<i>% -jakauma</i>	<i>Hakijoita otoksessa</i>	<i>% -jakauma</i>	<i>Kyselyyn vastanneita</i>	<i>% -jakauma</i>
Tavoite 1 Itä-Suomi	429	16,8	118	16,8	23	11,4
Tavoite 1 Pohjois-Suomi	294	11,5	81	11,6	16	7,9
ALMA	1 827	71,7	502	71,6	163	80,7
<i>Yhteensä</i>	<i>2 550</i>	<i>100,0</i>	<i>701</i>	<i>100,0</i>	<i>202</i>	<i>100,0</i>
Investointituen viljelijäkysely						
<i>Alue</i>	<i>Hakijoita perusjoukossa</i>	<i>% -jakauma</i>	<i>Hakijoita otoksessa</i>	<i>% -jakauma</i>	<i>Kyselyyn vastanneita</i>	<i>% -jakauma</i>
Tavoite 1 Itä-Suomi	2 888	17,6	211	17,6	32	17,0
Tavoite 1 Pohjois-Suomi	2 147	13,1	157	13,1	17	9,0
ALMA	11 388	69,3	832	69,3	139	73,9
<i>Yhteensä</i>	<i>16 423</i>	<i>100,0</i>	<i>1200</i>	<i>100,0</i>	<i>188</i>	<i>100,0</i>

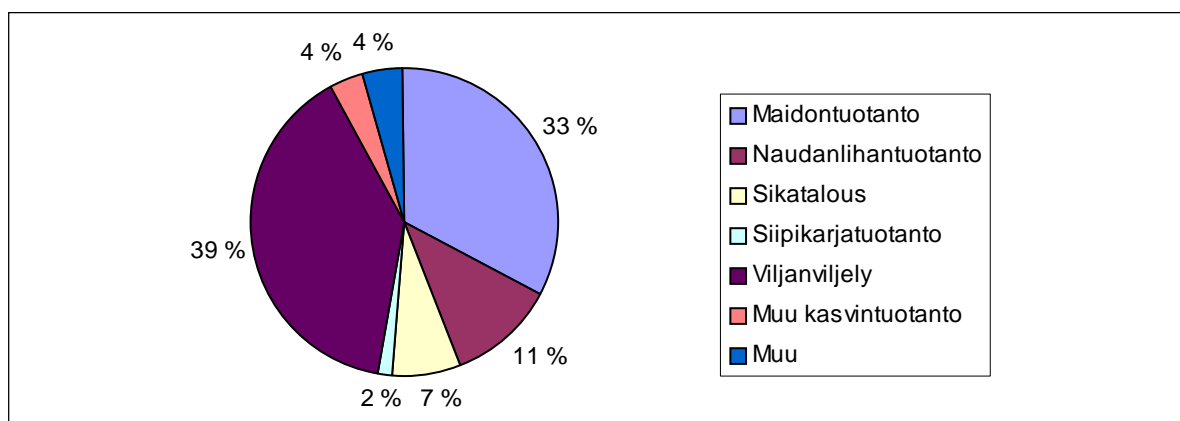
4.2 Nuorten viljelijöiden aloitustuki

4.2.1 Aloitustuen tukipäätöksen saaneet

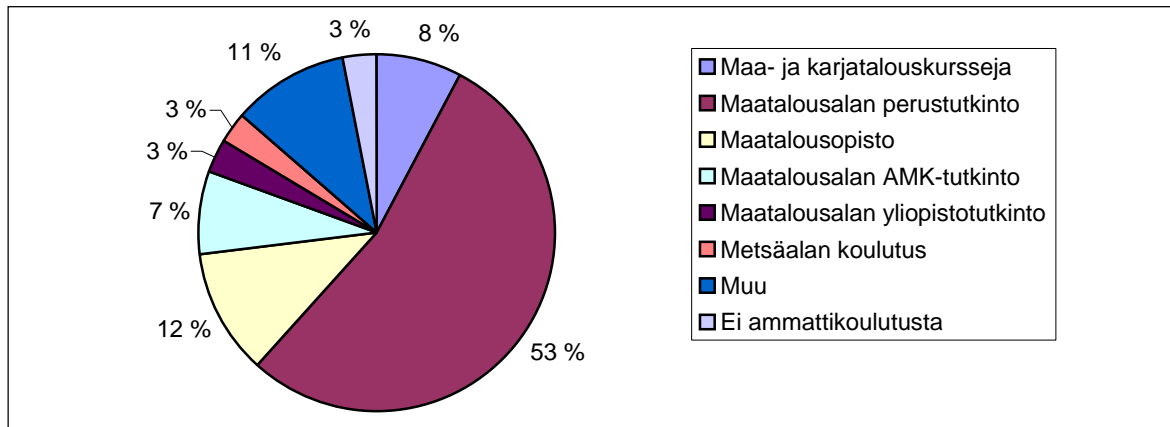
Nuorten viljelijöiden aloitustukeen liittyvä viljelijäkysely lähetettiin 700:lle nuorten viljelijöiden aloitustukea hakeneelle otostilalle, joista 202 tilaa vastasi kyselyyn. Kyselyn vastauksia ei ole painotettu kaikkia nuorten viljelijöiden tiloja vastaaviksi. Tässä aineistossa nuorten viljelijöiden aloitustukea saaneen viljelijän ikä sukupolvenvaihdoshetkellä oli keskimäärin 29 vuotta (n=192) ja tilanpidosta luopuvan/luopuneen viljelijän ikä oli keskimäärin 59 vuotta (n=180). Aineiston tiloilla oli keskimäärin 45,4 hehtaaria peltoa (n=180), josta omaa oli keskimäärin 29,8 hehtaaria ja vuokrattua 15,6 hehtaaria. Aineiston tiloista suurin osa oli maidontuotanto- tai viljanviljelytiloja päätuotantosunnaltaan. Tuotantosuintien mukainen jakauma on esitetty kuvassa 14.

Nuorten viljelijöiden aloitustuen saamisen edellytyksenä on tuettavaa toimintaa koskeva riittävä ammattitaito. Riittäväksi ammattitaidoksi katsotaan toisen asteen ammatillinen luonnonvara-alan koulutus tai muu vastaava yritystoiminnan kannalta tarkoituksenmukainen koulutus. Kolmen vuoden työkokemus ja vähintään 20 opintoviikon koulutus, josta vähintään 10 opintoviikkoa on taloudellista koulutusta, on yksi ammattitaitovaatimuksen täyttävä vaihtoehto. Oppisopimuskoulutus ja näyttötutkinto ovat myös hyväksytyjä vaihtoehtoja (MMM 2004a).

Kyselyssä oli selvitetty, miten koulutettuja nuorten viljelijöiden aloitustukea hakeneet olivat. Tunnetusti nuoret ovat paremmin koulutettuja kuin vanhemmat viljelijät. Nuorten viljelijöiden ammattikoulutusta kuvaava jakauma vastanneiden keskuudessa on esitetty kuvassa 15. Eniten vastanneiden joukossa oli maatalousalan perustutkinnon suorittaneita (53 %). Heikinmaan (2003, s. 147) rahoitustukea saaneita nuoria viljelijöitä koskevassa tutkimuksessa maatalousalan perustutkinnon suorittaneita oli 42 %. Heikinmaan (2003, s. 147) tutkimuksessa maa- ja karjatalouskurssien käyneiden osuus oli 13 %, kun tässä tutkimuksessa maa- ja karjatalouskurssien käyneiden osuus oli 8 %. Tässä tutkimusaineistossa ainakin jotain maatalouden koulutusta oli 84 %:lla vastanneista ja vain 3 % oli sellaisia, joilla ei ollut lainkaan

Kuva 14. Tilojen jakautuminen tuotantosunnittain (n=192) (Tavoite 1-ohjelman arviointi).

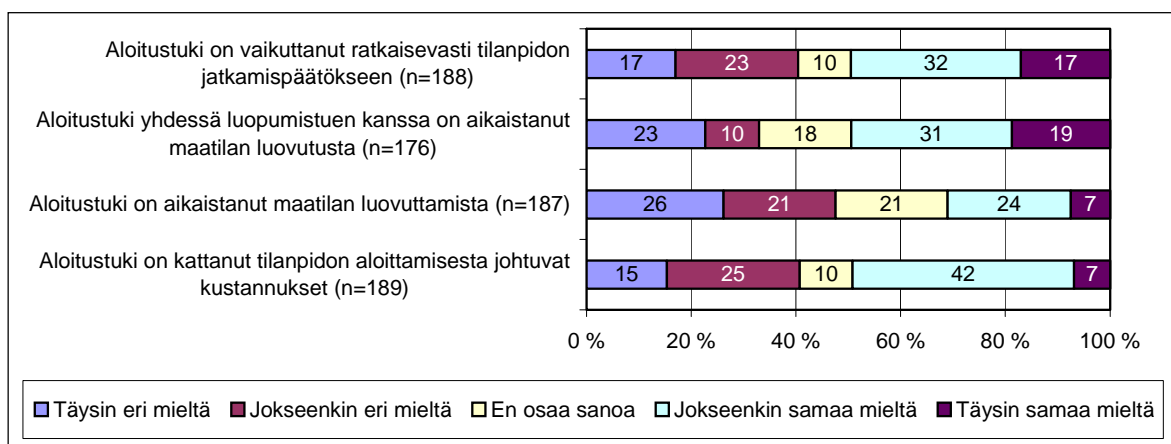
Kuva 15. Nuorten viljelijöiden ammattikoulutus (n=190) (Tavoite 1-ohjelman arviointi).

ammattikoulutusta. Heikinmaan (2003, s. 147) tutkimuksessa ainakin jotain maatalouden koulutusta oli 77 %:lla vastanneista tilanpidon aloittajista eli jonkin verran vähemmän kuin tässä tutkimuksessa. Ammattitaitovaatimusta oli pidetty lähes yhtä hankalana käynnistystuen ehtona kuin päätoimisuusvaatimusta, joka oli luokiteltu hankalimmaksi käynnistystuen ehdoksi Heikinmaan (2003, s. 149) tutkimuksessa. Tosin päätoimisuusvaatimus on poistunut tukiehtojen joukosta vuonna 2000 alkaneella kaudella.

Vähintään opistotasoinen maatalousalan koulutus oli 22 %:lla vastanneista nuorista viljelijöistä. Vesalan ja Peuran (2002, s. 19) mukaan kaikista viljelijöistä 13 %:lla ja monialaisista viljelijöistä 21 %:lla oli vähintään opistotasoinen yritystoimintaan liittyvä koulutus. Kaikista viljelijöistä sellaisia, joilla koulutus ei liittynyt yritystoimintaan, oli 36 % (Vesala ja Peura 2002, s. 19). Nuorten viljelijöiden kohdalla tässä tutkimuksessa muu kuin maatalousalan koulutus oli 17 %:lla vastanneista. Näin ollen myös tämän selvityksen perusteella nuoret viljelijät ovat koulutetumpia kuin kaikkien viljelijöiden keskimäärin.

4.2.2 Nuorten viljelijöiden mielipiteitä aloitustuesta

Kyselyyn vastanneiden mielipiteiden jakautuminen aloitustuesta ja sen kehittämisestä on esitetty kuvassa 16. Aloitustuen vaikutuksen merkittävydestä tilanpidon jatkamispäätökseen on vastaajien joukossa ollut hyvin erilaisia mielipiteitä. Mielipiteet olivat tämän kysymyksen osalta hyvin lähellä kirjanpitokyselyssä tilan haltuunsa alle 10 vuotta sitten saaneille viljelijöille esitetyn kysymyksen vastausten kanssa. Myös aloitustuen maatilauovuttamisen aikaistava vaikutus koettiin hyvin eri tavoilla vastanneiden joukossa. Kuitenkin voitiin huomata, että niiden osuus oli vain 7 %, jotka olivat täysin samaa mieltä siitä, että aloitustuki on aikaistanut maatilauovuttamista. 50 % vastanneista oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä, että aloitustuki ja luopumistuki ovat vaikuttaneet yhdessä maatilauovuttamisen ajankohdan aikaistamiseen. 33 % taas oli täysin tai jokseenkin eri mieltä samasta asiasta. Huomattavaa on kuitenkin täysin eri mieltä olleiden osuus (23 %) ja jokseenkin samaa mieltä olleiden osuus (31 %). Vastanneista 42 % oli jokseenkin samaa mieltä, että aloitustuki on kattanut tilanpidon aloittamisesta aiheutuneet kustannukset ja vain 7 % koki aloitustuen

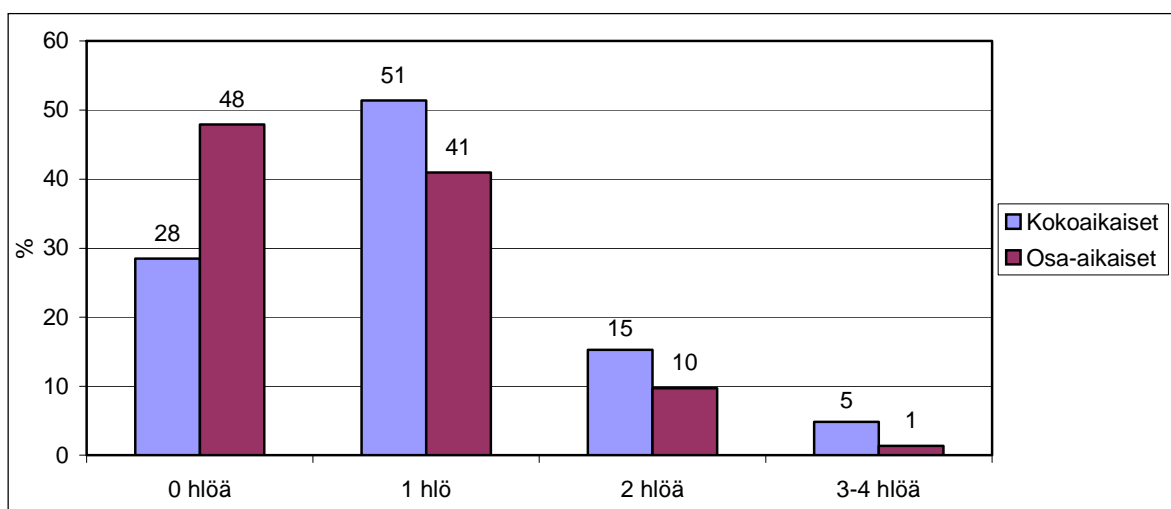

Kuva 16. Mielenpitoja ja arvioita nuorten viljelijöiden aloitustuesta ja sen kehittämisestä (Tavoite 1-ohjelman arviointi).

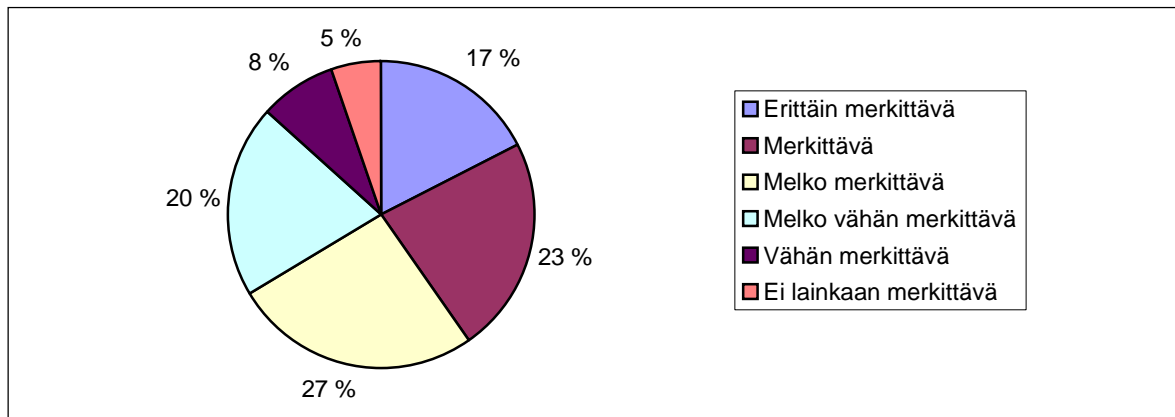
kattaneen täysin tilanpidon aloittamisesta aiheutuneet kustannukset. Sitä vastoin 15 % vastanneista katsoi, ettei aloitustuki ole ollenkaan riittävä aloituskustannuksia kattamaan.

Nuorten viljelijöiden aloitustuen avulla viljelijän oman arvion mukaan säilytetyt ja luodut työpaikat ilmenevät kuvasta 17. Tiloista 28 %:lla ei aloitustuen avulla luotu tai säilytetty ko-koaikaisia työpaikkoja lainkaan. Yhden henkilön työpaikka säilyi tai luotiin 51 %:lle tiloista ja vain 20 %:lla tiloista voitiin säilyttää tai luoda kokopäiväisiä työpaikkoja yli yhdelle henki-lölle. Osa-aikaisia työpaikkoja ei voitu säilyttää tai luoda 48 %:lle tiloista ja 41 %:lla tiloista voitiin aloitustuen johdosta säilyttää tai luoda yksi osa-aikainen työpaikka. Tiloista 11 % oli sellaisia, joilla voitiin säilyttää tai luoda kaksi tai enemmän osa-aikaisia työpaikkoja.

Aloitustuen merkitys jatkamispäätökselle oli viljelijöiden mielestä varsin merkittävä (Kuva 18). Vastanneista 26 % oli sitä mieltä, että aloitustuen merkitys jatkamispäätökselle oli melko merkittävä ja 40 % oli sitä mieltä, että aloitustuen merkitys tässä tapauksessa oli merkittävä tai erittäin merkittävä. Vain 13 % oli sitä mieltä, että merkitys oli vähän merkittävä tai ei lainkaan merkittävä.

Kuva 17. Nuorten viljelijöiden aloitustuen avulla säilytetyt tai luodut työpaikat (n=144) (Tavoite 1-ohjelman arviointi).

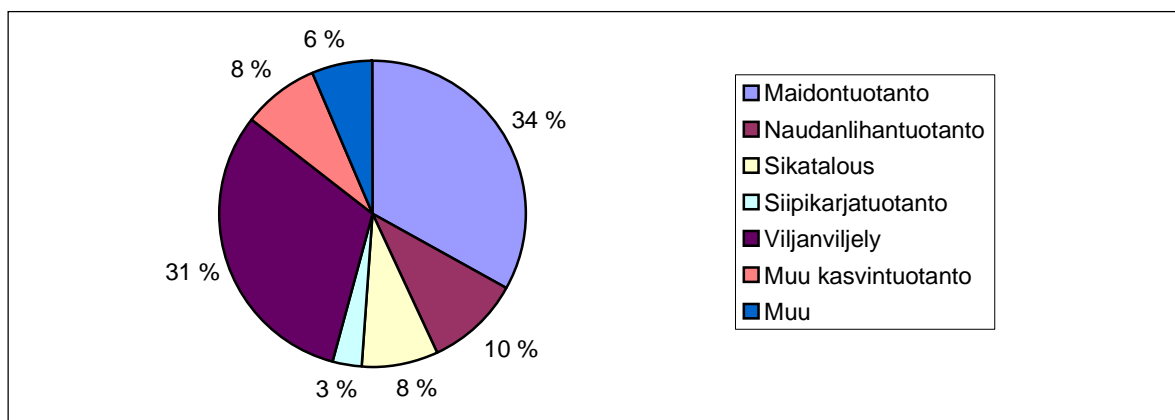
Kuva 18. Aloitustuen merkitys jatkamispäätökselle (n=149) (Tavoite 1-ohjelman arviointi).

4.3 Investointituki

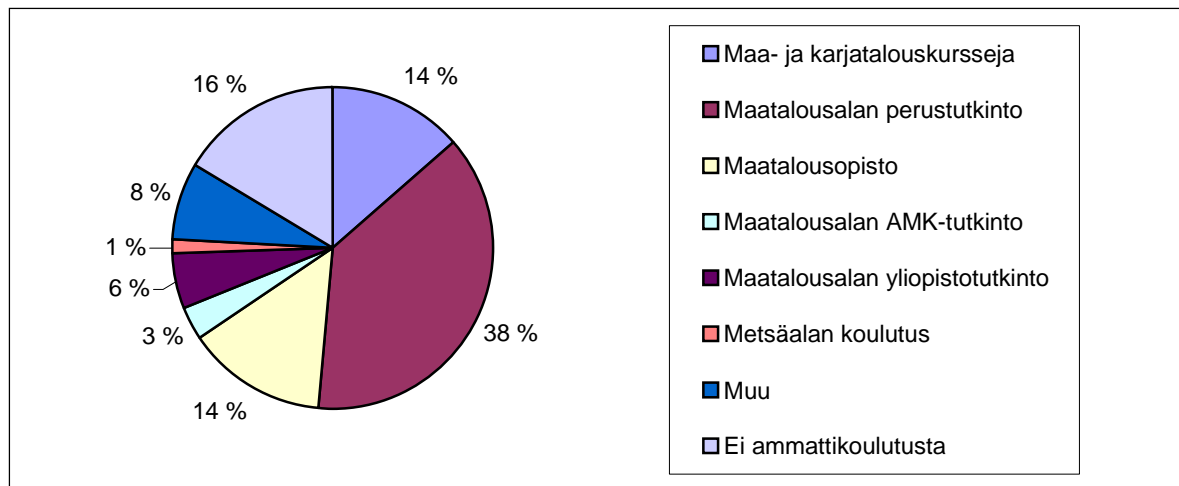
4.3.1 Investointitukipäätöksen saaneet

Investointitukea koskeneeseen kyselyyn vastanneilla tiloilla (n=188) oli keskimäärin 53,8 hehtaaria peltoa, josta keskimäärin 35,2 hehtaaria oli omaa peltoa ja 18,6 hehtaaria oli vuokrattua peltoa. Vastanneiden viljelijöiden keski-ikä oli 44 vuotta. Suurin osa aineiston tiloista harjoitti päätuotantosuuntanaan maidontuotantoa tai viljanviljelyä. Eri tuotantosuuntien osuus aineiston tiloista ilmenee kuvasta 19. Vastanneista tiloista 23 %:lla investoinnin kohteena ollut tuotantosuunta kuului laatu- tai sertifiointijärjestelmään.

Vastanneista viljelijöistä 75 %:lla oli maatalousalan koulutusta (Kuva 20). Eniten oli maatalousalan perustutkinnon suorittaneita (38 %). Metsäalan ja muun koulutustaustan omaavia oli noin 9 % investoineista viljelijöistä. Myös täysin ilman ammattikoulutusta olevien osuus oli varsin suuri eli 16 %. Verrattaessa tämän tutkimuksen nuorten viljelijöiden aloitustuen tukipäätöksen saaneita viljelijöitä ja investointituen tukipäätöksen saaneita viljelijöitä, voidaan havaita nuorten viljelijöiden olevan huomattavasti koulutetumpia. Vesalan ja Peuran

Kuva 19. Tilojen jakautuminen tuotantosuunnan mukaan (n=188) (Tavoite 1-ohjelman arviointi).

Kuva 20. Investointitukea hakeneiden/saaneiden ammattikoulutus (n=177) (Tavoite 1-ohjelman arviointi).

(2002, s. 19) mukaan 36 %:lla viljelijöistä ei ollut yritystoimintaan liittyvää koulutusta. Tässä tutkimuksessa muu kuin maatalousalan koulutus tai ei koulutusta lainkaan oli 25 %:lla vastanneista. Kaikista viljelijöistä 13 %:lla oli yritystoimintaan liittyvä vähintään opistotasoinen koulutus (Vesala ja Peura 2002, s. 19). Tässä tutkimuksessa vähintään opistotasoinen maatalousalan koulutuksen omai 23 % viljelijöistä. Näyttäisikin siltä, että investointitukea hakeneet ovat paremmin koulutettuja kuin kaikki viljelijät keskimäärin. Tätä tukee myös se, että kirjanpitotiloille tehdyn kyselyn perusteella investointitukipäätöksen saaneiden tilojen viljelijät olivat keskimäärin koulutetumpia kuin aktiivitulojen viljelijät.

4.3.2 Viljelijöiden mielipiteitä investointituista

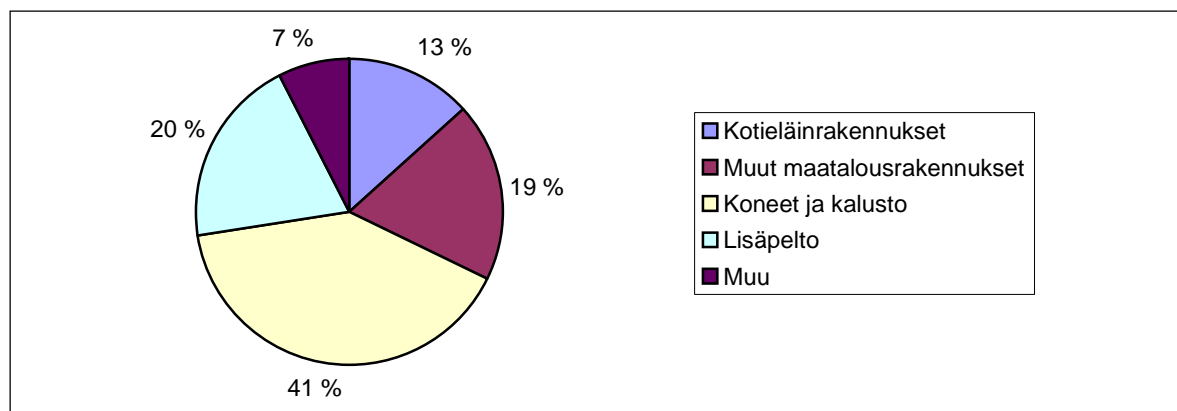
4.3.2.1 Investoinnit ja suunnitelmat

Tavoite 1-ohjelman arviointiin liittyvään kyselyyn vastanneiden viljelijöiden tiloilla tehtiin vuosina 2000-2002 eniten salaojitusinvestointeja (Taulukko 19). Seuraavaksi eniten tehtiin kone- ja kalustoinvestointeja sekä lisäpeltoinvestointeja. Määrällisesti vähiten tehtiin lantala-, yhteiskone- ja puhdistusjärjestelmäinvestointeja.

Viljelijöiltä kysyttiin myös, mihin investointikohteisiin he aikovat sijoittaa seuraavan kolmen vuoden aikana. Kuvasta 21 ilmenee investointikohteista koneiden ja kaluston olevan suurin 41 %:n osuudella. Muut maatalousrakennukset ja lisäpellon hankinta ylsivät kumpikin noin 20 %:n suuruusluokkaan. Viljelijöiden arvio seuraavan kolmen vuoden kotieläinrakennusinvestoinnin arvosta oli keskimäärin noin 88 700 euroa, muiden maatalousrakennusten investointien keskimäärin noin 22 500 euroa, kone- ja kalustoinvestoinnin keskimäärin noin 33 400 euroa, lisäpellon hankinnan keskimäärin noin 50 500 euroa sekä muiden kohteiden keskimäärin 45 000 euroa.

Taulukko 19. Maatilan investointien keskiarvot (euroa/investointi) ja määrät (kpl) vuosina 2000–2002 (Tavoite 1-ohjelman arviointi).

	e/investointi	kpl
Kotieläinrakennuksen uudisrakennus tai laajennus	239 000	28
Kotieläinrakennuksen peruskorjaus	49 000	10
Viljankuivaamo	35 000	21
Konehalli, rehuvarasto tms.	33 000	19
Yhteiset koneet (tilan osuus)	14 000	8
Koneet ja kalusto	28 000	43
Lisäpellon osto	55 000	43
Salaojitus	15 000	53
Pienyritystoiminta	47 000	10
Kuivalantala	15 000	6
Lietelantala	21 000	9
Muu	55 000	38

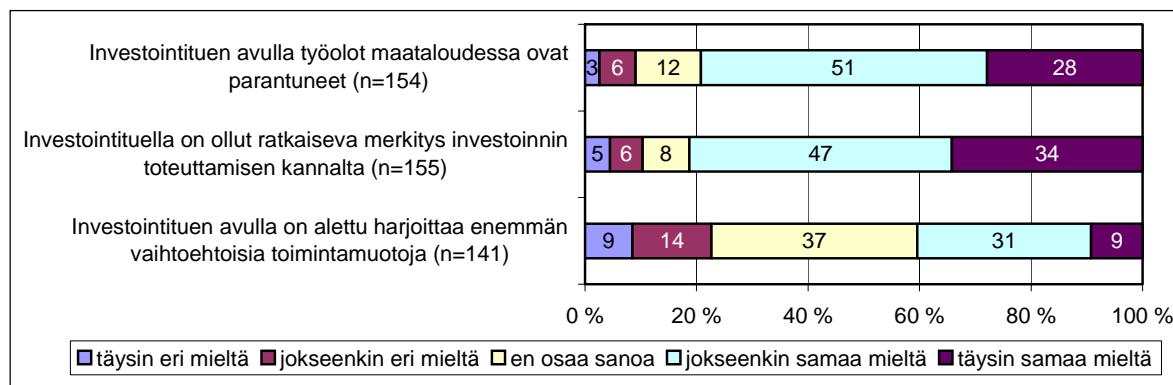
Kuva 21. Arvio tilan seuraavan kolmen vuoden investointikohteiden jakaumasta (n=130) (Tavoite 1-ohjelman arviointi).

4.3.2.2 Investointien vaikutus tilan tuotanto-oloihin

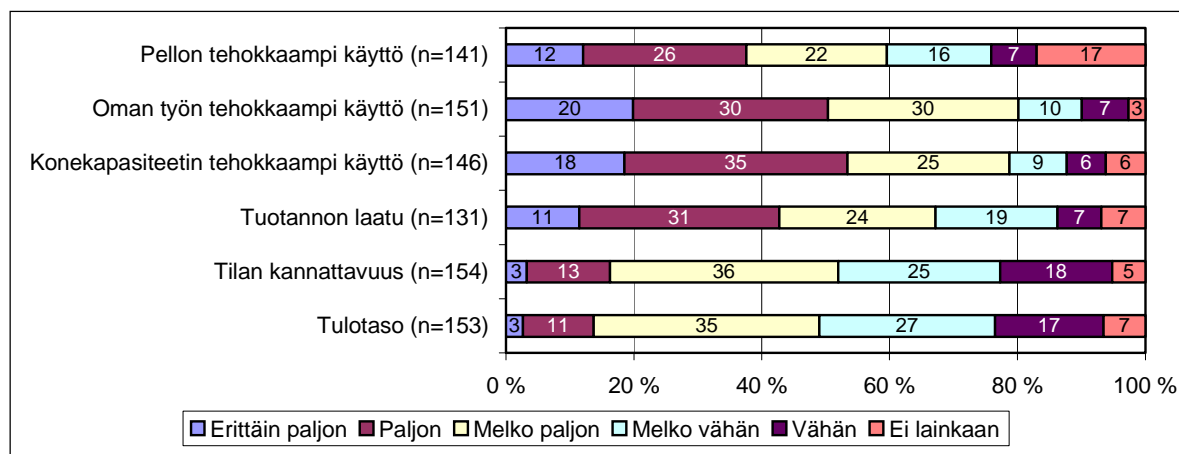
Suurin osa (79 %) viljelijöistä koki investointituen parantaneen maatalouden työoloja (Kuva 22). Vain 9 % oli täysin tai jokseenkin eri mieltä. Kirjanpitokyselyn investointituki-päätöksen saaneista tiloista kaksi kolmannesta koki työskentelyolosuhteiden parantuneen investoinnin ansiosta (luku 3.4.2). Jokseenkin tai täysin samaa mieltä viljelijät olivat siitä, että investointituella on ollut ratkaiseva merkitys investointien toteutumisen kannalta. Suurehko osa viljelijöistä (40 %) oli alkanut harjoittaa enemmän vaihtoehtoisia toimintamuotoja kuten luomutuotantoa, marjantuotantoa ja non-food-tuotantoa. Kuitenkin sellaisten viljelijöiden, joilla ei ollut mielipidettä tähän asiaan, osuus oli lähes yhtä suuri.

Yli puolet viljelijöistä katsoi pellonkäytön tehostuneen investoinnin ansiosta (Kuva 23). Kuitenkin tulee huomata, että osa viljelijöistä oli toista mieltä. Peräti 80 % viljelijöistä koki oman työn käytön tehostuneen investointien johdosta. Lähes yhtä moni koki konekapasiteetin käytön tehostuneen investoinnin myötä. Kaksi kolmannesta viljelijöistä taas katsoi tuotannon laadun parantuneen ainakin jonkin verran. Vaikutus tilan kannattavuuteen jakoi tilat

melko tasan kahteen osaan. Näin oli myös mielipiteissä liittyen investointien tulotasoon kohdistuneeseen vaikutukseen. Samoja kysymyksiä kysyttiin myös kirjanpitoliloille suunnatussa kyselyssä. Kirjanpitolilojen kyselyyn vastanneista investointitukipäätöksen saaneista tiloista pienempi osuus oli kokenut investointien parantaneen eri asioita ja olosuhteita kuin Tavoite 1-ohjelman arvioinnin yhteydessä tehtyyn kyselyyn vastanneet tilat. Tämä kuitenkin johtui paljolti vastausvaihtoehtojen erilaisuudesta (vrt. luku 3.4.2.).

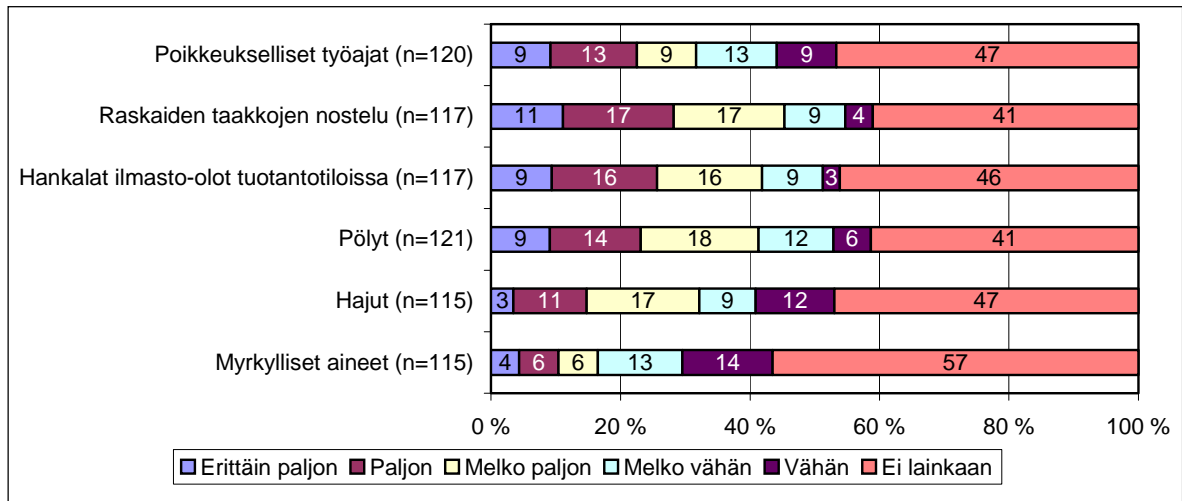

Kuva 22. Viljelijöiden mielipiteitä ja arvioita maatalouden investointituesta ja sen kehittämisestä (Tavoite 1-ohjelman arviointi).

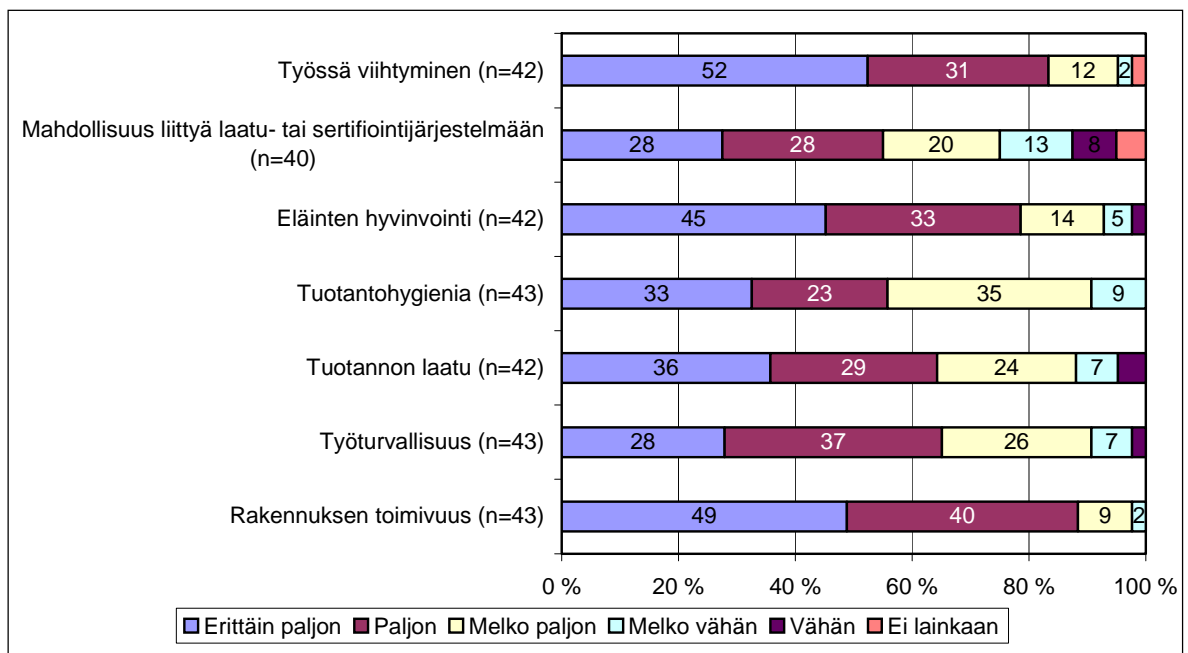
Kuva 23. Arvioita miten investointi on parantanut esitettyjä asioita ja olosuhteita tilalla (Tavoite 1-ohjelman arviointi).

Investointien vaikutus viljelijöiden työskentelyolosuhteisiin ja altistumiseen vieraille aineille riippuu paljolti siitä, mitä investointeja tilalla on tehty aikaisemmin, ja mitä investointeja viljelijä on katsonut ensisijaisesti tässä tarkasteltavalla tuella tehdä. Yli 40 %:lla tiloista investointi ei ollut vaikuttanut viljelijän työskentelyolosuhteisiin lainkaan (Kuva 24). Eniten investointien kuitenkin koettiin vähentäneen raskaiden taakkojen nostelua, parantaneen ilmasto-oloja tuotantotiloissa ja vähentäneen pölyaltistusta. Myrkyllisille aineille altistumista investointi oli viljelijöiden mielestä vähentänyt vain harvojen mielestä. Kyselystä ei käy ilmi, kuinka ongelmallisina tässä tarkastellut haittatekijät tilalla on aiemmin koettu.

Kuva 24. Investoinnin vaikutus haitallisten työskentelyolosuhteiden vähenemiseen tilalla (Tavoite 1-ohjelman arviointi).

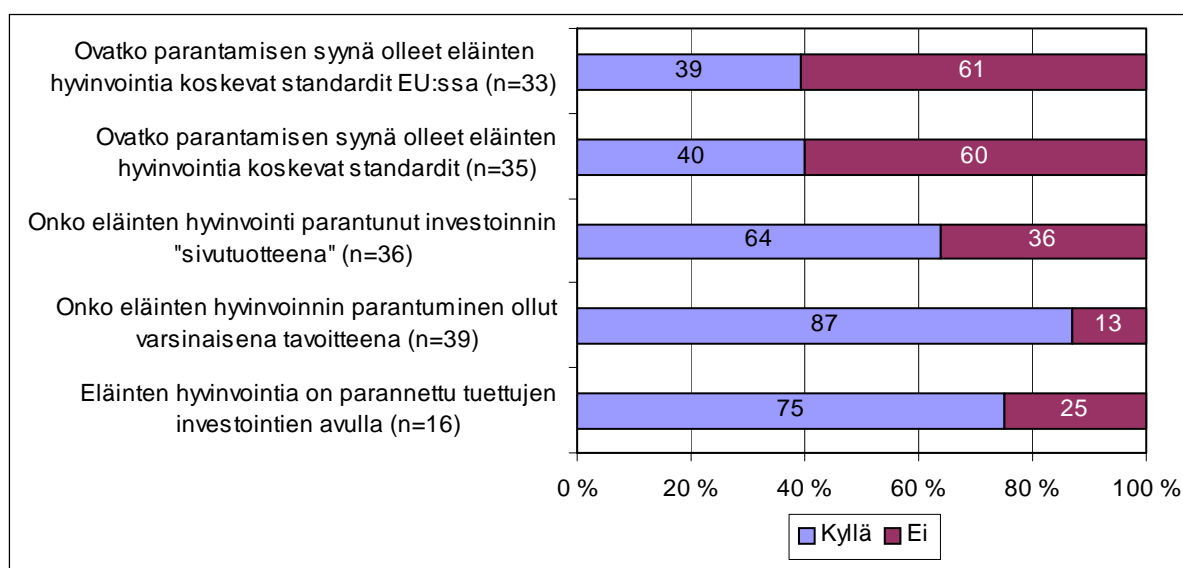
Kotieläinrakennuksiin investoineet arvioivat investointien lisänsen erittäin paljon tai paljon työssä viihtymistä suurimmalla osasta tiloja (Kuva 25). Suurimmalla osalla tiloista kotieläinrakennusinvestoinnilla saatiin viljelijän oman arvion mukaan parannettua erittäin paljon tai paljon eläinten hyvinvointia ja rakennuksen toimivuutta. Suurin osa viljelijöistä koki kotieläinrakennusinvestoinnin parantaneen vähintään melko paljon tuotanto-olosuhteita. Peräti 76 % katsoi investoinnin parantaneen vähintäänkin melko paljon myös mahdollisuutta liittyä laatu- tai sertifiointijärjestelmään.

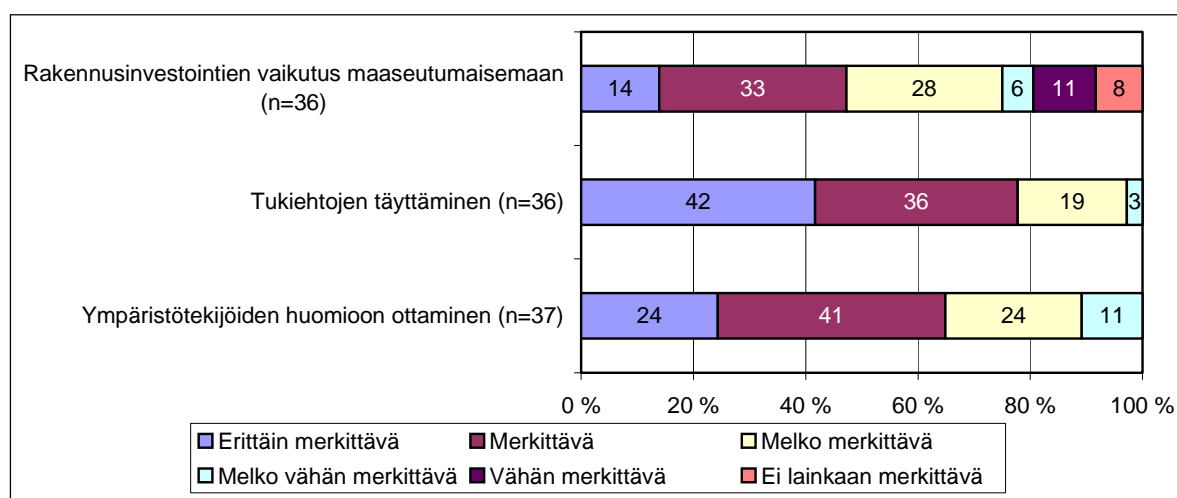
Kuva 25. Miten kotieläinrakennusinvestoinnit ovat parantaneet tuotanto-olosuhteita (Tavoite 1-ohjelman arviointi).

Tiloista 75 % on parantanut eläinten hyvinvointia tuettujen investointien avulla (Kuva 26). Eläinten hyvinvointia koskevat standardit ovat olleet eläinten hyvinvoinnin parantamisen syynä vain 40 %:lla vastanneista. Jopa 87 % vastanneista on pitänyt eläinten hyvinvoinnin parantamista varsinaisena tavoitteena. Tiloista 64 %:lla eläinten hyvinvointi on parantunut investoinnin "sivutuotteena" eli tavoitteena olleiden muiden vaikutusten ohessa.

Rakennusinvestointien vaikutus maaseutumaisemaan oli suurimmalla osalla ympäristöinvestointeja tehneiden keskuudessa vähintäänkin melko merkittävä (Kuva 27). Vielä merkittävämpää oli tukiehtojen täyttäminen, joka oli vähintäänkin melko merkittävä seikka lähes kaikille vastanneille tiloille. Ympäristötekijöiden huomioon ottaminen koettiin myös suurimmalla osalla tiloista vähintäänkin melko merkittäväksi.

Kuva 26. Eläinten hyvinvointi ja investoinnit (Tavoite 1-ohjelman arviointi).

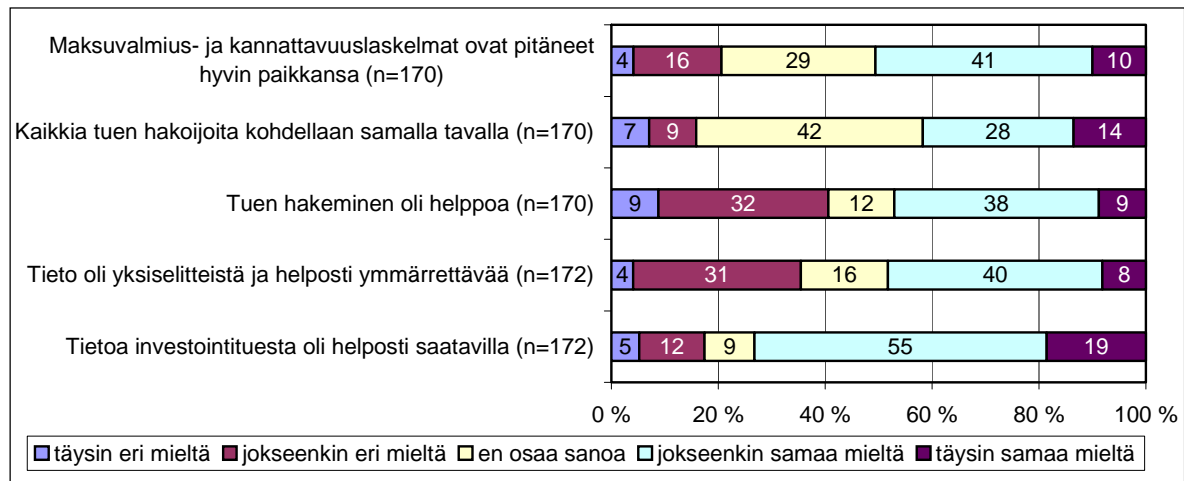

Kuva 27. Ympäristöinvestoinnin toteuttamiseen vaikuttaneiden tekijöiden merkitys vuosina 2000–2002 ympäristöinvestointeja tehneiden keskuudessa (Tavoite 1-ohjelman arviointi).

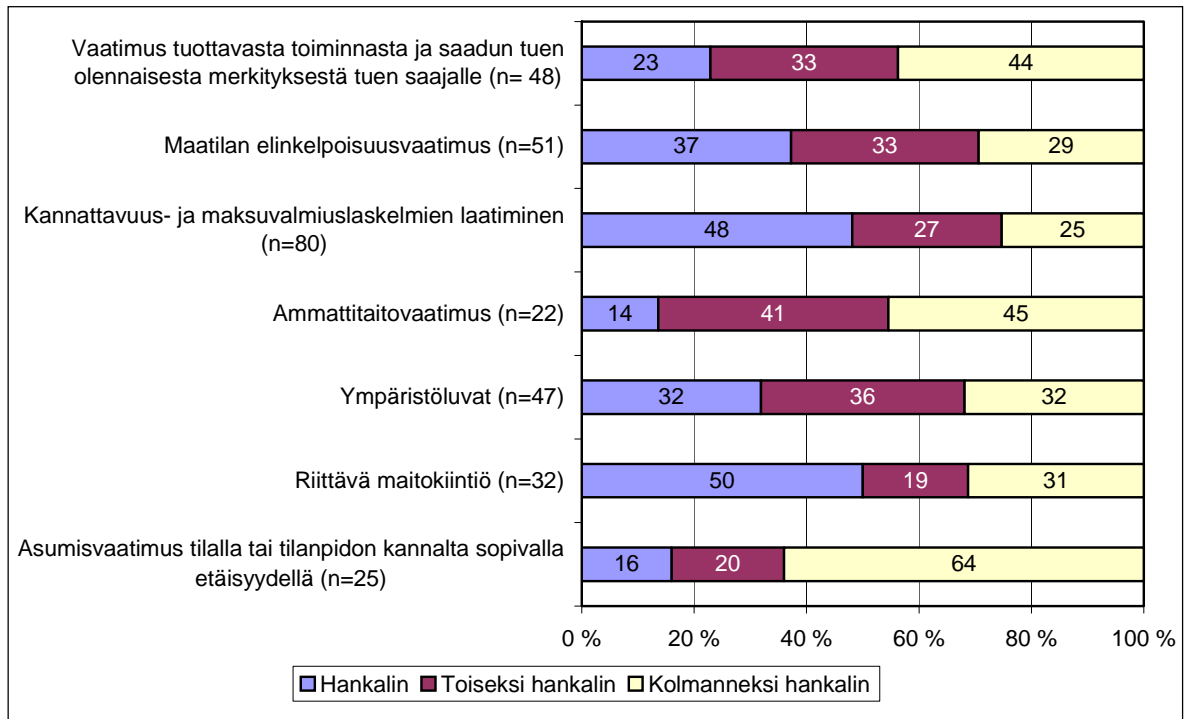
4.3.2.3 Investointien haku ja tukiehdot

Lähes 75 % investoineista viljelijöistä koki investointitukeen liittyvän tiedon olleen helposti saatavilla (Kuva 28). Vain pieni osuus viljelijöistä koki tiedonsaannin olleen vaikeaa. Tiedon ymmärrettävyydestä ja yksiselitteisyydestä oltiin kuitenkin montaa mieltä ja vain pieni enemmistö koki tiedon olleen yksiselitteistä ja helposti ymmärrettävää. Tuen hakeminen jakoi viljelijöiden mielipiteet hyvin tasaisesti kahteen ryhmään vaikeuden ja helppouden perusteella. Monien mielestä kaikkia tuen hakijoita kohdellaan samalla tavalla, mutta tällöin tulee kuitenkin huomata, että jopa 42 %:lla viljelijöistä ei ollut mielipidettä asiasta. Noin puolet viljelijöistä koki maksuvalmius- ja kannattavuuslaskelmien pitäneen hyvin paikkansa. Myös tässä asiassa neutraalien vastausten osuus oli kuitenkin melko suuri.

Viljelijöiltä kysyttiin investointituen ehtojen hankaluutta, jolloin ehdoista tuli nimetä kolme hankalinta. Ammattitaitovaatimus ja asumisvaatimus eivät monenkään viljelijän mielestä olleet kolmen hankalimman ehdon joukossa (Kuva 29). Kaikkein hankalimmaksi ehdoksi ja useimpien kohdalla kolmen hankalimman ehdon joukkoon kuului kannattavuus- ja maksuvalmiuslaskelmien laatiminen. Myös kirjanpitokyselyyn vastanneet investointitukipäätöksen saaneet kasvinviljelytilat kokivat kannattavuus- ja maksuvalmiuslaskelmien laatimisen varsin hankalaksi investointituen ehdoksi. Melko moni viljelijä oli sijoittanut kolmen hankalimman ehdon joukkoon maatalan elinkelpoisuusvaatimuksen, ympäristöluvat sekä vaatimuksen tuottavasta toiminnasta ja saadun tuen olennaisesta merkityksestä tuen saajalle.

Kuva 28. Viljelijöiden mielipiteitä investointituen hakemisesta (Tavoite 1-ohjelman arviointi).

Kuva 29. Viljelijöiden mielestä hankalimmat investointituen ehdot tiloilla (Tavoite 1-ohjelman arviointi).

5 Yhteenveto ja johtopäätökset

Viljelijöiden mielipiteitä investointituesta ja nuorten viljelijöiden aloitustuesta on selvitetty MTT:n kannattavuuskirjanpitoiloille keväällä 2004 tehdyn kyselyn ja Tavoite 1-ohjelman arvioinnin yhteydessä rahoitustukipäätöksen saaneille tiloille tehdyn viljelijäkyselyn pohjalta. Lisäksi oheisessa raportissa on selvitetty näiden tukien ehtoja vuoden 2003 ja toukokuussa 2004 muutettujen sääntöjen perusteella.

5.1 Kannattavuuskirjanpitoiloille vuonna 2004 tehty viljelijäkysely

Kannattavuuskirjanpitoiloille tehtyyn kyselyyn vastasi 397 tilaa. Niiden tulokset on pääsääntöisesti painotettu vastaamaan kaikkien aktiivitulojen tuloksia.

Tulevaisuuden suunnitelmat vuoteen 2010 ja epävarmuustekijät

Nykyistä päätuotantoon aikoi laajentaa vuoteen 2010 mennessä viidennes vastanneista kasvinviljelytiloista. Laajentavat tilat olivat vuoden 2002 taustatietojen perusteella keskimäärin suurimpia peltoalaltaan ja taloudellisista tunnusluvuista suurin osa oli parempia kuin muilla kasvinviljelytiloilla keskimäärin. Niiden kannattavuuskerroin oli parempi, mutta tilat olivat velkaisempia. Vastanneista kasvinviljelytiloista yli puolet aikoi jatkaa tuotantoon ennallaan ainakin vuoteen 2010 saakka. Tuotannon mahdollisesti lopettavat kasvinviljelytilat erottuivat muita alhaisemman peltoalan, heikon kannattavuutensa ja heikompien muiden tunnusluokarvojen johdosta.

Vastanneista kotieläintiloista 15 % aikoi laajentaa vuoteen 2010 mennessä nykyistä päätuotantoon. Niillä oli keskimäärin suurin peltoala ja toiseksi suurin eläinmäärä. Niiden kannattavuus ja muut taloudelliset tunnusluvut olivat parhaita muihin kotieläintiloihin verrattaessa. Tosin velkaantuneisuus oli myös näillä tiloilla muita tiloja suurempaa. Vastanneista kotieläintiloista peräti 16 % ilmoitti sukupolvenvaihdoksen olevan toteuttamissuunnitelmissa ennen vuotta 2010. Sukupolvenvaihdosta suunnittelevat tilat olivat keskimäärin melko suuria ja kannattavia. Puolet kotieläintiloista aikoi jatkaa tuotantoon ennallaan. Tuotannon mahdollisesti lopettavat tilat olivat melko pieniä ja heikosti kannattavia. Lopettajilla oli kuitenkin korkea omavaraisuusaste. Sekä kotieläin- että kasvinviljelytilojen kohdalla laajentamissuunnitelmia omanneet viljelijät olivat keskimäärin nuorimpia.

Suurimmat epävarmuustekijät maataloustuotannon jatkumiseen liittyen jakoutuivat melko samansuuntaisesti kaikissa tuotantosuunnissa. Neljä suurinta epävarmuustekijää olivat tuki-en mahdollinen aleneminen, tuotteiden markkinahintojen aleneminen, tuotantokustannusten nousu ja tilan kannattavuuden heikkeneminen. Tilan maataloustuotannon jatkuminen vuoden 2010 jälkeen oli todennäköistä tai suhteellisen varmaa yli kahdella kolmasosalla tiloista kaikissa tuotantosuunnissa. Muilla kasvinviljelytiloilla todennäköisesti tai varmasti jatkavien osuus oli melko suuri (81 % muista kasvinviljelytiloista).

Sukupolvenvaihdos ja nuorten viljelijöiden aloitustuki

Kaikissa tuotantosuunnissa yli puolet tiloista ei osannut arvioida sukupolvenvaihdoksen ajankohtaa, sillä asia ei ollut ajankohtainen. Ajankohta oli suurin piirtein tiedossa neljänneksellä vilja- ja muista kasvinviljelytiloista sekä kolmanneksella maito-, sika- ja muista tiloista. Muun ratkaisun tilanpidon jatkamiseen tai lopettamiseen liittyen aikoi tehdä viidennes vilja- ja maitotiloista sekä kymmenesosa sikatiloista.

Lähes puolet maito- ja sikatiloista oli sitä mieltä, että aloitustuen tulisi olla samansuuruinen kaikille. Viljajaloista kolmannes ja muista kasvinviljelytiloista vain 17 % oli samansuuruisen aloitustuen kannalla. Tilakoon mukaan porrastetun aloitustuen kannalla oli yli kolmannes niin vilja- kuin muista kasvinviljelytiloista. Maitotiloista melko pieni osa kannatti tätä vaihtoehtoa. Muista kasvinviljelytiloista reilu kolmannes suhteuttasi aloitustuen suuruuden tilan normaalivuoden maataloustuloon. Kaikille samansuuruisen aloitustuen kannalla olevat kasvinviljelytilat halusivat aloitustuen olevan keskimäärin 33 800 euroa, kun kotieläintilat olisivat tyytyneet vähempään eli keskimäärin 28 600 euroon. Suurin osa tiloista katsoi, että riittävä sukupolvenvaihdosten määrä voitaisiin varmistaa sekä luopujan että jatkajan tukia ja niiden ehtoja parantamalla.

Vuosina 1999-2003 investointeja tehneet

Investointitukipäätöksen saaneiden kasvinviljelytilojen tuotanto-olosuhteista olivat investointien ansiosta eniten parantuneet työskentelyolosuhteet ja oman työn tuottavuus. Peräti neljännes kasvinviljelytiloista oli sitä mieltä, että tulotaso ei ollut noussut lainkaan investoinnin johdosta. Sama koski myös tilan kannattavuuden paranemista. Investointitukipäätöksen saaneet kotieläintilat olivat varsin samoilla linjoilla kasvinviljelytilojen kanssa investointien vaikutuksista monen eri tuotanto-olosuhteen kohdalla. Tosin kotieläintiloista suurempi osa koki tilan kannattavuuden ja tulotason parantuneen erittäin tai melko paljon. Investointitukipäätöksen 2000-2003 saaneiden tilojen viljelijöistä suurempi osa oli saanut maatalouden koulutuksen kuin aktiivitulojen viljelijöistä keskimäärin.

Kasvinviljelytiloista yli 70 % koki, että investointituen ehtojen ammattitaitovaatimuksen ja asumisvaatimuksen kanssa ei ollut lainkaan ongelmia. Asumisvaatimus ja ammattitaitovaatimus eivät aiheuttaneet myöskään kotieläintiloilla suurempia ongelmia. Peräti 18 %:lla kasvinviljelytiloista oli erittäin tai melko paljon ongelmia kannattavuus- ja maksuvalmiuslaskelmien laatimisen kanssa. Kotieläintiloilla riittävä maitokiintiö koettiin varsin hankalaksi investointituen ehdoksi. Neljännes koki riittävän maitokiintiön saavuttamisen erittäin tai melko ongelmalliseksi. Investoinnin johdosta lähes kaikki vastanneet joutuivat ostamaan lisämaitokiintiötä ja tilan maitokiintiön täytyminen rajoitti lehmäpaikkojen täyttämistä 44 %:lla vastanneista tiloista.

Tuotanto- ja investointitukien vaikutukset investointeihin

Puolet investointitukipäätöksen saaneista kasvinviljelytiloista ja kolmannes kotieläintiloista oli sitä mieltä, että ilman silloista investointitukea vuosien 2000-2003 investointipäätöksiä ei olisi tehty. Investointien aloittamista olisi siirtänyt viidennes investointitukipäätöksen saaneista kasvinviljelytiloista ja 15 % kotieläintiloista. Reilu kymmenesosa investointitukipäätöksen saaneista tiloista koki, että silloisilla investointitukien viimeaikaisilla muutoksilla ei ollut vaikutusta investointeihin. Investointitukipäätöksen saaneista kasvinviljelytiloista 17 % ja kotieläintiloista reilu kolmannes olisi toteuttanut investoinnit myös ilman investointitukea. Rakennusinvestointeja ei kuitenkaan olisi tehty yhtä herkästi ilman investointitukea kuin muita investointeja. Sitä seikkaa, että rakennusinvestointejakin olisi joillakin tiloilla tehty ilman investointitukea, voidaan varmasti selittää osaltaan investointien suuruudella eli kyseessä on saattanut näissä tapauksissa olla hyvin pienet rakennusinvestoinnit. Viljelijät, jotka olisivat investoineet myös ilman investointitukea, olivat keskimäärin iältään muita vanhempia.

Vuoden 2004 alun tuotantoon liittyviä tukia (CAP-, LFA-, ympäristötuki, pohjoinen tuki, Etelä-Suomen kansallinen tuki yms.) pidettiin erittäin merkityksellisinä investointien toteutumisen kannalta yli puolella tiloista kaikissa tuotantosuunnissa ja vähintään melko merkityksellisinä yli 90 %:lla tiloista kaikissa tuotantosuunnissa. Vuoden 2003 tasoisesta investointituesta investointien toteutumisen kannalta oltiin hyvin montaa mieltä eri tuotantosuunnissa. Viljajaloista 14 % piti investointitukea investoinnin kannalta melko tai täysin merkityksettömänä. Kuitenkin viljajaloista vajaa kaksi kolmannesta piti vuoden 2003 tasoista investointitukea erittäin tai melko merkityksellisenä investointien toteutumisen kannalta ja muissa tuotantosuunnissa vastaava osuus oli suurempi.

Noin 40 % tiloista koki kyselyssä esitettyjen kuvitteellisten 10 ja 20 %:n tuotantoon liittyvien tukien alenemisen vaikutusten arvioinnin hankalaksi investointeja ajatellen. Noin 25-40 % ei toteuttaisi tuotantoon liittyvien tukien alentuessa lainkaan investointisuunnitelmiin. Kotieläintiloista vain viidennes ja kasvinviljelytiloista 10 % arveli toteuttavansa kaikki investointinsa suunnitellussa aikataulussa, jos tuotantoon liittyvät tuet alenisivat 10 %. Suurempi osa kasvinviljelytiloista kuin kotieläintiloista arveli vastaavassa tilanteessa siirtävänsä investointien aloittamista. Tuotantotukien 20 %:n alenema hyydyttäisi investointihalut melko tarkkaan kaikilla tiloilla.

Jos maatalouden tuotantoon liittyvät tuet alenisivat 10 % vuoteen 2010 mennessä mahdolliset tuotannon laajentamis- ja tehostamistoimenpiteet huomioon ottaen, suurin osa niin kasvinviljely- kuin kotieläintiloista arveli maataloustulonsa alenevan. Vain harva uskoi maataloustulon pysyvän ennallaan ja moni koki, että tulomuutosta on vaikea arvioida. Kasvinviljelytilat arvelivat maataloustulonsa laskevan enemmän kuin kotieläintilat.

Jos investointituen osuutta investointikustannuksista nostettaisiin 10 prosenttiyksikköä, lähes puolella kasvinviljelytiloista ja hieman yli puolella kotieläintiloista tällaisella ratkaisulla

ei näyttäisi olevan mitään vaikutusta tilojen suunnittelemien investointien euromäärään. Kuitenkin kolmannes kasvinviljely- ja kotieläintiloista koki tällaisen tilanteen vaikutuksen arvioinnin vaikeaksi. Tilat, jotka lisäsivät investointejaan 10 prosenttiyksikön tukilisäyksen takia, lisäsivät investointiensa euromäärää keskimäärin 17 %:lla. Kyselyajankohtana maaliskuussa 2004 artiklaan 141 liittyvät Etelä-Suomen tukipäätökset eivät olleet vielä tiedossa, joten viljelijät eivät vielä tieneet uusista tukikohteista ja -määristä. Liitteessä 2 on esitetty vuosien 2003 ja 2004 välillä tapahtuneet muutokset keskeisten investointikohteiden tukimäärissä. Aiempia vuosia suurempien investointiavustusten voidaan olettaa lisäävän viljelijöiden mielenkiintoa investointeja kohtaan. Tosin varsinaisesti viljelyyn liittyvien tukien muutokset ovat aiheuttaneet epävarmuutta viljelijöiden keskuudessa, mikä luonnollisesti vaikuttaa myös investointisuunnitelmiin.

Vain harva tila alentaisi investointi- ja tuotantotukia, kun tarkastellaan investointi- ja tuotantotukien kehittämistarvetta suhteessa toisiinsa. Investointituen kohdalla mielipiteet jakautuvat tasaisemmin tuen nostajien ja ennallaan pitäjiä kesken kuin tuotantotuen kohdalla. Suuri osa viljelijöistä haluaisikin nostaa tuotantotukea. Sekä investointi- että tuotantotuen kohdalla kasvinviljelytilat olivat kotieläintiloja useammin tuen nostamisen kannalla.

5.2 Tavoite 1-ohjelman arvioinnin yhteydessä tehdyt viljelijäkyselyt

Tavoite 1-ohjelman arvioinnin yhteydessä tehtyyn kyselyyn vastasi 202 nuorta viljelijää ja 188 investointitukipäätöksen saanutta viljelijää. Suhteellisen pienestä vastausprosentista johtuen kyselyn tulokset on analysoitu painottamattomina otoskeskiarvoina.

Vajaalla kolmanneksella vastanneista nuorten viljelijöiden aloitustuen tukipäätöksen saaneista tiloista oltiin täysin tai jokseenkin samaa mieltä siitä, että aloitustuki oli aikaistanut maatilan luovuttamista. Puolet vastanneista oli vähintään jokseenkin samaa mieltä, että aloitustuki yhdessä luopumistuen kanssa oli aikaistanut maatilan luovutusta. Lähes yhtä moni koki aloitustuen vaikuttaneen vähintään jokseenkin ratkaisevasti tilanpidon jatkamispäätökseen. Nuorten viljelijöiden aloitustuen avulla kokoaikaisia työpaikkoja säilytettiin ja/tai luotiin puolelle vastanneista tiloista. Lisäksi viidennekselle vastanneista tiloista voitiin luoda tai säilyttää enemmän kuin yksi kokoaikainen työpaikka. Vastanneiden nuorten viljelijöiden aloitustuen tukipäätöksen saaneiden viljelijöiden voitiin todeta olevan koulutetumpia kuin viljelijöiden keskimäärin. Kaksi kolmannesta vastanneista nuorten viljelijöiden aloitustukea saaneista oli sitä mieltä, että aloitustuen merkitys oli vähintään melko merkittävä tilanpidon jatkamisen kannalta.

Myös vastanneiden investointituen tukipäätöksen saaneiden tilojen voitiin havaita olleen paremmin koulutettuja kuin viljelijöiden keskimäärin. Vastanneiden tiloilla tehtiin vuosina 2000-2002 määrällisesti eniten salaojitusinvestointeja. Kone-, kalusto- ja lisäpeltoinvestointien lukumäärä oli myös suuri vastanneiden tilojen joukossa. Seuraavana kolmena vuotena vastanneilla tiloilla aiottiin investoida erityisesti koneisiin ja kalustoon.

Investointituen kyselyyn vastanneista tiloista 80 %:lla oltiin vähintään jokseenkin sitä mieltä, että investointituella oli ratkaiseva merkitys investointien toteuttamisen kannalta. Lähes yhtä moni oli vähintään jokseenkin sitä mieltä, että investointituen avulla maatalouden työolot olivat parantuneet. Kotieläinrakennuksiin investoineet olivat varsin tyytyväisiä investointiensa tuotanto-olosuhteita parantaneisiin vaikutuksiin. Investointitukipäätöksen saaneet tilat kokivat kotieläinrakennusinvestointien lisänsen eniten työssä viihtymistä, eläinten hyvinvointia ja rakennuksen toimivuutta. Varsin monella kotieläinrakennusinvestoinnin tehneellä eläinten hyvinvoinnin parantaminen on ollut varsinaisena tavoitteena. Lähes kaikki ympäristöinvestoinnin tehneet pitivät tukiehtojen täyttämistä vähintään melko merkittävänä tekijänä ympäristöinvestoinnin toteuttamisen kannalta. Lähes 90 % vastanneista tiloista piti myös ympäristötekijöiden huomioon ottamista vähintään melko merkittävänä ympäristöinvestoinnin toteuttamiseen liittyen.

Kolme neljästä investoineesta viljelijästä oli sitä mieltä, että tietoa investointituesta oli helposti saatavilla. Tuen hakemisen helppous jakoi viljelijät varsin tasaisesti kahteen ryhmään mielipiteen perusteella. Puolet vastanneista viljelijöistä oli vähintään jokseenkin samaa mieltä, että maksuvalmius- ja kannattavuuslaskelmat pitivät hyvin paikkansa. Kuitenkaan miltei kolmanneksella vastanneista viljelijöistä ei ollut mielipidettä tässä asiassa. Kannattavuus- ja maksuvalmiuslaskelmien laatiminen tuli selkeästi esiin, kun viljelijöiden piti valita kolme hankalinta investointituen ehtoa seitsemästä vaihtoehdosta. Elinkelpoisuusvaatimus sekä vaatimus tuottavasta toiminnasta ja saadun tuen olennaisesta merkityksestä tuen saajalle kuuluivat myös hankalimpien investointitukien joukkoon. Asumisvaatimus ja ammattitaitovaatimus aiheuttivat vähiten ongelmia investointituen tukipäätöksen saaneilla tiloilla.

5.3 Viljelijöiden näkemysten ja tukijärjestelmän muutosten yhteneväisyys

Lähes puolet maito- ja sikatiloista katsoi, että nuorten viljelijöiden aloitustuen tulisi olla samansuuruinen kaikille. Viljatilosta enemmistön mielipiteet jakautuivat tasaisesti samansuuruisen ja tilakoon mukaan porrastettavan aloitustuen kesken. Suuret kasvinviljelytilat kannattivat eniten tilan normaalivuoden maataloustuloon suhteutettua aloitustukisummaa. Suuret kotieläintilat kannattivat enemmän tilakoon mukaan porrastettua aloitustukea kuin keskikokoiset kotieläintilat. Samansuuruista aloitustukea halunneiden joukosta voitiin havaita, että kasvinviljelytilat olisivat halunneet suurempaa aloitustukea kuin kotieläintilat. Keväällä 2004 nuorten viljelijöiden aloitustuki muuttui jonkin verran. Kaikki tilat saavat edelleen aikaisempien vuosien tapaan samansuuruista aloitustukea. Tosin kotieläintiloilla on mahdollisuus suurempaan aloitustukeen, jos ne täyttävät viimeistään kolmen vuoden kuluttua tilanpidon aloittamisesta asetetun vähimmäiseläinmäärän.

Suurin osa tiloista varmistaisi riittävän sukupolvenvaihdosten määrän parantamalla molemmille osapuolille eli luopujalle ja jatkajalle annettavia tukia ja niiden ehtoja. Sukupolvenvaihdoksessa luopujalla tulee olla ikää vähintään 55 vuotta, mutta vuodesta 2005 alkaen ikää

tulee olla vähintään 56 vuotta. Lisämaakaupoissa luopujan tulee olla 57-vuotias. Uutena luopumismahdollisuutena vuonna 2004 tuli lisämaanvuokraus. Lisämaanvuokrauksena tapahtuvassa luopumisessa luopujan tulee olla 60-vuotias (MMM 2004a). Näin ollen luopujan kohdalla ehdot hieman kiristyivät, mutta toisaalta vuokrauksen kautta tapahtuva luopuminen parantaa nuorten viljelijöiden maansaantia.

Kannattavuus- ja maksuvalmiuslaskelmien laatimista pidettiin erityisesti kasvinviljelytiloilla varsin hankalana investointituen ehtona liittyen vuosiin 2000-2003. Maksuvalmius- ja kannattavuuslaskelmien ja kehittämissuunnitelmien hankintaan sekä niiden toteuttamisen seurantaan koskevaan neuvontaan voidaan saada avustusta, joka on vuoden 2004 toukokuusta alkaen 90 % kustannuksista. Suunnittelukustannusten tuettavalle osalle on kuitenkin asetettu ylärajat.

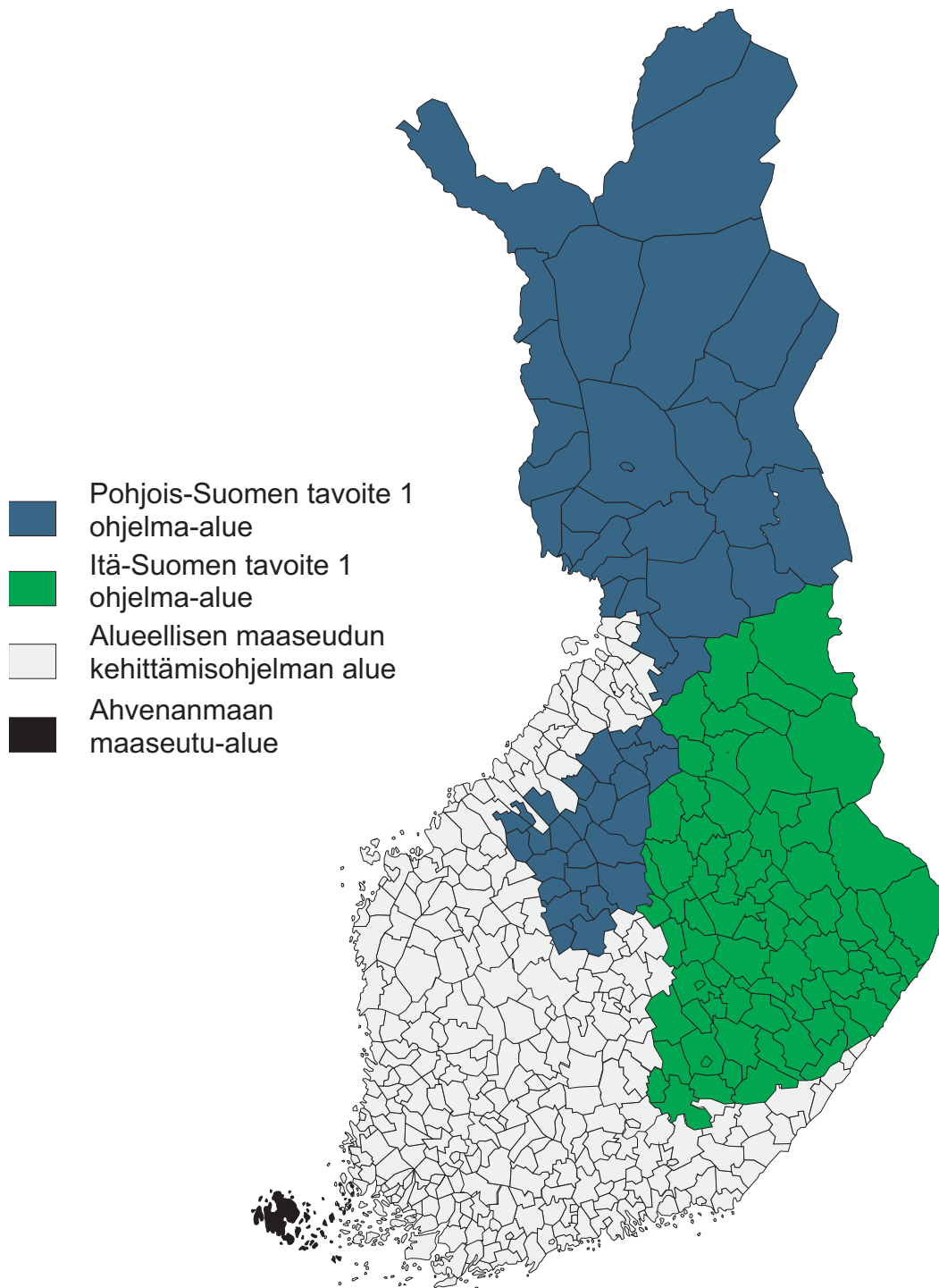
Riittävä maitokiintiö on kotieläintilojen viljelijöiden mielestä ongelmallisina investointituen ehto. Maitokiintiötä jouduttiin ostamaan lisää suurella osalla tiloista, jotta investointien mukainen maitokiintiö oli mahdollista saavuttaa. Vuodesta 2004 alkaen investointituen ehtona oleva lehmäpaikkakohtainen maitokiintiö on 7 900 litraa/lehmäpaikka eli se nousi 700 litraa edellisvuodesta.

Viljelijöiltä kysyttiin, että miten tilojen suunnitteleminen investointien euromäärä muuttuu, jos investointituen osuutta investointikustannuksesta nostetaan 10 prosenttiyksikköä. Kasvinviljelytiloista miltei puolet ja kotieläintiloista hieman yli puolet oli sitä mieltä, että sillä ei ole mitään vaikutusta. Kolmannes kasvinviljely- ja kotieläintiloista koki sen olevan vaikeasti arvioitavissa. Viidesosa kasvinviljelytiloista ja kymmenesosa kotieläintiloista uskoi lisäävänsä investointiensä euromäärää keskimäärin 17-18 %:lla. Investointiavustusten enimmäismäärät kasvoivat joissakin keskeisissä investointikohteissa vuodesta 2004 alkaen peräti tätä enemmän, joten nähtäväksi jää, kuinka edellä mainitut näkemykset toteutuvat käytännössä. Toisaalta lainaan liittyvän tuen enimmäismäärä aleni joissakin kohteissa nuorten viljelijöiden kohdalla avustuksen enimmäismäärän noustessa.

Kirjallisuus

- Heikinmaa, S. 2003. Käynnistystukea saaneiden viljelijöiden tilojen kannattavuus ja tulevaisuuden suunnitelmat. Teoksessa Hirvijoki, M., Knuutila, K. & Heikinmaa, S. Rahoitustukea saaneiden tilojen talous, suunnitelmien toteutuminen ja tulevaisuuden suunnitelmat. MTT Taloustutkimus. Selvityksiä 46. Helsinki: MTT Taloustutkimus. s. 115-161. ISBN 951-729-803-X.
- Maa- ja metsätalousministeriön asetus 295/2003 maatilatalouden rakennetuen ja vastaavan yritystoimintaan liittyvän tuen kohdentamisesta vuonna 2003. Annettu Helsingissä 10.4.2003.
- Maaseutuelinkeinojen rahoituslaki 329/1999. Annettu Helsingissä 12.3.1999.
- MMM 2004a. Eläköön maaseutu! Maa- ja metsätalousministeriö. Viitattu 24.8.2004. Saatavissa internetistä <http://www.lande2000.fi>.
- MMM 2004b. Maatalouden investointitukien haku käynnistyy 24.5. Maa- ja metsätalousministeriön tiedote 19.5.2004. Helsinki: Maa- ja metsätalousministeriö. Viitattu 19.8.2004. Saatavissa internetistä <http://www.mmm.fi/tiedotteet/index.asp?ryhma=1>.
- MTT Taloustutkimus 2004a. Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 2004. MTT Taloustutkimus. Julkaisuja 104. Helsinki: MTT Taloustutkimus. 94 s. ISBN 951-687-138-0.
- MTT Taloustutkimus 2004b. Kannattavuuskirjanpitotilojen tuloksia. MTT Taloustutkimus. Viitattu 1.9.2004. Saatavissa internetistä <http://www.mtt.fi/tutkimus/talous/yritysluokittelu.html>.
- Neuvoston asetus (EY) N:o 1257/1999 Euroopan maatalouden ohjaus- ja tukirahaston (EMOTR) tuesta maaseudun kehittämiseen ja tiettyjen asetusten muuttamisesta ja kumoamisesta. Annettu 17.5.1999.
- Neuvoston asetus (EY) N:o 1260/1999 rakennerahastoja koskevista yleisistä säännöksistä. Annettu 21.6.1999.
- Neuvoston asetus (EY) N:o 1783/2003 Euroopan maatalouden ohjaus- ja tukirahaston (EMOTR) tuesta maaseudun kehittämiseen annetun asetuksen (EY) N:o 1257/1999 muuttamisesta. Annettu 29.9.2003.
- TIKE, Rahtu-rekisteri 1996-2003.
- TIKE 2002. Maatalouslaskenta 2000. Maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskus: Maa-, metsä- ja kalatalous 2002:51. Helsinki: Maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskus. 275 s.
- Valtioneuvoston asetus maaseudun kehittämisestä 609/2000. Annettu Helsingissä 21.6.2000.
- Vesala, K.M. & Peura, J. 2002. Yrittäjäsentiteetti monialaisilla maataloilla. Helsingin yliopisto, maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus Mikkeli: Julkaisuja 78. Mikkeli: Helsingin yliopisto. 95 s. ISBN 952-10-0392-8.

Liite 1 (1/1). Suomen tavoite 1-alueet ja ALMA-alue.

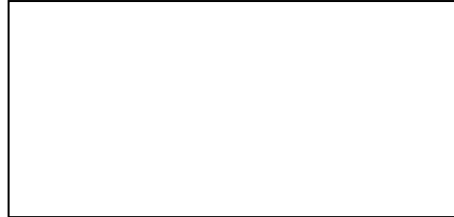

Liite 2 (1/1) Keskeisimpiä maatilainvestointien tukikohteita ja niiden tukien enimmäismäärät vuosina 2003 ja 2004 (Maa- ja metsätalousministeriön asetus 295/2003, MMM 2004a)..

	Laina (%)				Avustus (%)				Lisä-avustus (%)	
		kaikki	nuoret	muut	nuoret	muut	nuoret	muut	nuoret	muut
v=valtionlaina k=korkotukilaina	(03)04	2003	2004	2004	2003	2003	2004	2004	2004	2004
Lypsykarjatalouden rak.inv.	(v) k	70	55	70	25	20	45	30	10	15
Lihakarjatalouden rak.inv.	(v) k	70	55	70	30	25	45	30	10	15
Sikatalouden rakentamisinv.:										
· - emakkosikala	(v) k	70	55	70	25	20	45	30		
· - lihasikala	(v) k	70	55	70	15	10	45	30		
Broilerin- ja kalkkunatuotannon rakentamisinvestoinnit	(k) k	70	55	70			45	30		
Lattiakanalainvestoinnit	(k) k	70	55	70	20	15	45	30		
Viljan- ja heinäkuivurien rak.	(k) k	70	70	70	25	20	25	20		
Ympäristönsuojeluinvestoinnit					25	25	25	25		
Salaojitus	(k) k	70	70	70	20	20	20	20		
Maatilojen sähköaggregaatit					25	25	60	50		
Maan hankinta	(k) k	70	50	50						
Vaiheittainen maan hankinta, jos aloitustukea on haettu 31.12. 2003 mennessä vireille tulleella hakemuksella	(k) k		70	70						
Asuinrakennuksen rakentaminen, laajentaminen tai peruskorjaaminen	(k) k	70	70	70						

VILJELIJÄKYSELY KANNATTAVUUSKIRJANPITOTILOILLE 2004

TILAN TUNNISTETIEDOT:

Arvoisa kirjanpitoimintaan osallistuva viljelijä,

MTT taloustutkimus kiittää Teitä arvokkaasta työpanoksestanne maatalouden taloustutkimuksen hyväksi. Tarvitsemme edelleen mielipiteitänne ajankohtaisten maatalouden harjoittamiseen liittyvien asioiden selvittämiseen. Toivomme, että Teillä olisi mahdollisuus vastata kyselyymme myös tänä vuonna.

Lomake on pyritty laatimaan siten, että siihen on helppo ja nopea vastata. Jotta vastauksia voitaisiin tarkastella mm. tukialueittain tai tuotantosuunnittain, lomakkeisiin on liitetty tilanne tunnistetieto. Vastauksenne käsitellään ehdottoman luottamuksellisesti ja niitä koskee sama tietosuoja kuin kirjanpitoaineistoa. Lomakkeiden käsittelyyn liittyvän tietoturvasuojan vuoksi lomakkeella ei ole viljelijän nimeä, vaan siinä näkyvät ainoastaan tilan tunnistetiedot.

Kysymykset koskevat tällä erää tilan investointeja, CAP- tukijärjestelmää, lypsykarjanhoitoa, ammattiin liittyvän tiedon hankkimista, sekä nopeasti yleistynyttä pellonvuokrausta. Pellonvuokrausta käsittelevät kysymykset ovat kyselylomakkeen ohessa olevassa liitteessä, joka sisältää esitetytynä tilallenne vuonna 2003 vuokratut peruslohkojen tunnistetiedot. Peruslohkonumerot on saatu Tiken Peltolohkorekisteristä ja liitelomakkeen esitetytöllä on pyritty helpottamaan vastaamista.

Eri kysymysosioista vastaavat seuraavat tutkijat MTT taloustutkimuksessa, puh. (09) 56080:

Investoinnit/ Tero Hirvi
CAP- tukijärjestelmä/ Heikki Lehtonen
Pellon vuokraus/ Sami Myyrä

Lypsykarja/Anna-Maija Heikkilä
Tiedonhankinta/ Leena Savisalo

Pyydämme, että palauttaisitte kyselylomakkeen **13.4. mennessä** oheisessa palautuskuoressa. Mahdollisiin lomaketta koskeviin yleisiin kysymyksiin vastaa tutkija Riitta Ristiluoma (sähköposti: Riitta.Ristiluoma@mtt.fi), puh. (09) 56080 (MTT taloustutkimuksen vaihde).

Kyselyn ohessa lähetämme Teille juuri julkaistun Suomen maatalous 2003- julkaisun, josta löytyy myös viimeisimmät kirjanpitoilojen tulokset. Laajemmin kirjanpitoilojen tulos- ja kannattavuuskehitystä on esitelty internetissä MTTL:n kotisivuilla osoitteessa <http://www.mtt.fi/mttl/kirjanpitoilat.html>

MTT taloustutkimus kiittää Teitä hyvästä yhteistyöstä ja toivottaa menestyksellistä vuoden jatkoa.

Ystävällisin terveisin

Arto Latukka
laskentatoimen johtaja

Maija Puurunen
maatilayritysten tutkimusryhmän johtaja

TULEVAISUUDEN SUUNNITELMAT JA EPÄVARMUUSTEKIJÄT

Rengastakaa seuraavista kysymyksistä valitsemanne vaihtoehto/ vaihtoehdot.

1. Mitä muutoksia tilallanne tehdään ennen vuotta 2010?

- a) Tuotantoa jatketaan ennallaan
- b) Nykyistä päätuotantoa laajennetaan
- c) Nykyistä päätuotantoa supistetaan
- d) Nykyistä päätuotantosuuntaa vaihdetaan
 - 1) Kotieläintuotannosta kasvintuotantoon
 - 2) Kasvintuotannosta kotieläintuotantoon
 - 3) Kotieläintuotantoa erilaistetaan
 - 4) Kasvintuotantoa erilaistetaan
- e) Tehdään sukupolvenvaihdos
- f) Tuotanto mahdollisesti lopetetaan
- g) Muita muutoksia, mitä _____

2. Mitkä ovat tilallanne viisi suurinta epävarmuustekijää maataloustuotannon jatkamisessa seuraavan viiden vuoden aikana?

- a) Tukien mahdollinen aleneminen
- b) CAP-tukiuudistus
- c) Tukiehtojen kiristyminen
- d) Tuotteiden markkinahintojen aleneminen
- e) Tuotantokustannusten nousu
- f) Oma terveys ja työkykyisyys
- g) Puolison tai muun perheenjäsenen terveys
- h) Tilan kannattavuuden heikkeneminen
- i) Työvoiman saannin vaikeutuminen
- j) Tilan velkaantuminen
- k) Muu, mikä _____
- l) Tilan maataloudessa ei ole merkittäviä epävarmuustekijöitä

3. Jatkuuko maataloustuotanto tilallanne todennäköisesti vuoden 2010 jälkeen mahdollisista omistajanvaihdoksista riippumatta?

- a) Jatkaminen on suhteellisen varmaa
- b) Todennäköisesti jatkuu, mutta jatkamissuunnitelmiin liittyy suuria epävarmuustekijöitä
- c) Lopettaminen on suhteellisen varmaa
- d) Lopettaminen on suhteellisen varmaa, mutta lopettamissuunnitelmiin liittyy suuria epävarmuustekijöitä
- e) Ei ole selkeitä suunnitelmia näin pitkälle ajanjaksolle

SUKUPOLVENVAIHDOS JA NUORTEN VILJELIJÖIDEN TUKI

4. Kuinka kauan olette omissa nimissänne viljelleet tilaanne? _____ vuotta

5. Minä vuonna arvioitte tekevänne sukupolvenvaihdon?

- a) Vuonna _____
- b) Asia ei ole ajankohtainen
- c) Tilanpidon jatkamisessa/ lopettamisessa tehdään mahdollisesti jokin muu ratkaisu

6. Mikäli olette saaneet tilan haltuunne alle 10 vuotta sitten, mikä merkitys maksetun suuruusella nuorten viljelijöiden aloitustuella on ollut tilanpidon aloittamiselle?

	Erittäin suuri merkitys				Ei lainkaan merkitystä
	1	2	3	4	5

7. Miten aloitustuen tulisi määräytyä, jotta sillä olisi merkitystä tilanpidon aloittamiselle? (Aloitustuki on nykyisin enintään 22 000 euroa/tila).

Aloitustuen tulisi olla:

- a) Saman suuruinen kaikille _____ euroa/ tila
- b) Tilakoon mukaan porrastettu
- c) Suhteessa tilan normaalivuoden maataloustuloon
- d) Aloitustuen tulisi määräytyä muutoin, miten

8. Millä voitaisiin mielestänne varmistaa, että sukupolvenvaihdoksia tapahtuu riittävästi?

- a) Luopujalle annettavaa tukea ja sen ehtoja parannetaan
- b) Jatkajalle annettavaa tukea ja sen ehtoja parannetaan
- c) Molemmille osapuolille annettavia tukia ja niiden ehtoja parannetaan
- d) Muulla tavoin edistetään sukupolvenvaihdoksia, miten

INVESTOINNIT JA INVESTOINTITUET

9. Oletteko hakeneet/ saaneet tilallenne investointitukea vuosina 2000 - 2003?

	Haettu tukea ja saatu	Haettu, mutta ei saatu	Hakuprosessi kesken	Ei ole haettu
a) Koneisiin	1	2	3	4
b) Rakennuksiin	1	2	3	4
c) Salaojitukseen	1	2	3	4
d) Muuhun, mihin				
_____	1	2	3	

Kysymykset 10 - 11 ovat vuosina 2000-2003 investoineille viljelijöille

10. Kuinka paljon arvioitte vuosina 2000-2003 tehtyjen investointien parantavan seuraavia seikkoja tai olosuhteita tilallanne?

	Erittäin paljon	Melko paljon	Ei paljon eikä vähän	Melko vähän	Ei lainkaan
a) Tulotaso nousee	1	2	3	4	5
b) Tilan kannattavuus paranee	1	2	3	4	5
c) Työskentelyolosuhteet paranevat	1	2	3	4	5
d) Tuotteiden laatu paranee	1	2	3	4	5
e) Konekapasiteetin käyttö tehostuu	1	2	3	4	5
f) Oman työn käyttö tehostuu	1	2	3	4	5
g) Pellon käyttö tehostuu	1	2	3	4	5
h) Muutoin, miten _____	1	2			

11. Oliko seuraavissa investointituen ehdoissa vuosina 2000-2003 mielestänne ongelmia?

	Erittäin paljon ongelmia	Melko paljon	Ei paljon eikä vähän	Melko vähän	Ei lainkaan ongelmia
a) Riittävän tiedon saanti investointituesta	1	2	3	4	5
b) Asumisvaatimus tilalla tai tilanpidon kannalta sopivalla etäisyydellä	1	2	3	4	5
c) Riittävä maitokiintiö	1	2	3	4	5
d) Ammattitaitovaatimus	1	2	3	4	5
e) Kannattavuus- ja maksuvalmiuslaskelman laatiminen	1	2	3	4	5
f) Maatilan taloudellinen elinkelpoisuusvaatimus	1	2	3	4	5
g) Muu, mikä _____	1	2			
h) Mikä yllämainituista oli mielestänne kaikkein ongelmallisin? _____ kohta					

Kysymykset 12 - 15 ovat kotieläinrakennuksiin vuosina 1999 – 2003 investoineille

12. Kuinka nopeasti rakennuksen/ laajennuksen valmistuttua eläinpaikat saatiin tavoitteen mukaiseen tuotantoon?

	Rakennuksen/ laajennuksen valmistumisvuosi	Eläinpaikkoja ennen investointia kpl	Eläinpaikka-tavoite laajennuksen jälkeen, kpl	Eläinpaikkojen täyttyminen, kpl				
				1.vuosi	2.vuosi	3.vuosi	4.vuosi	5.vuosi
				a) Lypsylehmiä				
b) Hiehoja								
c) Lihanautoja								
d) Emakoita								
e) Lihasioja								
f) Lampaista								
g) Broilereita								
h) Muita, mitä _____								

13. Kuinka nopeasti rakennuksen/ laajennuksen valmistuttua saavutitte investointituen mukaisen maitokiintiön (lehmäpaikkojen lukumäärä x 7 200 litraa/lehmäpaikka)?

- a) Aiempi tuotanto vastasi jo tätä maitokiintiötä Kyllä Ei
- b) Investointituen mukainen maitokiintiö saavutettiin _____ vuodessa

14. Jouduitteko ostamaan lisäkiintiötä? Kyllä Ei

Jos kyllä, paljonko? _____ litraa

15. Rajoittaako tilan maitokiintiön täytyminen lehmäpaikkojen täyttämistä?

Kyllä Ei

Jos kyllä, kuinka paljon kiintiötä tulisi saada lisää _____ litraa

Seuraavat kysymykset ovat kaikille

16. Mitä investointituki merkitsi tilallenne vuosina 2000-2003 aikana tehtyihin investointipäätöksiin? Entä mitä investointituki merkitsee lähivuosien investointisuunnitelmiinne? (Investointitukeen on seuraavassa luettu avustus ja korkotuki)

	2000-2003 tehdyt investointipäätökset	Lähivuosien investointisuunnitelmat
a) Ilman nykyisen tasoista investointitukea investointeja ei olisi tehty tai investointeja ei tulla tekemään	1	2
b) Ilman nykyisen tasoista investointitukea investointien aloitus olisi siirtynyt/ investoinnit tulevat siirtymään	1	2
c) Investointitukien viimeaikaisilla muutoksilla ei ole ollut vaikutusta investointeihin/ investointisuunnitelmiini	1	2
d) Investointi olisi tehty/ tullaan tekemään myös ilman investointitukea	1	2
e) Muuta, mitä _____		

17. Arvioikaa nykytasaisen koko tuotantotuen¹⁾ ja investointituen merkitystä investointien toteutumisen kannalta?

	Erittäin merkityksellinen	Melko merkityksellinen	Ei merkityksellinen eikä merkityksetön	Melko merkityksetön	Täysin merkityksetön
Tuotantotuki	1	2	3	4	5
Investointituki	1	2	3	4	5

¹⁾ Tuotantotuella tarkoitetaan tässä: CAP-, LFA-, ympäristötuki, pohjoinen tuki, Etelä-Suomen kansallinen tuki ja kasvituotannon tuki yms.

18. Jos tuotantotuet¹⁾ alenevat yhteensä 10 % tai 20 % vuoteen 2010 mennessä, mitä se merkitsisi suunnittelemlenne investoinneille?

	Tuotantotuet -10 %	Tuotantotuet -20 %
a) Toteutan kaikki investoinnit suunnitellussa aikataulussa	☐	☐
b) Investoinnit tehtäisiin, mutta niiden aloittaminen siirtyisi myöhemmäksi	☐	☐
c) Toteutan 1/3 investointisuunnitelmieni euromäärästä	☐	☐
d) Toteutan 50 % investointisuunnitelmieni euromäärästä	☐	☐
e) Toteutan 2/3 investointisuunnitelmieni euromäärästä	☐	☐
f) Vähäisiä investointeja lukuun ottamatta en toteuta lainkaan investointisuunnitelmiani	☐	☐
g) Vaikea arvioida	☐	☐

19. Jos maatalouden tuotantotuet¹⁾ alenevat yhteensä 10 % vuoteen 2010 mennessä, kuinka paljon arvioitte tilanne maataloustulon²⁾ alenevan (mahdolliset tuotannon laajentamis- ja tehostamistoimenpiteet huomioon ottaen)?

Maataloustulo

- a) pysyy ennallaan
- b) alenee _____ %
- c) kasvaa _____ %
- d) vaikea arvioida

20. Jos investointituen osuutta investointikustannuksesta nostetaan 10 prosenttiyksikön verran, mikä vaikutus sillä on suunnittelemlenne investointien euromäärään?

- a) Ei mitään vaikutusta
- b) Lisään investointien euromäärää _____ %
- c) Vaikea arvioida

21. Mitä mieltä olette investointitukien ja tuotantotukien kehittämistarpeesta suhteessa toisiinsa? (Vuonna 2003 investointitukien osuus koko tukisummasta oli n. 5 %)

Investointitukea tulisi

nostaa	☐	paljonko _____ %
alentaa	☐	paljonko _____ %
pitää ennallaan	☐	

Tuotantotukea tulisi

nostaa	☐	paljonko _____ %
alentaa	☐	paljonko _____ %
pitää ennallaan	☐	

¹⁾ Tuotantotuella tarkoitetaan tässä: Cap-, LFA-, ympäristötuki, pohjoinen tuki, Etelä-Suomen kansallinen tuki ja kasvituotannon tuki yms.

²⁾ Maataloustulo on viljelijäperheen maataloustyölle ja omalle maatalouden pääomalle saatu korvaus

22. Kuinka MTT:n kannattavuuskirjanpitoon kuuluminen on hyödyttänyt investointien suunnittelua?

Kirjanpitoon kuuluminen on hyödyttänyt:

	Erittäin paljon	Melko paljon	Ei paljon eikä vähän	Melko vähän	Ei lainkaan
a) Investoinnin kannattavuuden arvioinnissa	1	2	3	4	5
b) Maksuvalmiuden arvioinnissa	1	2	3	4	5
c) Investointitukihakemuksen laadinnassa	1	2	3	4	5
d) Lainahakemuksen laadinnassa	1	2	3	4	5
e) Lainojen vakuuksien määrittämisessä	1	2	3	4	5
f) Investoinnista johtuvan riskin arvioinnissa	1	2	3	4	5
g) Muutoin, miten					
_____	1	2			

TAUSTATIETOJA

Vastaajan taustatiedot. Rastittakaa oikeat vaihtoehdot.

Sukupuoli

Nainen
Mies

Siviilisääty

Naimaton
Avoliitossa
Naimisissa
Leski
Eronnut

Koulutuksenne

Peruskoulu
Maatalousalan kurssit
Muiden alojen kurssit
Lukio
Maatalouden ammatillinen koulu
Muu ammatillinen koulu
Maatalouden ammattikorkeakoulu tai yliopisto
Muu ammattikorkeakoulu tai yliopisto
Muu, mikä

KIITOS VAIVANNÄOSTÄNNE!

PALAUTETTA TUTKIMUSLAITOKSELLE

YLEISTIETOJA TILASTA

1. Tilan kokonaispeltoala

(Kirjoittakaa peltoalanne.)

1. Omaa peltoa _____ ha
2. Vuokrattu vanhemmilta tai sisaruksilta _____ ha
3. Vuokrattu muilta _____ ha
4. Peltoa yhteensä _____ ha
5. Salaojitettua omaa peltoa _____ ha

2. Tilan metsäala

(Kirjoittakaa metsäalanne.)

_____ ha

3. Tilan päätuotantosuunta

(Ympyröikää tilanne päätuotantosuunta. Rastittakaa, jos on kyse luomutuotannosta.)

	Luomutuotantoa
1. Maidontuotanto	
2. Naudanlihantuotanto	
3. Sikatalous	
4. Kananmunantuotanto	
5. Siipikarjanlihantuotanto	
6. Viljanviljely	
7. Muu kasvintuotantotila	

8. Metsätalous
9. Muu, mikä? _____

Kirjoittakaa tyhjälle viivalle suunnittelemanne päätuotantosuunta kolmen vuoden kuluttua, jos päätuotantosuunta on jokin muu kuin nyt:

4. Kotieläinmäärä

(Kirjoittakaa kotieläinten määrät nyt ja arvionne tilanteesta kolmen vuoden kuluttua.)

1. Lypsylehmät nyt _____, 3 v. _____
2. Emolehmät nyt _____, 3 v. _____
3. Sonnit nyt _____, 3 v. _____
4. Emakot nyt _____, 3 v. _____
5. Lihasiat nyt _____, 3 v. _____
6. Kanat nyt _____, 3 v. _____
7. Broilerit nyt _____, 3 v. _____
8. Lampaat nyt _____, 3 v. _____
9. Muu, mikä? _____ nyt _____, 3 v. _____

5. Nuorten viljelijöiden aloitustukea saaneen viljelijän ikä ja sukupuoli sekä puolison ikä sukupolvenvaihdoshetkellä

(Kirjoittakaa ikänne ja sukupuolenne.)

1. Viljelijä _____ vuotta, sukupuoli _____
2. Puoliso _____ vuotta

6. Tilanpidosta luopuvan viljelijän ikä sukupolvenvaihdoshetkellä

(Kirjoittakaa ikä.)

Luopuva viljelijä _____ vuotta

7. Ympyröikää oikea vaihtoehto. Onko tilanpidosta luopuja saanut luopumistukea (varhaiseläketukea)?

- 1) Kyllä
- 2) Ei

8. Tilan MYEL-vakuutetut *

(Ympyröikää, jos viljelijä ja/tai puoliso on MYEL-vakuutettu.)

1. Viljelijä
2. Puoliso

* MYEL on maatalousyrittäjän työeläke.

Liite 4 (2/16). Tavoite 1-ohjelman arvioinnin yhteydessä tehtyjen viljelijäkyselyjen kyselylomakkeet.

9. Viljelijän ammattikoulutus

(Ympyröikää oikea vaihtoehto.)

1. Maa- ja karjatalouskurseja
2. Maatalousalan perustutkinto (maatalousoppilaitos tai vastaava)
3. Maatalousopisto
4. Maatalousalan ammattikorkeakoulututkinto
5. Maatalousalan yliopistotutkinto
6. Metsäalan koulutus
7. Muu, mikä? _____
8. Ei ammattikoulutusta

10. Työnkäyttö, kk/v

(Kirjoittakaa työnkäyttö kuukautta/vuosi.)

	Viljelijä	Puoliso
1. Maatalous	kk	kk
2. Metsätalous	kk	kk
3. Muu yritystoiminta	kk	kk
4. Palkkatyö	kk	kk
5. Loma	kk	kk
6. Muu, mikä? _____	kk	kk
7. Yhteensä	12 kk	12 kk

	Muut perheenjäsenet	Palkatut työntekijät
1. Maatalous	kk	kk
2. Metsätalous	kk	kk
3. Muu yritystoiminta	kk	kk
4. Muu	kk	kk
5. Yhteensä	12 kk	12 kk

11. Verotettavat tulot vuonna 2002

(Kirjoittakaa tilanne verotettavat tulot alla olevan luokittelun mukaisesti.)

1. Maatalous	euroa
2. Metsätalous (myyntitulot)	euroa
3. Muu yritystoiminta	euroa
4. Palkkatulot	euroa
5. Muut verotettavat tulot	euroa
6. Tulot yhteensä	euroa

NUORTEN VILJELIJÖIDEN ALOITUSTUKEA KOSKEVAT KYSYMYKSET

(Ympyröikää oikeat vaihtoehdot.)

Aloitustukea saaneella tilallanne harjoitetaan 1) päätoimista
2) sivutoimista viljelyä.

1. Mielenpitänne/arvioitanne nuorten viljelijöiden aloitustuesta ja sen kehittämistä

	täysin eri mieltä	jokseenkin eri mieltä	en osaa sanoa	jokseenkin samaa mieltä	täysin samaa mieltä
1. Aloitustuki on kattanut tilanpidon aloittamisesta johtuvat kustannukset.	1	2	3	4	5
2. Aloitustuki on aikaistanut maatalan luovuttamista.	1	2	3	4	5
3. Aloitustuki yhdessä luopumistuen kanssa on aikaistanut maatalan luovutusta.	1	2	3	4	5
4. Aloitustuki on vaikuttanut ratkaisevasti tilanpidon jatkamisen päätökseen.	1	2	3	4	5

5. Nuorten viljelijöiden aloitustuen avulla tilallanne säilytetyt tai luodut työpaikat
(Kirjoittakaa työpaikkojen lukumäärät.)

- 1) Kokopäiväiset työpaikat _____ kappaletta
2) Osa-aikaiset työpaikat _____ kappaletta

6. Jos tilanpito on päätoimista, mikä oli nuorten viljelijöiden aloitustuen merkitys tilan jatkamispäätökseen?

(Ympyröikää oikea vaihtoehto.)

- 1) Erittäin merkittävä
2) Merkittävä
3) Melko merkittävä
4) Melko vähän merkittävä
5) Vähän merkittävä
6) Ei lainkaan merkittävä

MUUTA YRITYSTOIMINTAA KOSKEVAT KYSYMYKSET

Muulla yritystoiminnalla tarkoitetaan tässä jaottelun maatalous-metsätalous-muu yritystoiminta mukaista muuta yritystoimintaa.

Jos tilallanne harjoitetaan muuta yritystoimintaa, vastatkaa kysymyksiin 2 ja 3.

2. Tilallanne harjoitettava muu yritystoiminta

(Ympyröikää tilallanne harjoitettava yritystoiminta ja kirjoittakaa kunkin tilallanne harjoitettavan yritystoiminnan aloitusvuosi.)

	Aloitusvuosi
1.Matkailu- ja majoituspalvelu, pitopalvelu tai muu ateriapalvelu	
2.Puun jatkojalostus	
3.Energian tuotanto (esim. turpeennosto)	
4.Koneurakointi	
5.Muu, mikä?	

3. Tilanne liikevaihto (myyntituotot + tuet) ja arvio liikevaihdon jakautumisesta eri toimialojen kesken vuonna 2002.

(Kirjoittakaa tilanne liikevaihto ja liikevaihdon prosentuaaliset jakaumat.)

Tilan liikevaihto _____ euroa, josta

a) maatalous	_____ %
b) metsätalous	_____ %
c) muu yritystoiminta	_____ %
	100 %

Jos olette osallistuneet EU-osarahoitteisiin kehittämishankkeisiin, vastatkaa kysymyksiin 4 ja 5. (EU-osarahoitteisiin kehittämishankkeisiin kuuluvat esimerkiksi tavoite 1 –ohjelman ja Leader – yhteisöaloitteen kehittämishankkeet.)

4. Miten arvioitte kehittämishankkeeseen osallistumisen vaikuttaneen oman maatalousyrityksenne kehittymiseen ja investointeihin?

(Ympyröikää oikea vaihtoehto.)

1. Erittäin merkittävästi
2. Merkittävästi
3. Melko merkittävästi
4. Melko vähän
5. Vähän
6. Ei lainkaan

YLEISTIETOJA TILASTA

1. Tilan kokonaispeltoala

(Kirjoittakaa peltoalanne.)

1. Omaa peltoa _____ ha
2. Vuokrattu vanhemmilta tai sisaruksilta _____ ha
3. Vuokrattu muilta _____ ha
4. Peltoa yhteensä _____ ha
5. Salaojitettua omaa peltoa _____ ha

2. Tilan metsäala

(Kirjoittakaa metsäalanne.)

_____ ha

3. Tilan päätuotantosuunta

(Ympyröikää tilanne päätuotantosuunta. Rastittakaa, jos on kyse luomutuotannosta.)

	Luomutuotantoa
1. Maidontuotanto	
2. Naudanlihantuotanto	
3. Sikatalous	
4. Kanamunantuotanto	
5. Siipikarjanlihantuotanto	
6. Viljanviljely	
7. Muu kasvintuotantotila	

8. Metsätalous
9. Muu, mikä? _____

4. Kotieläinmäärä

(Kirjoittakaa kotieläinten määrät nyt ja arvionne tilanteesta kolmen vuoden kuluttua.)

1. Lypsylehmät nyt _____, 3 v. _____
2. Emolehmät nyt _____, 3 v. _____
3. Sonnit nyt _____, 3 v. _____
4. Emakot nyt _____, 3 v. _____
5. Lihasiat nyt _____, 3 v. _____
6. Kanat nyt _____, 3 v. _____
7. Broilerit nyt _____, 3 v. _____
8. Lampaat nyt _____, 3 v. _____
9. Muu, mikä? _____ nyt _____, 3 v. _____

5. Viljelijän ikä ja sukupuoli, puolison ikä

(Kirjoittakaa ikänne ja sukupuolenne.)

1. Viljelijä _____ vuotta, sukupuoli _____
2. Puoliso _____ vuotta

6. Tilan MYEL-vakuutetut *

(Ympyröikää, jos te ja/tai puolisonne olette MYEL-vakuutettuja.)

1. Viljelijä
2. Puoliso

* MYEL on maatalousyrittäjän työeläke.

7. Viljelijän ammattikoulutus

(Ympyröikää oikea vaihtoehto.)

1. Maa- ja karjatalouskursseja
2. Maatalousalan perustutkinto (maatalousalan oppilaitos tai vastaava)
3. Maatalousopisto
4. Maatalousalan ammattikorkeakoulututkinto
5. Maatalousalan yliopistotutkinto
6. Metsäalan koulutus
7. Muu, mikä? _____
8. Ei ammattikoulutusta

8. Työnkäyttö, kk/v (arvio)

(Kirjoittakaa työnkäyttö kuukausia/vuosi.)

	Viljelijä	Puoliso
1. Maatalous	kk	kk
2. Metsätalous	kk	kk
3. Muu yritystoiminta	kk	kk
4. Palkkatyö	kk	kk
5. Loma	kk	kk
6. Muu, mikä?	kk	kk
7. Yhteensä	12 kk	12 kk

	Muut perheenjäsenet	Palkatut työntekijät
1. Maatalous	kk	kk
2. Metsätalous	kk	kk
3. Muu yritystoiminta	kk	kk
4. Muu, mikä?	kk	kk
5. Yhteensä	12 kk	12 kk

9. Verotettavat tulot vuonna 2002

(Kirjoittakaa tilanne verotettavat tulot alla olevan luokittelun mukaisesti.)

1. Maatalous	euroa
2. Metsätalous (myyntitulot)	euroa
3. Muu yritystoiminta	euroa
4. Palkkatulot	euroa
5. Muut verotettavat tulot	euroa
6. Tulot yhteensä	euroa

MAATILAN INVESTOINTEJA KOSKEVAT KYSYMYKSET**1. Maatilanne investoinnit vuoden 2000 alusta lähtien ja investointeihin myönnetty tuki**
(Kirjoittakaa kunkin investoinnin arvo ja ympyröikää kuhunkin investointiin sopiva vastaus 1 tai 2.)**Investointituki**

	Investoinnin arvo	Tukea myönnetty	Tuki evätty
1. Kotieläinrakennuksen uudisrakennus tai laajennus	euroa	1	2
2. Kotieläinrakennuksen peruskorjaus	euroa	1	2
3. Viljankuivaamo	euroa	1	2
4. Konehalli, rehuvarasto tms.	euroa	1	2
5. Yhteiset koneet (tilanne osuus)	euroa	1	2
6. Koneet ja kalusto	euroa	1	2
7. Lisäpellon osto	euroa	1	2
8. Salaojitus	euroa	1	2
9. Pienyritystoiminta	euroa	1	2
10. Kuivalantala	euroa	1	2
11. Lietelantala	euroa	1	2
12. Jäte- ja pesuvesien varastointi- ja puhdistusjärjestelmä	euroa	1	2
13. Muu, mikä?	euroa	1	2

2. Arvio tilanne investoinneista seuraavan kolmen vuoden aikana

(Kirjoittakaa kunkin investoinnin kohdalle arvionne investoinnin suuruudesta.)

1. Kotieläinrakennukset	euroa
2. Muut maatalousrakennukset	euroa
3. Koneet ja kalusto	euroa
4. Lisäpelto	euroa
5. Muu, mikä?	euroa

3. Mitä mieltä olette seuraavista investointituen hakemista koskevista väittämistä?

1 = täysin eri mieltä, 2 = jokseenkin eri mieltä, 3 = en osaa sanoa, 4 = jokseenkin samaa mieltä, 5 = täysin samaa mieltä

(Ympyröikää oikea vaihtoehto.)

1. Tietoa investointituista oli riittävästi saatavilla.	1	2	3	4	5
2. Tieto oli yksiselitteistä ja helposti ymmärrettävää.	1	2	3	4	5
3. Tuen hakeminen oli helppoa.	1	2	3	4	5
4. Kaikkia tuen hakijoita kohdellaan samalla tavalla.	1	2	3	4	5
5. Maksuvalmius- ja kannattavuuslaskelmat ovat pitäneet hyvin paikkansa.	1	2	3	4	5

Vastatkaa seuraaviin kysymyksiin numerot 4-7 sen investoinnin suhteen, johon Teille on myönnetty investointitukea vuoden 2000 alusta lähtien. Jos olette saaneet tukea useisiin eri investointeihin, valitkaa niistä tilanne kannalta merkittävien.

4. Valitun investoinnin nro: _____

Katsokaa numero edelliseltä sivulta kysymyksestä 1.

5. Miten arvioitte investoinnin parantavan seuraavia seikkoja tai olosuhteita tilallanne?

(Ympyröikää oikea vaihtoehto.)

	Erittäin paljon	Paljon	Melko paljon	Melko vähän	Vähän	Ei lainkaan
1. Tulotaso	1	2	3	4	5	6
2. Tilan kannattavuus	1	2	3	4	5	6
3. Työskentelyolosuhteet: altistumisen vähentyminen seuraavilta osin tuen avulla						
3.1. Myrkylliset aineet	1	2	3	4	5	6
3.2. Hajut	1	2	3	4	5	6
3.3. Pölyt	1	2	3	4	5	6
3.4. Hankalat ilmasto-olot tuotantotiloissa (esim. kosteus, kylmyys, kuumuus)	1	2	3	4	5	6
3.5. Raskaiden taakkojen nostelu	1	2	3	4	5	6
3.6. Poikkeukselliset työajat	1	2	3	4	5	6
4. Tuotannon laatu	1	2	3	4	5	6
5. Konekapasiteetin tehokkaampi käyttö	1	2	3	4	5	6
6. Oman työn tehokkaampi käyttö	1	2	3	4	5	6
7. Pellon tehokkaampi käyttö	1	2	3	4	5	6

6. Kuuluuko investoinnin kohteena oleva tuotantosuurta laatu- tai sertifiointijärjestelmään?

(Ympyröikää oikea vaihtoehto ja tarvittaessa kirjoittakaa järjestelmän nimi.)

1. Ei
2. Kyllä, järjestelmän nimi on _____

7. Hankalimmat investointituen ehdot tilallanne

(Numeroikaa tyhjille viivoille tärkeysjärjestys 1-3, 1 on tärkein.)

1. Asumisvaatimus tilalla tai tilanpidon kannalta sopivalla etäisyydellä _____
2. Riittävä maitokiintiö _____
3. Ympäristöluvut _____
4. Ammattitaitovaatimus _____
5. Kannattavuus- ja maksuvalmiuslaskelman laatiminen _____
6. Maatilan elinkelpoisuusvaatimus _____
7. Vaatimus tuottavasta toiminnasta saadun tuen olennaisesta merkityksestä
tuen saajalle _____
8. Muu, mikä? _____

Jos olette investoineet kotieläinrakennukseen 1.1.2000 jälkeen, vastatkaa kysymyksiin 8-10.

8. Eläinpaikkojen muutos

(Kirjoittakaa eläinpaikkojen määrä ennen investointia, eläinpaikkojen lisäys ja eläinpaikkojen määrä tai arvioitu määrä investoinnin jälkeen.)

	Eläinpaikkoja ennen investointia	Lisäys	Eläinpaikkoja investoinnin jälkeen
1. Lypsylehmät	_____ kpl	_____ kpl	_____ kpl
2. Lihanaudat	_____ kpl	_____ kpl	_____ kpl
3. Emakot	_____ kpl	_____ kpl	_____ kpl
4. Lhasiat	_____ kpl	_____ kpl	_____ kpl
5. Lampaat	_____ kpl	_____ kpl	_____ kpl
6. Broilerit	_____ kpl	_____ kpl	_____ kpl
7. Muut, mitkä?	_____ kpl	_____ kpl	_____ kpl
_____	_____ kpl	_____ kpl	_____ kpl

9. Miten arvioitte kotieläinrakennusinvestoinnin parantavan seuraavia seikkoja?*(Ympyröikää oikea vaihtoehto.)*

	Erittäin paljon	Paljon	Melko paljon	Melko vähän	Vähän	Ei lainkaan
1. Rakennuksen toimivuus	1	2	3	4	5	6
2. Työturvallisuus	1	2	3	4	5	6
3. Tuotannon laatu	1	2	3	4	5	6
4. Tuotantohygienia	1	2	3	4	5	6
5. Eläinten hyvinvointi	1	2	3	4	5	6
6. Mahdollisuus liittyä laatu- tai sertifiointijärjestelmään	1	2	3	4	5	6
7. Työssä viihtyminen	1	2	3	4	5	6

10. Ympyröikää oikea vaihtoehto.**Eläinten hyvinvointia 1) on parannettu 2) ei ole parannettu tuettujen investointien avulla.**

Jos eläinten hyvinvointia on parannettu tuettujen investointien avulla, vastatkaa seuraaviin kysymyksiin rastittamalla kustakin kysymyksestä vaihtoehto ”kyllä” tai ”ei”.

	Kyllä	Ei
1. Onko eläinten hyvinvoinnin parantuminen ollut varsinaisena tavoitteena?		
2. Onko eläinten hyvinvointi parantunut investoinnin ”sivutuotteena” (johtuen esim. pääasiassa muista syistä hankituista uusista rakennuksista tai laitteista)?		
3. Ovatko parantamisen syynä olleet eläinten hyvinvointia koskevat standardit? *		
4. Ovatko parantamisen syynä olleet eläinten hyvinvointia koskevat standardit EU:ssa? *		

* Yksityiset/kaupalliset ja julkiset tahot voivat luoda standardit, joihin voi esim. sisältyä oikeus toimittaa tai markkinoida tuotetta erityismerkillä (esim. luomumerkillä).

Jos olette tehneet lantelainvestoinnin 1.1.2000 jälkeen, vastatkaa kysymykseen 11.

11. Lannan varastointikapasiteetti ja levitys

(Kirjoittakaa kapasiteetin ja tuotoksen määrä.)

1. *Lannan varastointikapasiteetti*

Kuivalantala

a) Ennen investointia _____ m³

b) Investoinnin jälkeen _____ m³

2. *Lannan kokonaistuotos vaadittuna lannan varastointiaikana (vaihtelee alueittain ja tuotantosuunnittain 8 kuukaudesta 12 kuukauteen)*

_____ m³

3. *Ympyröikää oikea vaihtoehto.*

(Ympäristöparannuksia ovat tässä esim. hapettumisen, kasvihuonepäästöjen ja hajuhaittojen vähentäminen.)

Lantelainvestointeihin liittyviä ympäristöparannuksia 1) on tehty

2) ei ole tehty osarahoituksen avulla.

Jos lantelainvestointeihin liittyviä ympäristöparannuksia on tehty osarahoituksen avulla, vastatkaa seuraaviin kysymyksiin kirjoittamalla vastaukset prosentteina.

a) mikä on ollut EU-tuen osuus? _____ %

b) mikä on ollut varastoinnin osuus koko tuesta? _____ %

c) mikä on ollut levityksen osuus koko tuesta? _____ %

Jos olette tehneet ympäristöinvestointeja 1.1.2000 jälkeen (kuivalantala, lietalantala, jäte- ja pesuvesien varastointi ja puhdistusjärjestelmä; muu, mikä?), vastatkaa kysymykseen 12.

12. Ympäristöinvestoinnin toteuttamiseen vaikuttaneiden seikkojen merkitys
(Ympyröikää oikea vaihtoehto.)

	Erittäin merkittävä	Merkittävä	Melko merkittävä	Melko vähän merkittävä	Vähän merkittävä	Ei lainkaan merkittävä
1. Ympäristötekijöiden huomioon ottaminen	1	2	3	4	5	6
2. Tukiehtojen täyttäminen	1	2	3	4	5	6
3. Rakennusinvestointien vaikutus maaseutumaisemaan	1	2	3	4	5	6

13. Vaihtoehtoiset toimintamuodot

Vaihtoehtoisilla toimintamuodoilla tarkoitetaan tässä maatalouden tuotantosuuntia, joista ei ole EU:ssa ylituotantoa tai joilla on lupaavat markkinanäkymät (yleisesti ottaen muita kuin maatalouden päätuotantosuuntia), esimerkiksi luomutuotanto, marjatuotanto ja muu kuin ruokatuotanto eli non-food –tuotanto.

Ympyröikää oikea vaihtoehto ja kirjoittakaa arvionne vaihtoehtoisiin toimintamuotoihin käytetyn työajan prosentuaalisesta osuudesta tilallanne sekä vaihtoehtoisten toimintamuotojen tuen avulla säilyneiden tai luotujen kokopäiväisten työpaikkojen lukumäärä.

1. Vaihtoehtoiset toimintamuodot 1) muodostavat 2) eivät muodosta tilanne liikevaihdosta vähintään 10 %.

2. Mikä on vaihtoehtoisiin toimintamuotoihin käytetyn työajan osuus tilallanne käytetystä kokonaistyöajasta (%)?
_____ %

3. Vaihtoehtoisten toimintamuotojen tuen avulla säilyneiden tai luotujen kokopäiväisten työpaikkojen lukumäärä: _____ kpl

14. Mielenpitoitanne/arvioitanne maatalouden investointituesta yleisesti ja sen kehittamisestä
(Ympyröikää oikea vaihtoehto.)

	Täysin eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	En osaa sanoa	Jokseenkin samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
1. Investointituen avulla on alettu harjoittaa enemmän vaihtoehtoisia toimintamuotoja (katsokaa vaihtoehtoisten toimintojen määrittely kysymyksestä 13).	1	2	3	4	5
2. Investointituella on ollut ratkaiseva merkitys investoinnin toteuttamisen kannalta.	1	2	3	4	5
3. Investointituen avulla työolot maataloudessa ovat parantuneet.	1	2	3	4	5

MUUTA YRITYSTOIMINTAA KOSKEVAT KYSYMYKSET

Muulla yritystoiminnalla tarkoitetaan tässä jaottelun maatalous-metsätalous-muu yritystoiminta mukaista muuta yritystoimintaa.

Jos tilallanne harjoitetaan muuta yritystoimintaa, vastatkaa kysymyksiin 15 ja 16.

15. Tilallanne harjoitettava muu yritystoiminta

(Ympyröikää tilallanne harjoitettava yritystoiminta ja kirjoittakaa kunkin tilallanne harjoitettavan yritystoiminnan aloitusvuosi.)

	Aloitusvuosi
1. Matkailu- ja majoituspalvelu, pitopalvelu tai muu ateriapalvelu	
2. Puun jatkojalostus	
3. Energian tuotanto (esim. turpeennosto)	
4. Koneurakointi	
5. Muu, mikä?	

16. Tilanne liikevaihto (myyntituotot + tuet) ja arvio liikevaihdon jakautumisesta eri toimialojen kesken vuonna 2002.

(Kirjoittakaa tilanne liikevaihto ja liikevaihdon prosentuaaliset jakaumat.)

1. Tilan liikevaihto _____ euroa, josta	2. Maatalous _____ %
	3. Metsätalous _____ %
	4. Muu yritystoiminta _____ %
	100 %

Jos olette osallistuneet EU-osarahoitteisiin kehittämishankkeisiin, vastatkaa kysymyksiin 17 ja 18. (EU-osarahoitteisiin kehittämishankkeisiin kuuluvat esimerkiksi tavoite 1 –ohjelman ja Leader – yhteisöaloitteen kehittämishankkeet.)

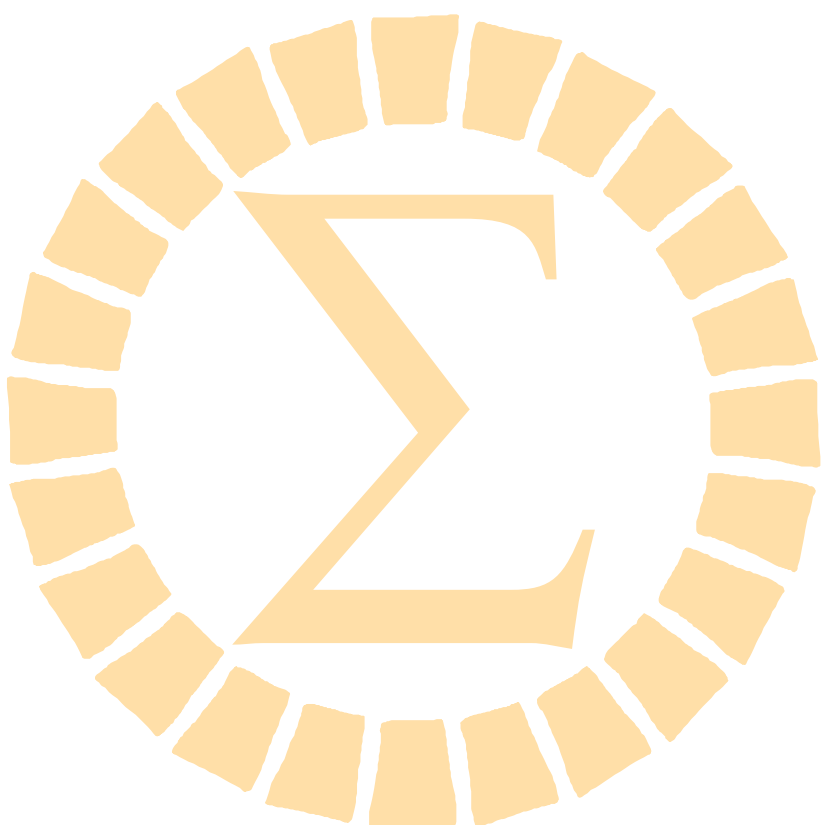
17. Miten arvioitte kehittämishankkeeseen osallistumisen vaikuttaneen oman maatalousyrityksenne kehittymiseen ja investointeihin?

(Ympyröikää oikea vaihtoehto.)

1. Erittäin merkittävästi
2. Merkittävästi
3. Melko merkittävästi
4. Melko vähän
5. Vähän
6. Ei lainkaan

MTT:n selvityksiä -sarjan Talous-teeman julkaisuja

- No 43 Korento, S. 2003. Selvitys viheralan tuotannon arvosta. 23 s. (verkkojulkaisu: <http://www.mtt.fi/mmts/pdf/mmts43.pdf>).
- No 45 Paavola, V. 2003. Alueellisten tekijöiden merkitys maaseudun yrityskeskittymien syntyymiseen – Esimerkkinä sikatalouden ja kutoma-alan yrityskeskittymät. 92 s., 8 liitettä.
- No 46 Hirvijoki, M., Knuutila, K. & Heikinmaa, S. 2003. Rahoitustukea saaneiden tilojen talous, suunnitelmien toteutuminen ja tulevaisuuden suunnitelmat. 161 s., 2 liitettä.
- No 52 Seppälä, R.A. & Ovaska, S. 2003. Pienten maatilayritysten arvonlisäverohuojennuksen aiheuttamat kustannukset valtiontaloudelle. 15 s. (verkkojulkaisu: <http://www.mtt.fi/mmts/pdf/mmts52.pdf>).
- No 54 Uusitalo, P. 2003. Siipikarja- ja lammastilojen talous. 73 s., 4 liitettä.
- No 57 Puurunen, M., Hirvijoki, M., Turunen, H. & Åberg, J. 2004. Etelä-Suomen kansallisten tukien vaikutusten arviointi. 106 s., 6 liitettä. (verkkojulkaisu: <http://www.mtt.fi/mmts/pdf/mmts57.pdf>). Puurunen, M., Hirvijoki, M., Turunen, H. & Åberg, J. 2004. An Evaluation of the Effects of National Aids for Southern Finland. 113 s., 6 appendices. (Available at: <http://www.mtt.fi/mmts/pdf/mmts57a.pdf>).
- No 58 Vihtonen, T. 2004. Laatu järjestelmien taloudelliset vaikutukset ja toimivuus maatalous- ja elintarvikealojen pienissä ja keskisuurissa yrityksissä. 84 s., 8 liitettä.
- No 59 Lindström, O. & Heshmati, A. 2004. Interaction of Real and Financial Flexibility - An Empirical Analysis. 31 p., 2 appendices. (verkkojulkaisu: <http://www.mtt.fi/mmts/pdf/mmts59.pdf>).
- No 61 Ovaska, S., Sipiläinen, T., Ryhänen, M. & Ylätaalo, M. 2004. Maitotilojen tuotantotoiminta ja talous - Suomen, Ruotsin, Saksan ja Itävallan IFCN-tilojen vertailu. 54 s.
- No 62 Lehtonen, H. (toim.). 2004. CAP-uudistus Suomen maataloudessa. 140 s.
- No 63 Kuokkanen, K. 2004. Kolmannen sektorin rooli kumppanuuksissa. Esimerkkinä Itä- ja Pohjois-Suomen tavoite 1 -ohjelmat rakennerahastokaudella 2000–2006. 93 s., 4 liitettä.
- No 64 Laaksonen, M., Forsman, S. & Immonen, H. 2004. Kokonaisvaltaisen suorituskyvyn mittausjärjestelmän rakentaminen elintarvikealan pienyrityksen käyttöön. Esitutkimus. 71 s., 1 liite.
- No 65 Hirvi, T. 2004. Nuorten viljelijöiden tulonmuodostus ja työnkäyttö. 66 s., 8 liitettä.
- No 66 Myyrä, S. 2004. Pellon kasvukunnon taloudellinen arvo. 37 s., 4 liitettä.
- No 67 Tiilikainen, S. 2004. Hevostalous maatiloilla. 90 s., 7 liitettä.
- No 71 Koivisto, A. 2004. Puutarhayritysten tuotantokustannusten seurantamallit. 64 s., 27 liitettä.
- No 74 Ovaska, S., Sipiläinen, T. & Ryhänen, M. 2004. Suomen IFCN-maitotilat - Vuoden 2003 tulosten tarkastelu. 29 s. (verkkojulkaisu: <http://www.mtt.fi/mmts/pdf/mmts74.pdf>).
- No 75 Myyrä, S. 2004. Pellon vuokra hinnat Suomessa vuosina 2003–2004. 23 s., 1 liite. (verkkojulkaisu: <http://www.mtt.fi/mmts/pdf/mmts75.pdf>).
- No 76 Pallari, M. 2004. Ekotuotteistamisen vihreä markkinointimalli - pienyritysten mahdollisuudet ja keinot. 91 s., 8 liitettä. (verkkojulkaisu: <http://www.mtt.fi/mmts/pdf/mmts76.pdf>).
- No 79 Hirvi, T. 2004. Aktiivitulojen viljelijöiden mielipiteitä investointituesta ja nuorten viljelijöiden aloitustuesta. 59 s., 4 liitettä. (verkkojulkaisu: <http://www.mtt.fi/mmts/pdf/mmts79.pdf>).

MTT:n selvityksiä 79